Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.
NAJER FOLKSBLAT
פרייז 30 גראשען
היינט 20 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 270 | Łódź, Piątek, 23 Listopada 1934 r. | צוועלפטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, ט"ז כסלו תרצ"ה | № 270

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

בעשטעטיגט די לאדזער שטאטראט-וואלן

איז צוויי וואכען ארום וועט פארקומען די ערשטע זיצונג

די זעלבסטפערוואלטונגס-אפטיילונג ביי דער וואיעוואדשאפט האט, ווי מיר האבן שוין געשריבן, אפגעהאלטן צוויי זיצונגען, דעם 17 אויגוסט און דעם 17-טן אקטאבער, אויף די זיצונגען זענען בעטראכט געווארן די פראטעסטן וועלכע זענען איינגעטראגן געווארן קעגן די וואהלן צום שטאט-ראט אין לאדז.

די וואיעוואדישע אפטיילונג האט אפגעווארפן אלע איינגעטראגענע פראטעסטן. בעכטען האט דער וואיעוואדע בעטראכט די דעציזיע פון דער זעלבסטפערוואלטונגס-אפטיילונג און דער ה' וואיעוואדע האט, אין הסכם מיט דער דערמאנטע דעציזיע אפגעווארפן אלע פראטעסטן אלס יורידיש נישט בעגרינדעטע.

אין לאדז זענען איז אלגעמיין איינגעטראגען געווארן 13 וואהל-פראטעסטן אין 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9 און 10 וואהל-קרייזן. 4 פון די דאזיגע פראטעסטן זענען נישט בעריקזיכטיגט געווארן צוליב פארמעלע טעמים דאס הייסט צוליבן פעהלען פון דער פארשריפטליכער צאהל אונטערשריפטן אויף די איינגעטראגענע פראטעסטן, די איבעריגע פראטעסטן זענען נישט בעריקזיכטיגט געווארן אלס יורידיש נישט-בעגרינדעטע.

די דאזיגע דעציזיע איז שוין אונטערגעשריבן געווארן דורכ'ן ה' וואיעוואדע און וועט גלייך איבערגעשיקט ווערן צו דער הויפט-וואהל קאמיסיע, רעגירונגס-קאמיסאר און די פעראינטערעסירטע פערזאנען.

אין צוזאמענהאנג דערמיט דארף מען בעטאנען אז אין הסכם מיט דער פעראָרדנונג פון אינערן מיניסטער וועגן אויספיהרען דאס זעלבסטפערוואל-טונגס-געזעץ וועט דער רעגירונגס-קאמיסאר אין פערלויף פון 14 טעג פון טאג ווען ער וועט דער-האלטן די דעציזיע פון ה' וואיעוואדע צונויפ-רופען די ערשטע זיצונג פון שטאט-ראט, אויף וועלכער ס'וועט פעסטגעשטעלט ווערן די צאהל וויצע-פרעזידענטן (אין לאדז וועלן קענען זיין 3), ס'וועלן פעסטגעשטעלט ווערן די הכנסות פאר די לאווניקעס.

די זיצונג פון שטאט-ראט וועלכע וועט וועה-לען א פרעזידענט, וויצע-פרעזידענטן און לאווני-קעס וועט פארקומען גאר אינגיכען אויף א ספע-ציעלער פעראָרדנונג פון ה' וואיעוואדע.

דער ה' וואיעוואדע האט אויך אפגעווארפען אלע איינגעטראגענע פראטעסטן קעגן די וואה-לען אין פיעטריקאוו און טאמאשאוו, דאגעגען איז בעריקזיכטיגט געווארען דער פראטעסט פון 6 וואהל קרייז אין באלוט, וואו ס'וועלן צוליב דעם פארקו-מען צוגאב-וואהלען.

ארום דער אויפנאהמע פון א הויפט-רב פאר לאדז

דער איינציגער קאנדידאט פון דער „אגודה" איז דעפ. הרב לעווין

שטעלונג פון די אומפארטייאישע און „מזרחי".

די פראגע וועגען אויפנעהמען א הויפט-רב פאר לאדז, נעהמט אן קאנקרעטע פארמען. אין די „אגודה"-קרייזען האלט מען דאס פאר דער אויפ-גאבע פון דער מעהרהייט אז אין לאדז זאל איינ-געפיהרט ווערען ארדנונג אין אלע רעליגיעזע ענ-ינים דורך בעשטימען א הויפט-רב.

מיר האבען זיך וועגען דעם ענין געווענדעט צום

פרעזעס פון קהלה-ראט ה' פישער ליבערמאן

וועלכער האט אונז ערקלערט:

— ס'איז פערשטענדליך, אז מיר, איך מיין די „אגודה" אלס מעהרהייט, האלטען, אז ס'איז אונ-זער אויפגאבע און חוב אדורכצופיהרען די וואהלען פון א רב. איצט האבען מיר זיך פאר דעם ענין גענומען ענערגיש און וועלען איהם רעאליזירען. ס'פערשטייט זיך אבער, אז מיר וואלטען נישט גע-וואלט אנווארפען קיין רב דער שטאט, נאר וואלטען זיך געוואונשען, אז אונזער קאנדידאט זאל בעקומען די הסכמה פון אלע רעליגיעזע גרופען אין שטאט. צוליב דעם האבען מיר טאקע גערופען דריינגענדע וואך די בעראטונג אין דער קהלה, צו וועלכער עס זענען איינגעלאדען געווארען פארשטייער פון די אומפארטייאישע רעליגיעזע, פון „מזרחי" און סתם בעלי-בתים, וואס די ווייטערדיגע אונטערהאנדלונ-גען וועלען געבען איז נאך נישט בעקאנט. דער אמת איז, אז מיר וואלטען זעהר שטארק געוואלט דעם ענין פון וועהלען א רב פאר לאדז וואס גיכער רעאליזירען.

וואס שייך דעם קאנדידאט האבען מיר אפי-ציעל וועגען דעם אויף דער בעראטונג נישט גע-רעדט, אבער ס'איז נישט קיין סוד, אז אונזער קאנ-דידאט איז דער ריישער רב דעפ. לעווין.

דאס איז די מיינונג פון דער „אגודה"-פראק-ציע. ווי מיר אינפארמירען זיך, האט דער פאר-שטעהער פון די אומפארטייאיש-רעליגיעזע יודען אויף דער בעראטונג נישט געגעבען קיין קאנקרע-טען ענטפער וועגען דעם, צי מ'דארף איצטיגען מאמענט אויפנעהמען א הויפט-רב אין לאדז. דא-געגען דער פארשטייער פון „מזרחי" האט ערקלערט, אז פרינציפיעל וואלט ער גאר נישט געהאט געגען אנגאזשירען א רב, דער קאנדידאט טאר אבער נישט זיין קיין אויסגעשפראכענע פאליטישע פיגור. יעדענפאלס איז די פראגע איצט פולשטענדיג

(ווייטער זעה 4-טע זייט)

נאך לאנגע און שווערע ליידען איז געשטארבען מיין ליבער מאן, אונזער הייסגעליבטער, אונפערגעסליכער פאטער, שוויגער-פאטער, גרויס-פאטער, ברודער, שוואגער און אנקעל

החסיד הצוין במידותיו התרומיות

נ"ע אהרן הערש ניידעק

ב"ר יעקב משה ז"ל

איז עלטער פון 68 יאהר

די לוי' קומט פאר היינט פרייטאג, ד. 23-טען נאוו. 1934, 11 בייטאג, פון טרויער-הויז דאמבראָווסקיעגא 28 (פריהער יוליושא), וועגן וואס ס'טיילן מיט אין גרויס צער די טיפטרויערנדע פאמיליע

דעם 22 ד. ח. איז נאך לאנגע און שווערע ליידען געשטארבען מיין ליבער מאן, אונ-זער טייערער פאטער, שוויגער-פאטער, גרויס-פאטער, אנקעל און שוואגער

נ"ע יודעל ב"ר גבריאל ז"ל פרידשטיין

איז עלטער פון 83 יאהר.

די לוי' קומט פאר היינט פרייטאג, ט"ז כסלו תרצ"ה, 12 א זייגער מיטאג פון טרויער-הויז, צעגיעלניאנא 19, וועגען וואס עס טיילט מיט אין גרויס צער

די טיפטרויערנדע פאמיליע.

מאסקווע. קוזנעצקי-בריק 14
МОСКВА Кузнецкий мост 14
TORGSIN
ВСЕСОЮЗНОЕ ОБЪЕДИНЕНИЕ ПО ТОРГОВЛЕ С ИНОСТРАНЦАМИ «ТОРГСИН»

„Torgsin" בעזיצט אין אלע שטעדט פון ז.ס.ס.ר. א גרויסע נעץ פון מאגאזינען, וואס זענען פערזעהען מיט די בעסטע סארטען פון אלערליי עקספארט און אימפארט-סחורות. פון די מאגאזינען „Torgsin" קען געניסען יעדער איינציגער אפנעמער פון אנ'אנווייזונג פון אויסלאנד.

געלד-אנווייזונגען אויף „Torgsin" פאר קרובים און פריינד, וועלכע וואוינען אין ז.ס.ס.ר. נעהמען אן: „באנק גאספאדארסטווא קראיאוועגא", „פאווסעכני באנק קרעדיטאווי" א.ג. נעז. „היאס" און איהרע אבטיילונגען, „פאווסעכני באנק זוויאנזקאווי", „באנק זשכאדני", און די אבטיילונג פון דרעזדענער באנק אין דאנציג. פירמאס: „ביורא פאסולעק", נאוואגראדזקא 39, „געבר. פאקולסקי בראצקא 22 אין ווארשא.

ווערט-בריף נעהמען אן אלע פאסט-אמטען אין פוילען. די פרייזען אין „טארגסין" זענען קלענערע פון אויסלענדישע.

אינפארמאציעס ערטיילט די האנדעלס-פערטרעטונג פון ז.ס.ס.ר. אין פוילען, ווארשא קאשיקאווא 4, טעל. 9-58-33 און אויך די געז. „Hias" ווארשא, פל. גזשיבאווסקי 10 טעל. 2-75-63.

23/XI—34. 1.

הבל על דאבדין ולא משתכחין!

אחרי מחלה קצרה וכבדה שבק חיים לכל חי אבינו, זקננו, אבי-זקננו, וחותננו החסיד וי"א איש המצוין במדות אחד משרידי הדור הישן

נ"ע יוסף ב"ר ישראל ז"ל זילבערשאץ

(חתן ישעי' ז"ל ווישליצקי) בשנת ששה ושבעים לימי חייו.

הלויתו למנוחת עולמים תהי' היום, ביום ו', ט"ז כסלו תרצ"ה, בשעה 12 בצהרים בדיוק, מבית האבל פאלודניאווא 29.

השרוים בצער עמוק משפחתו המתאבלת.

א האַרציגען מזל־טוב

ווינשען מיר אונזער חשוב'ען חבר

משה וואַרשאַווסקי און פרוי

צום געבורט פון זייער ערשט

זוהנדעלע.

דאָס טעכנישע פּערסאָנאַל פון „ביים פאָלקסבלאַט״.

מזל־טוב!

אונזערע ליבע פריינד

יהושע און חיה העכט

צוליב'ן בר־מצוה־יום־טוב פון זייער ליבען בן־יחיד

יעקב

ווינשען גליק און גרויס נחת.

מ. דאַרגוזשאַנסקי און פרוי.

ערשט קלאַסיגער הערן־שניידער־אַטעליער

א.ח. קוטשינסקי

13 נאַרוטאָוויטשאַ 13, טעל. 247־90

אין הויף, הווער אָפיצינע, ערשטער שטאָק

דערמיט מאַך איך בעקאַנט מיינע ג' קונדשאַפט, אַז צום נייעם הערבסט־ און ווינטער־סעזאָן בעזיץ איך די שענסטע אויסלענדישע מאָדעלן לויט וועלכע איך פיהר אויס אַלערליי בעשטעלונגען ווי אַנצוגער, פּאַלטענעס, סמאָקינגער ווי אויך פּעלצען צו קאָנקורענץ־פּרייזן. פּינקטליכע אויספיהרונג. רעעלע בעהאַנדלונג. מיט אַכטונג

A. Ch. Kuczyński

Mistrz Krawiecki Męski

Łódź, NARUTOWICZA 13, tel. 247-90

poprzeczna oficyna, 1-sze piętro.

לאָדז־פּאַלעסטינא

דער שנעלסטער טראַנספּאָרט פון סחורות און שטוב־חפצים פאַר עמיגראַנטען איז אַלע ערטער פון פּאַלעסטינא ווערט אויסגעפיהרט דורך דער פירמע

Dom Eksp. Przedborski, Kolner i S-ka

בילינ | **Łódź, Sienkiewicza 6.** | שנעל

קוילהעז און קאָקס

צו פּערהעלטנמעסיג פּרייזען ווי אויך האָלץ צום הייצען

עמפפעהלט פון פלאַץ און וואַגאָנווייזע

„Elibor“ Sp. Akc. Handl. Przem. L.J. Borkowski oddz. w Łodzi

70 Kilińskiego 70

tel. **101-73**

מודעה. ברוך־קראַנקע! קריפּעל!

ליידענדע אויף פערשידענע ביין־פערקריי־מונגען פון גוף (הויקערס)!

אין לאָדז נעמט אויף דער אמת'ער וועלט־בעריהמטער ספּעציאַליסט

Ortoped DYR. Natan Rapaport

פון וויען מיט 30־יעהריגער פּראַקטיק און נעמט אָן פון 9 פריה ביז 1 בייטאָג און פון 3 ביז 7 אָוונט

אין לאָדז, פּילסודסקיעגא № 23

(פריהער וסכאָדניאַ 28) טעל. 231-89

ברוך־ליידענדע! איהר קענט געזונד ווערן אָהן בלוטיגע אָפּעראַציעס ראַטעוועט אייער געזונד כל־זמן ס'איז נאָך צייט, ווייל דער ברוך ווערט גרויס ווי א מענשען־קאָפּ, די קישקעס ווערן פּערדרעהט און מ'קען בראַנדיג ווערן.

א הילף און א רפואה! דורך מיין מעטאָדע ערפונדענע ספּעציעל הייל־באַנדאַזשען, וועלכע האַלטען צו די גרעסטע פערנאַכלעסיגטע ברוכען און בעזייטיגען ראַדיקאַל מיט גאַראַנטיע ביי אָנפאַנגס־ברוכען. מיין ספּעציאַליטעט איז אויך: הייל־אַפּאַראַטען נאָך דעם סיסטעם פון פּראָפעסאָר ד״ר האָפפאַ, ד״ר העססינג און קאַללאָט. געגען אַלערליי פערקריפּלונגען, פערקרימטע פיס ווי אויך שמערצענדע פלאַט־פיס פאַר אַמפּוטירטע אינוואַלידען אַמעריקאַנישע קונסט־פיס (סאַלאָן־אַרבייט).

פאַר דאַמען נאָך אָפּעראַציעס קינסטליכע ברוסטען.

ביים אַראָפּלאָזען זיך פון מאָגען, קישקעס און געבירט־מוטער, עמפּפעהל איך ספּעציעלע הייל־באַנדאַזשען לויט דעם סיסטעם פון פּראָפ. ד״ר גלענאַרד.

געדענקט די אַדרעס:

ארטאָפּעדישע אַנשטאַלט 23 פּילסודסקיעגא 23.

מזל־טוב

אונזער חשוב'ן שפּ ה'

דוד קופעלד און פרוי

צו דער ברית־מילה פון זייער זוהנדעלע ווינשען מיר פיל גליק, אַז זיי זאָלען דערלעבען פון איהם פיל נחת און פרייד און זאָל גרינג דערצויגען ווערען. פּערסאָנאַל פון דער פירמע

„באַס״ פּולנאָצנאַ 1.

אכטונג — פּיעטריקאָווער!

דערמיט מעלדען מיר, אַז די חברה פּיעטריקאָווער, וועלכע עקזיסטירט שוין א לענגערע צייט אין לאָדז, געפינט זיך יעצט אין איינענעם לאָקאַל דרעוונאָווסקאַ 11 (פוידישע גאַס) אין דער איינענער שוהל „בית״כ ח' תהלים״ ו„נר תמיד״. א דאַנק דעם ה' פּרעזעס הגביר הנדבן ה' יודל כ״ע בענציקאָווסקי נ״י פון פּיעטריקאָוו, היינט הויז־אייגענטימער פון דרעוונאָווסקאַ 11.

גלייכצייטיג מעלדען מיר, לויט א בעשלוס פון דער לעצטער פער־וואַלטונגס־זיצונג ווערט יעדער פּיעטריקאָווער, וואָס וואוינט יעצט אין לאָדז בעזוכט ווערען דורך אונזערע א דעלעגאַציע, כּבדי אויפצוקלערען איהם די גרויסע בעדייטונג און אויפגאַבע פון דער חברה פּיעטריקאָווער מיט איהר ברייטען פּראָגראַם. דערום בעטען מיר יעדען איינגעזעסענעם פּיעט־ריקאָווער, העלפען און בעשעצט אויפצונעמען אונזערע דעלעגאַטען און דעקלאַרירען זיך אַלס מיטגליד.

מיט דרך־ארץ

די פערוואַלטונג.

בעמ. פרויען ווערען אויך אָנגענומען אַלס מיטגלידערינס.

פאַר קראַנקע און רעקאָנוואַלעסצענטען !!!

אָריגינעלע ריטאָרוויינען

ווי אויך

אונגאַר־וויינען

אין דער בעסטער קוואַליטעט צו זעהר צוגענגליכע פּרייזען בעקומט מען אין דעם בעקאַנטען וויין־געשעפט פון

ע. שיקיער

איינה.: ישראל שיקיער

לאָדז, פּולנאָצנאַ 1

טעל. 107-84.

גרויסער חנוכה־יום־טוב אין דער ווילקער שוהל!

זונטאָג, דעם 2 דעצעמבער 1934. א' דחנוכה, 5 א זייגער נאָכמיטאָג, קומט פאָר אין דער ווילקער שוהל

א גראַנדיעזע חנוכה־פייערונג

מיט דער בעטייליגונג פונם ביי־אַנגאַזשירטען

חזן לייב ראַסקין

וועלכער איז אין אַזאַ קורצער צייט אַזוי בעליבט געוואָרען ביי די לאָדזער יידען דורך זיין פּרעכטיגען דאַווענען און מיט זיין שעהנער קאָלאָראַטור־שטימע, ביי דער בעגלייטונג פון פער־שטאַרקטען כאָר אונטער דער לייטונג פון בעקאַנטען דיריגענט און קאָמפּאָזיטאָר מר לייב סאָקאָלאָווסקי.

אין פּראָגראַם: די שענסטע סינאַגאָגאַלע שאַפונגען. דער חזן וועט אויך דאַווענען מעריב מיטן כאָר.

בילעטען צו בעקומען: ביי זילבערבערג, זאַוואַדזקאַ 12 אין געוועלב, שרודמיעסקאַ 11 אין צוקערניע, און אין קאַנצעלאַריע פון שוהל טעגליך.

שפּאַרט געלד

דורך קויפען רעעלע סחורה צו די ביליגסטע פּרייזען

לאָזט זיך נור ביי דער פירמע

„באַרוויץ״

לאָדז, נאַוואָמיעסקאַ 30 טעל. 10-528

וועלכע איז די איינציגע

ביליגע און רעעלע קוועלע

פון גוטען קידוש־וויין

ביז די געשמאַקסטע פּאַלעסטינער, אונגאַרוויינען, ווי אויך אַלע סאָרטען ליקער, בראַנפען'ס און מעהד

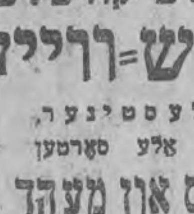

מעטאַל־בעטען

מאַטראַצען אַלע־אַרט

קינדער־וועגעלעך

אין א רייכען אויסוואַהל

וויזשימאַטשטעס, אייז־קאַסטענס, פעלד־בעטען פּאַטענט „Perfekt“ א. ד. גל. קויפט מע אַמביליגסטען אין דער עלטסטער און רעעלסטער פירמע

J. B. WOŁKOWYSKI

עקזיסטירט פון יאָהר 1896

פאַבריקס־לאַגער:

לאָדז, נאַרוטאָוויטשאַ 11

טעל. 137-70

געדענקט דעם אַדרעס!

ספּעצ. רעפּעראַטור־ווערקשטעל און לאַקירעריי

לעהרערס

מיט רעגירונגס־רעכט 18 יאָהר פּראַקטיק, ערטיילען פּויליש, יודיש, פראַנצויזיש, עספּעראַנטאָ, דייטש, בוכהאַלטעריע און מאַטעמאַטיק.

שוו. יאַקובאַ 12

רעכטע אָפיצינע, 1. טער שטאָק, וואוינונג 30, שיף.

כעמיש־באַקטעריאָלאָגישער לאַבאָראַטאָריום

מ. שאַץ

לאָדז, פּיעטריקאָווער 37

פיהרט דורך ווערטליכע ערצטליכע אַנאַליזען פון אורין, בלוט, פלעגמע א. א.

א האַרציגען מזל־טוב ווינשען מיר אונזערע ליבע קינדער

יהושע און חיה שוה העכט

צוליב דער בר־מצוה פון זייער איינציגען ליבען זוהן

יצחק יעקב העכט

שמעון און ברײַנדעל ברומער.

יוד. סאָצ. אַרב.־פּאַרטיי „פּועלי־ציון״ (פער. מיט צ.ס.)

אַלע חברים האַנדוועקער פון דער פּאַרטיי, החלוץ, העובד, ליגע פאַר'ן אַרבייט. א״י און פּראָפ. פעראיינען, וועלכע געהערען צום צענטער. ראַט, ווערען גערופען אויף דער פּערזאַמלונג, געווידמעט די ענינים פון

האַנדווערקער־קאַרטעז

וואָס קומט פאָר פרייטאָג, ד. 23 ד.ח. 8 אָוונט, אין פּאַרטיי־לאָקאַל פּיעטריק. 83

די ביליגסטע קוועלע פון

רעשטען

אויף פּאַלטענס און אַנציגער

פאַר הערן און דאַמען

פון די בעסטע קוואַליטעטן פון ביליצער און טאָמאַשאָווער פאַבריקען צו בעקומען נור ביי דער פירמע

M. TAZBIR

לאָדז, פּיעטריקאָווער 23

טעל. 226-39. — פּריוואַט־וואוינונג.

קאָנקורענץ פּרייזען! קאָנקורענץ פּרייזען!

בעקאַנטמאַכונג.

דערמיט מאַכען מיר בעקאַנט די ג' געסט, אַז נאָך א גרינדליכען רעמאָנט איז געעפענט געוואָרען אויף'ן ווינטער־סעזאָן דער גוט־בעקאַנטער

פּענסיאָנאַט שער פון גלאָוונע נאָווי־אָטוואָצק

און עמפּפעהלט וואַרימע צימערן מיט אַלע בע־קוועהמליכקייטען, אויך ראַדיאָ, ספּאָרט־פּלאַץ, גאָרטען און אַנד. ספּאָרט־פערוויילונגען. כשר'ע געשמאַקע קוך. סאָלידע בעדינונג! טעלעפאָן אין פּענסיאָנאַט. צוגענגליכע פּרייזען.

אַדרעס: אינפאָרמאַציעס אויפ'ן אָרט. אַדרעס:

Pensjonat SZER, Głowno,

Nowy-Otwock. Skrz. poczt. 6, tel. 26.

די 1־טע און ביליגסטע קוועלע פון

רעשטען

אויף פּאַלטענס און אַנציגער

פון די בעסטע ביליצער און טאָמאַשאָווער סחורות, די מאָדערנסטע מוסטערן, אין א גרויסען אויסוואַהל. בעקומט מען נאָר ביי

R. Szczęśliwy

לאָדז, 5 באַוואָמיעסקאַ 5

טעל. 156-09

געדענקט. פראָנט 2 שטאָק.

געדענקט. פראָנט 2 שטאָק.

שאַוואָמיעסקאַ 5 שטאָק 2

צו דער פרוי פּעריל הדס בוזיל מיט איהר זוהן שבתי און איהר טאָכטער צעלאַ לאַמבערגער אַל. 1 מאַי 7

אַזוי ווי דעם 14/11 ד. י. איז אונזער סכסוך וועגען די דירה, אין וועלכע איך וואוין שוין 34 יאָר, פאָרגעקומען פאַר ב״ד של בוררים בראש הרב ר' יאָסעלע פיינער, גדאַנסקאַ 23 און ביז היינט קומט איהר נישט אויסהערען דעם פּסק, כאָטש א סך מאָל האָט איך שוין געשיקט רופען הרב ובו' הנ״ל, פאָדער איך אייך אויף צום לעצטען מאָל, אַז איהר זאָלט קומען אין משך פון פרייטאָג'דיגען טאָג, דעם 23/11 34 צו הרב ר' יאָסעלע פיינער אויסהערען דעם פּסק אין בעגענפאַל נעהמט איהר אויף זיך אַלע ביטערע פאָלגען, וועלכע וועלען דערפון אַרויסקומען.

ס'איז ווערט צו דערמאָהנען, אַז מיט דעם אונגעוועהנ־ליכען ענין האָט זיך פּעראינטערעסירט הרב ר' לייזער איטשע מייזעל און צעהנדליגער מאָל געשיקט רופען די אויבענדער־מאָהנטע און דאָך זענען זיי נישט געקומען אויסהערען דעם פּסק־דין. אברהם האַלפערן, אַלעיאַ 1 מאַי 7.

הזכרה.

זונטאָג, דעם 25־טען נאָוועמבער ד. י. 12 א זייגער בייטאָג צו דער ערשטער שמערצליכער יאָהרצייט נאָך אונזער ליבען פאָטער, שוויגערפאָטער און גרויספאָטער

אברהם גרינוואַלד ז״ל

קומט פאָר אויפן בית החיים א פייערליכע הזכרה און די ענטהילונג פון דער מצבה, צו וועלכער אַלע קרובים, פריינד און בעקאַנטע ווערן העפליך געבעטען צו קומען. די פאַמיליע.

BAR „MONGRY“ ul. Legionów 2 (Zielona)

כשר

מארגען, שבת, ד. 24 נאוועמבער 1934, 6 אוונט
קומט פאר די ערעפנונג
פון ערשטקלאסיגען באר
אונטער דער לייטונג פון לאנגיעהריגען פאכמאן ה' מאניעק גרינבוים, צו וועלכער ס'ווערען העפליך איינגעלאדען פריינד, בעקאנטע און געסט.
ס'וועט ארויסגעגעבען ווערען טעגליך די בעסטע שמאקהאפטע מיטאגען און אווענדברויטען צו זעהר ביליגע פרייזען.

לעכער
וועזען אויסגעבעסערט
ביי ג. נארדמאן
שרודמיעסקא 8.

סוחרים און אינדוסטריעלער
אין הסכם מיט'ן נייעם האנדעלס-געזעץ פערפליכטעט דאס אומבעדינגטע פיהרונג פון האנדעלס-ביכער
א רוטינירטער בוכהאלטער-בילאנסיסט, בעקאנט אין שטייער-ענינים נעהמט אן צו פיהרען ביכער, שליסט אפ בילאנסען.
ערשטקלאסיגע רעפערענצען. טעל. 228-81.

פאר גאלד, ביזשוטעריע
און לאמבארד-קוויטעם
צאהלט די העכסטע פרייזען
אליזיאר פיאלקא
פיעטריקאווער 7.

צום קומענדיגען סעזאן
שיך
די לעצטע מאדעלען
עמפפעהלט
A. Ogórek
Łódź, Zawadzka 11.

בעמ.: א ספעציעלע אבטיילונג פון מענער-שיך.

ביזשוטעריע גאלד, זילבער און לאמבארד-קוויטעם
קויפט איך און צאהל די העכסטע פרייזען
Zakład Zegarmistrzowsko-Jubilerski
J. SOŁOWIEJCZYK, Piotrkowska 54
ווערקשטעל אויפ'ן ארט.

Dr. med.
Grzegorz ROZENBERG
צוריקגעקעהרט
ספעציאליסט פאר מאגען, קישקעס, לעבער און אינערליכע קראנקהייטען
44 גדאנסקא 44 טעל. 224-44
נעמט אן פון 5—7 אוו., זונטאג פון 9—10,30 פרי

יעדער איינציגער
האט זיך איבערצייגט, אז פאר
מעבעל
דיוואנעס, קרישטאל, בראנז, נייה-מאשינען, שרייב-מאשינען, פעלצען, גארדעראבען אז"וו
צאהלט די העכסטע פרייזען
א. ווייצמאן,
שענקיעוויטשא 6, טעל. 191-00
בעמ.: די נייעסטע מאדעלען מעבעל. בעסטע קוואליטעט שטענדיג אויף לאגער
פרייזען נידריגע.

Dr. med. Niewiażski
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען. בעהאנדלונג פון מענער-שוועכע
אנדזשעיא, 5 טעל. 159-40
צוריקגעקעהרט
נעהמט אן פון 8—11 און פון 5—9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9—1 פארמיטאג.
בעזונדערער ווארטע - זאל פאר פרויען.

צאהן-ארצט
R. Glik-Liberman
האט זיך איבערגעצויגען
אויף פושעיאזד 8,
טעל. 153-72.

דאס ערשטע מאל אין לאדז! שוינט אייער געזונד!
די בעסטע און געזונדסטע היימישע
מיטאגען
צו די ביליגסטע פרייזען
פון 60 גר.
מיט לעבעדיגע פיש 1.50 זל. (6 שפייזען)
צו בעקומען נאר אין ניי-ערעפנטען
רעסטאראן „שמאקהאפט“
31 פיעטריקאווער 31, אין הויף
לינקס, לעצטער איינגאנג, פארטער.

אכטונג, דאמען!
אין מיין ניי-ערעפנטען קליידער-אטעליער אויף בזשעזשינער 11
פראנט, 1. שטאק
בעקומט מען צו יעדער צייט פערשידענע
באלאווע און חופה-קליידער
לויט די נייעסטע פאריזער מאדעלען אויסגעבארגט.
קאנקורענץ-פרייזען! סאלידע בעהאנדלונג!
קומט און איבערצייגט אייך!
Wypożyczalnia sukień balowych i ślubnych M. Józefowiczowa
Brzezińska 11, front 1 piętro, m. 5.

Lekarz-Dentysta
F. Lubicz-Karczmar
האט זיך איבערגעצויגען
אויף קילינסקיעגא 30,
טעל. 216-48.
נעמט אן פון 9—12 און פון 3—6 נאכמ.

Dr. med.
Leon Familier
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען אויף
שערפיעז 37 (בענעדיקטא) 6.
נעהמט אן פון 5—7 נאכמ.

Dr. Artur Banasz
כירורג-אוראלאג
וואולטשאנסקא 23
טעלעפאן 139-88.
נעהמט אן פון 4—6 נאכמיטאג.

וויכטיג פאר מחותנים
נאר פאר 30 זל.
יב איך אפ דעם זאל מיט מוזיק, קעל-ער, קעכין, ליכט, טישטעכער, גאפעסער, לאטין, אלעס זעמטליכע, וואס עס איז אר נויטיג צו א חתונה,
אין דעם שעהנעם זאל
פאלודניאווא 10
נעדענקט, נאר 30 זל.
ד. פרידוואלד,
פאלודניאווא 10.

Dr. med.
Z. DATYNER
אוראלאג
ספעצ. פאר נירען, בלאז און אורין-קראנקהייטען
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95
נעהמט אן פון 2—3 און פון 6—8 אוו.

Dr. L. FALK
ספעצ. ארצט פאר הויט- און ווענערישע קראנקהייטען
Nawrot 7, tel. 128-07.
עמפפאנגט פון 10—12 און פון 5—7 נ"מ

Dr. med.
Haltrecht
ספעציאל-ארצט פאר הויט-און געשלעכטס קראנקהייטען
פיעטריקאווער 10, טעל. 245-21
נעמט אן פון 8—11 פריה און פון 1^{30}—2^{30} מיטאג און פון 5—9 אוונט.
זונטאג פון 10—1 בטאג.
אלע ארט אנאליזען.
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל.

אויערען, נאז און האלז
קליניק
מיט בעטען פון Dr.
Z. Rakowski
פיעטריקאווער 67, טעל. 127-81
נעהמט אן שטענדיגע קראנקע (צוועק אפעראציע א. ז. וו.), ווי אויך אמבולאט. טאגעס פון 11—1 און פון 5—8 אוונט.

Dr. med.
Hilde Handzel
ספעציעלע וויענער הייל-גימנאסטיק פאר פערקרימונגען פון רוקען-ביין, שלעכט האלטען זיך פון קינדער.
Sienkiewicza 20, tel. 141-41

Dr.
S. Kantor
ספעציאליסט פאר הויט און ווענערישע קראנקהייטען (סיפיליס און טריפער), היילט מענער-שוועכע
פיעטריקאווער 90 טעל. 129-45
נעמט אן פון 8—2 נאכמ. און פון 4—9 אוו., זונטאג און יום-טוב פון 8—2 נאכמ
פאר אונבעמיטעלטע – לעטשניצע-פרייזען.

Dr. med.
S. LIEBESKIND
Akuszer-Ginekolog
przeprowadził się na ul.
Andrzeja 2, tel. 216-66
przyjmuje od 4–6.

Wajnberg
ספעצ. פון לונגע, הארץ און נערווען-קראנקהייטען
וואוינט יעצט פיעטריקאווער 145
טעל. 126-02.
נעמט אן פון 9—10 פריה, 3—5, 8—9 אוו'

Dr. med.
Eychner Jakób
ספעציאל. פון אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
שרודמיעסקא 12, טעל. 111-24.
נעמט אן טעגליך פון 5 ביז 7 אוונד.

Dr. med. N. Kajzer
ספעצ. פאר אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
וואוינט יעצט אויף
בזשעזשינער 24 (רוג מלינארסקא)
נעמט אן פון 10—12 און פון 4—7 נ"מ
לעטשניצע-פרייזען.

Laboratorjum
analiz lekarskich
„Hygjena“
איז טעטיג א גאנצען טאג.
הייל-ליכט-גאבינעט:
קווארץ-לאמפען, סאלוקס, דיאטערמיע און עלעקטרישע בעדער
גדאנסקא 31A, וו. 10, טעל. 192-64
פארטער. לעטשניצע-פרייזען.

Dr. med. J. Bette
ספעציאליסט פאר אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
Piotrkowska 6, tel. 144-95 טעל.
נעמט אן פון 8—11 פרי און פון 4—6 אוו.

Dr. med.
J. Weller
אינערליכע קראנקהייטען
GDANSKA 31a, tel. 149-01.
נעהמט אן פון 6 ביז 8 אוונד.

Dr. med. Józef Imich
צוריקגעקעהרט
ספעציאל-ארצט פאר האלז, נאז און אויערען-קראנקהייטען
ארדינאטאר פון לארינגאלאגישען אפטיילונג אין פראג. מאטשטשיצקים שפיטאל
מאניושקי 1, טעל. 209-97
נעמט אן פון 5—7 אוונד.

Dr. med.
WIKTOR MILLER
גאבינעט פאר פיזיקאלישע טעראפיע
(קווארץ, דיאטערמיע, עלעקטראטעראפיע)
Al. Kościuszki 13, tel. 146-11
נעהמט אן פון 4—7 נאכמ.

Dr. med.
JÓZEF GEISLER
ספעציאליסט פאר וועגערישע און הויט-קראנקהייטען
(בלאזען-קראנקהייטען)
CEGIELNIANA 4, tel. 216-90
נעמט אן פון 9 ביז 2 און פון 5 ביז 9 אווענד
פאר פרויען בעזונדערער ווארטע-צימער.

Dr. HELLER
ספעצ. פאר הויט און וועגערישע קראנקהייטען און מענער-שוועכע
8 טראוגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אוונט.
זונטאג פון 11—2 מיטאג.
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל.
אונבעמיטעלטע — לעטשניצע-פרייזן

Dr. E. Mortkowicz
כירורג
האט זיך איבערגעצויגען
אויף שרודמיעסקא 23
טעל. 123-27 נעמט אן פון 1—3 און 5—7

Dr. Jakób Handzel
ספעציאליסט אין ארטאפעדיע
(קראנקהייטען פון ביינער און געלענקען, ארטריטיזם)
Sienkiewicza 20, tel. 141-41
נעמט אן פון 4—6 נאכמ.

Dr. LUDWIK WOLF
בעהאנדלונג מיט הויך-פרעקווענץ-שטראם ארינ. Dr. F. G. Zeileis, Galspach
איז פון אויסלאנד צוריקגעקעהרט און נעהמט ווידער אן.
Warszawa, Widok 12-1 tel. 897-69

לעטשניצע
פון דאקטוירים - ספעציאליסטען
זגערזשער 17
טעל. 116-33
רענטגען-גאבינעט
וועגעראלאגישעס אמבולאטאריום
פון 9 פריה ביז 8 א זייגער אוונט.
וויזיט 3 זל.

Dr. med.
A. KLESZCZELSKI
CHIRURG-UROLOG
ספעציאליסט פאר הארן, בלאזע און נירען-קראנקהייטען
Narutowicza 16 tel. 127-79
(Piłsudskiego 76)
נעמט אן 4 ביז 6 אוונט.

Dr. W. ŁAGUNOWSKI
Piotrkowska 70, tel. 181-83
spec. choroby skórne, weneryczne i moczopłciowe
(Leczenie niemocy płciowej).
Gabinet Roentgeno-leczniczy.
Przyjmuje od 8^{30} do 10^{30} 1—2^{30}, od 6. do 8^{30} w. w niedzielę i święta od 10—1
Oddzielna poczekalnia dla pań.
Dla niezamożnych CENY LECZNICE.

ברוך-קראנקע!!!

J. Rapaport

ערשטע און איינציגע ארטאפעדישע הייל-אנשטאלט אין לאדז, פון דעם אין גאנץ פוילן בעריהמטען ספעציאליסט ארטאפעד דיר. י. ראפאפארט, וועלכער עקזיסטירט 30 יאהר און איז געווארען אנערקענט פון פיל בעוואוסטע פראפעסארען.
ברוך-ליידענדע! ספעציעלע ארטאפעדישע גומי-הייל-באנדאזשען פון מיין ארטאפעד. הייל-אנשטאלט בעזייטיגען אהן שום אפעראציע, ראן דיקאל שנעל און זיכער סיט דעם גרעסטען ערפאלג, די שווערסטע, געפעהרליכסטע און פערעלטערסטע ליידענדע ברוכען ביי מענער, פרויען און קינדער. — ספעציעלע ארטאפעד. הייל-באנדאזשען פאר צו ריקגעקומענע ברוכען נאך אפעראציעס, ווי אויך ספעציעלע אינדיווידועלע צוגעפאסטע ארטאפעד. בויך-באנדאזשען בעגען ארונטערלאזען זיך פון מאגען און קישקעס.

פאר קאליקעס, הויקערם און אלערארט פעהלער פון גוף!
אין מיין ארטאפעד. הייל-אנשטאלט ווערען אויסגעפערטיגט די הייל-בארימטע און פון פיל פראפעסארען אנערקענטע מעטאדע ספעצ. ארטאפעדער. הייל-גארטעלען פאר פערקריטונג פון רוקען-ביין (Skrzywienie Kręgosłupa), ביין-שווינד-זוכט, ליטמונגען, פערקרימטע פיס ביי קינדער און ערוואקסענע קינסטליכע הענד (פראטעזען) און פיס, ווי אויך די פראקטישסטע ארטאפעדישע אפאראטען פאר שטערצליכע פלאט-פיס לויט נייעם-מאדעל.

אכטונג!
אלע קראנקע אין מיין ארטאפעד. הייל-אנשטאלט, ווערען נאר פון מיר פערזענליך בעהאנדעלט.
30 יעהריגע פראקטיק, פולע גאראנטיע!
ערמעסיגטע פרייזען!! עמפפאנגט טעגליך פון 9 פריה ביז 7 אוו.
עס ווערען אויך אנגענומען מיטגלידער פון אובעזפ. ספעל. (קאסע-כאריך).
ערשטע און איינציגע ארטאפעדישע הייל-אנשטאלט אין לאדז

Spec. Dyr. J. RAPAPORT, Ortoped.
פון לעמבערג
Łódź, Wólczańska 10, front, parter, tel. 221-77.

הערצליכען דאנק
אויף דעם וועג, נאך דעם ווי איך בין באמת גערעטעט און געזונד געווארען פון לאנגיעהריגער זעהר שווערע ברוך-ליידען און גרויסע שמערצען, פיהל איך מיך פערפליכטעט מיט פיל פרייד אויסצודריקען מיין הייסען דאנק דעם באמת וואונדערבארען און איינציגען ספעציאליסט פאר ברוך-קראנקהייטען ה' דיר. י. ראפאפארט, לאדז, וואלטשאנסקא 10, און איך ערקלער עפענטליך, אז איך בין נאר אדאנק זיין גרויסע ארטאפעדישע ספעציאליטעט ווידער געווארען א פולשטענדיג געזונדער מענש און בין ווידער פעהיג צו אלער ארבייט. באר אדאנק איהם בין איך בעפרייט געווארען פון א שווערע און געפעהרליכע אפעראציע, פאר וועלכעם איך בלייב איהם אייביג הערצליך דאנקבאר.
(—) ה. גאלדשמיד לאדז, קילינסקיעגא 12. 28/1 1934.

העלדישער יודישער שומר שלאגט אפ א באנדע אראבישע גנבים

שומר שווער-פערוואונדעט. — 1 אראבער דערהרג'עט

ירושלים, 22 (יט"א טעלעגראפיש)

אין דער שטיין-האקעריי פון ק"ק-באדען נעבן חיפה, איז געקומען צו א צוזאמענשטויס צווישען א גרופע אראבער, וועלכע האבען געפרובט גנב'ענען שטיינער, מיט דעם יודישען שומר שלמה יאקאבזאן. דער שומר איז שווער פערוואונדעט געווארען. איין אראבער איז דערהרג'עט געווארען. יאקאבזאן האט זיך אליין פערטיידיגט געגען די אנפאלער. נישט קוקענדיג אויף די וואונדען, וואס ער האט בעקומען איז דער שומר ארעסטירט געווארען.

תימנ'ער יודישע משפחות

פערהאלטען פון דער גריכישער רעגירונג

ירושלים, 22 (יט"א טעלעגראפיש).

די גריכישע רעגירונג האט פערהאלטען א גרויסע צאהל יודישע משפחות פון תימן, וועלכע האבען געוואלט פאהרען קיין ארץ-ישראל. אלע האבען זיך געמוזט צוריק אומקעהרען.

6138 יודישע עולים אין 1 חודש

אפיציעלער בעריכט פון דער ארץ-ישראל-רעגירונג

ירושלים, 22 (יט"א טעלעגראפיש).

די רעגירונג האט פערעפענטליכט אן אפיציעלען בעריכט, לויט וועלכען ס'ווערט בעשטעטיגט, אז אין משך פון חודש אקטאבער זענען קיין ארץ-ישראל אריינגעקומען 6138 יודישע עולים.

אנטיסעמיטישע נאצי-פארטיי

בעגרינדעט געווארען אין טשעכיען

פראג, 22 (יט"א טעלעגראפיש)

אונטערן נאמען „נאציאנאלער פראנט“ האט זיך אין טשעכיען געגרינדעט א נאצי-פארטיי. די נאציס טראגען אויף די ערמעל האקענקרייצען. די פארטיי טראגט אן אויסגעשפראכענעם אנטיסעמיטישען כאראקטער. אין דער שפיץ פון דער נייער טשעכישער נאצי-פארטיי שטעהען אנגעזעהענע אוניווערזיטעט-פראפעסארען.

אויפ'ן הר הבית

איז געעפענט געווארען א מוסעלמענישער מוזעאום

ירושלים, 22 (יט"א טעלעגראפיש)

אויפ'ן הר-הבית איז געעפענט געווארען א מוסולמענישער מוזעאום.

בן-גריון אין ארץ-ישראל

אינטענסיווע בעראטונגען פון דער עקזעקוטיוו

ירושלים, 22 (יט"א טעלעגראפיש)

נאך בן-גריונ'ס צוריקקומען קיין ארץ-ישראל, האבען זיך אנגעהויבען אינטענסיווע בעראטונגען פון דער עקזעקוטיוו.

יודען פון גרויס-בריטאניען און פון פוילען

האבען אמייסטען בעשטייערט פאר'ן קרן-קימת

ירושלים 22 (יט"א טעלעגראפיש)

אין יאהר תרצ"ד האט דער ק"ק געהאט א הכנסה 280 טויזענד פונט. דאס איז די גרעסטע הכנסה זייט דער ק"ק עקזיסטירט. דער ערשטער פלאץ פערנעמט גרויס-בריטאניען און דער צווייטער פלאץ — פוילען.

קאנפערענץ וועגן מזרח-פאקט

צווישען מיניסטער בעק מיט'ן דייטשען אמבאסאדאר איןווארשא

ווארשא, 22 (טעלעפאניש)

ווי בעקאנט, האט דעם 20-טען נאוועמבער ד. י. מיניסטער בעק אויפגענומען אויף א לענגערער אודיענץ דעם דייטשען אמבאסאדאר פאן מאלטקע.

ווי מיר דערוויסען זיך, איז אויף דער אודיענץ גערעדט געווארען וועגען מזרח-פאקט.

פעלקער-ליגע וועט בעטראכטען

ענין סאאר-געביט קומענדיגען דינסטאג

גענף, 22 (ספ. טעל.)

דער ענין סאאר-געביט וועט בעטראכט ווערען אויף דער זיצונג פון דער פעלקער-ליגע דעם קומענדיגען דינסטאג.

אורטייל איבער די אויפזעהער פון דער ווארשאווער תפיסה

ווארשא, 22 (טעלעפאניש)

היינט איז ארויסגעטראגען געווארען דער אורטייל איבער די אויפזעהער פון דער תפיסה אויף דלוגא גאס.

די 4 אויפזעהער זענען פערמשפט געווארען פאר דעפראודירען די תפיסה-געלדער, פון 2 ביז 5 יאהר.

געשטארבען דער רב הכולל פון תימן

ירושלים, 22 (יט"א טעלעגראפיש)

אין עלטער פון 65 יאהר איז געשטארבען דער רב הכולל פון תימן.

ביי רעאומאטישע ליידען

פאדאגרא, שמערצען פון די גלידער, קאפ - שמערצען און נערוועץ - ליידען, גריפע און פערקיהלונגען נעברויכט מען די טאבלעטקעס

Togal

רעג. — נ' 1364.

צו בעקומען אין אלע אפטייקען

די דייטשען האבען 6 מאל אזויפיל מיליטער

וויפיל ס'ערלויבט זיי דער ווערסיילער טראקטאט

פאריז, 22 (ספ. טעל.) „האוואס“ איז מודיע:

דער בעריכט-אפגעבער פון פראנצויזישען קריגס-מיניסטעריום, האט פאר דער פארלאמענט-קאמיסיע פארגעלעזען א בעריכט וועגען דער דייטשער בעוואפנונג. ער שטעלט פעסט, אז אין משך פון יאהר 1932 ביז 1934, האבען די דייטשען פערגרעסערט זייער קריגס-בודזשעט, אויף 40 פראצענט, דאס רעגולערע דייטשע מיליטער וועט ביז'ן סוף 1934 דערגרייכען 300 טויזענד מענשען, און אין יאהר 1935 — 400 טויזענד מענשען, א חוץ דעם איז די פאליציי מיליטעריש אויסגעשולט און צעהלט 100 טויזענד זעלנער. אין אלגעמיין איז די שטענדיגע מיליטערישע קרעפטען אין דייטשלאנד געוואקסען פון 480 אויף 600 טויזענד. ד. ה. זעקס מאל אזויפיל מיליטער וויפיל ס'ערלויבט דער ווערסיילער טראקטאט.

ארום די אויפנאהמע פון א הויפט רב פאר לאדז

(ענדע פון דער 1-ער זייט)

אקטועל און געפיבט זיך אויף דער טאג-ארדנונג פון דער „אגודה“-ארבייט.

צוליב דעם, וואס די בעראטונג פון דער קהלה וועגען דעם ענין רב איז נישט צונויפגערופען געווארען דורכן פרעזעס מינצבערג, וועלכער איז אפילו נישט אנוועזענד געווען אויף דער דאזיגער בעראטונג האט דאס ארויסגערופען פערשיעדענע קאמענטארען, מ'האט געהאלטען אז דער פרעזעס איז א געגנער פון געדאנק, אז אין איצטיגען מאמענט זאל מען אויפנעהמען א רב פאר לאדז, מיר האבען זיך אין דער פראגע געווענדעט צום

פרעזעס דעפ. מינצבערג

וועלכער האט אונז ערקלערט:

איך בין בשום אופן נישט קיין געגנער פון אויפנעהמען א הויפט-רב אין לאדז. דאס איז נויטיג אין יעדער היבזיכט, אהן אזא צענטראלער פיגור וועט זיין אוממעגליך צו ארגאניזירען דעם ראבינאט מ.א.וו. א רב דארף מען אבער אנגאזשירען אזעלכען, אז ער זאל האבען די געהעריגע אויטאריטעט ביי אלע יודען אין לאדז, און זיין פערזאן זאל נישט ברענגען צו קיין שום מחלוקה, מיר מוזען האבען א הסכמה פון אלע רעליגיעזע ריכטונגען אויפ'ן קאנדידאט פון קומענדיגען לאדזער רב,

אמת איז, אז וועגען דער פראגע איז פארגעקומען א זיצונג פון דער אגודה-פראקציע, דארט איז בעשלאסען געווארען אויסצוטיילען עטליכע פערזאנען, וועלכע זאלען זיך פערנעהמען מיט בעקענען זיך מיט די מיינונגען פון די נישט-אגודה'שע רעליגיעזע גרופען און זיך פערנעהמען מיט פארשטעלען קאנדידאטען, די דאזיגע קאמיסיע האט דאס צונויפגערופען די בעראטונג אין דער קהלה.

קיין שום נאמען פון קאנדידאט איז נאך פאר קיינעם נישט אנגערופען געווארען.

רעפרעזענטאנץ-טעאטער „ראזמאיטאשטשי“

ציגעל-גאס 27, טעל. 112-25.

דירעקציע: דוד צעלמייסטער.

היינט, פרייטאג 9.30 אוונט און מארגען, שבת 3 פארשטעלונגען! 4.30 נאכמיטאג, 7.30 אוונט און 9.30 אוונט

א ביליגער פרייטאג און שבת!

גרויסע הנחה-פארשטעלונגען

„סערזשאנט גרישא“

פון ארנאלד צווייג, אין דער הויפט-ראל, דער בעריהמטער יודיש-דייטשער שוישפילער

קורט קאטש

היינט, פרייטאג און מארגען, שבת, 9.30 אוונט

„סערזשאנט גרישא“

אין 19 בילדער, פון ארנאלד צווייג

נאך דער פארשטעלונג וועט קורט קאטש געבען פראגמענטען פון זיינע דייטשע קרוין-ראלען אין דער דייטשער שפראך 1) האמלעט, 2) קעניג ריכארד III. 3) נתן דער חכם (די רינג-ערצעהלונג)

מארגען שבת, 4.30 נאכמ. גרויסע הנחה און פאלקס-פארשטעלונג

דער גאנצער פארטער צו 1 זל.

יעדער האט דאס רעכט מיטצונעמען א קינד בחנם

„פרייליין דאקטאר“

סענסאציאנעלער ביהנע-רעפארטאזש אין 6 בילדער.

פרייליין דאקטאר נויטיגט זיך נישט אין קיין רעקלאמע!

פרייליין דאקטאר איז געווארען געשפילט אין דער גאנצער וועלט 100 מאל.

אין פרייליין דאקטאר בעטייליגען זיך איבער 50 מאן. נייע עפעקטפולע אויסשטאטונג.

מארגען, שבת, 7,30 (האלב 8) אוונט ספעציעלע פארשטעלונג!

איינהייטס-פרייזען — אלע בילעטען אין פארטער 1 זל.

א דאנק פון קינדער

בעזארגט אייך בעצייטענס מיט בילעטען.

אין אלע פארשטעלונגען נעמט אנטייל דער גאנצער קינסטלערישע אנסאמבל — די בעסטע כחות פון יודישען טעאטער. וואס פוילען פערמאגט.

דאס טעאטער איז גוט בעהייצט.

Casino

היינט און טעגליך:

פערכשופ'ט מיט געזאנג

Józef

SCHMIDT

אין דער מוזיקאלישער דראמע

ס'ליד ערָאבערט די וועלט

פרייקארטען און הנחה-בילעטען אונגילטיג.

אנהויב 4 נ"מ, שבת און זונטאג 12 בייטאג

Dr. H.Rakowski

אינערליכע קראנקהייטען

צוריקגעקעהרט

האט זיך איבערגעצויגען פון זאמענהאף 8 אויף טראנגוטא 5, טעל. 137-34.

DR. DED. H. LUBICZ

פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראנקה.

צעגעלניאנא 7 (פריהער 43), טעל. 141-32

עמפפאנגס-שעה'ן 8–10, 12–2, און 5–8 אוועגד זונטאג און יום-טוב פון 9–11 בייטאג. און יו"ט 9–1. פאר דאמען בעזונדערער וואר-זאל

הונדערטער יודען אין עסטרייך דראָהט צו ווערן שטאַטסלאָז

דער גורל פון די יודען ליגט איצט די הענד פון דעם געריכט

ווין (יט״א״) מיט אַ גאַנץ קורצער צייט צוריק האָט די עסטרייכישע רעגירונג אונטערגענומען בײַ דער ענטשפּרעכענדער געריכטס־מאַכט שריט צו אַנולירן דעם בעשלוס פון דער ווינער געמיינדע (מוניציפּאַליטעט), וועלכע האָט נאָך פאַר דער פעברואַר־איבערקערעניש איינגעשטימט צו ערטיילן די עסטרייכישע בירגער־רעכט 76 מזרח־אייראָפּעאישע יודען. געוועהנליך פלעגט אין פריהערע צייטן אַזאַ בעשלוס בעטראַכט ווערן אַלס געזעצטע באַטוראַליזאַציע, ווייל די בעשטימונג פון דעם בעשלוס דאַרף די רעגירונגס־מאַכט אין געווען בלויז אַ פאָרמאַליטעט, וואָס פלעגט קיינמאָל נישט בלייבן נישט־ערפילט.

הײַנט די רעגירונג האָט איצט דערלאַנגט אין געריכט די אַזוי־גער. אָנפעכטונג פון ווינער געמיינדע־בעשלוס, בעשטעהט די געפאַהר, אַז די געריכטליכע מאַכט זאָל דעם געמיינדע־בעשלוס לגבי די דערמאָהנטע 76 יודען אַנולירן און אין דעם פאַל וועלן די דאָזיגע יודען ווערן שטאַטסלאָז, ווייל אין אַלע פאַלען האַנדעלט זיך וועגען פערזאָנען, וואָס האָבען זיך שוין ענטזאַגט פון דיזער פריהערדיגער בירגערשאַפט, עס דאַרף בעמערקט ווערען, אַז די אַלטע ווינער געמיינדע־פערוואַלטונג פלעגט תמיד פּאָזיטיוו ערלעדיגען אַפּליקאַציעס אויף עסטרייכישער בירגערשאַפט פון פערזאָנען, וואָס האָבען אָפּטירט לטובת איהר באַכ'ן רעזיגנירען פון דיזער פריהערדיגער בירגער־צוגעהעריגקייט.

אַלס אויסגאַנגס־פּונקט פאַר דער שטעלונג פון דער רעגירונג גילט אַ יורידישע שקלא־וטריא וועגען די איינבירגערונגס־אַפּליקאַציעס, לגבי וועלכע עס זענען נאָך נישט געווען ערלעדיגט געוויסע פאָרמאַליטעטען דעם 21. נאָוועמבער 1933. ווען עס איז ערשינען אַ צוגאָב־פאַראָרדנונג צום בירגערשאַפטס־געזעץ. דער קאָנסטיטוציאָנעל־יורידישער וויכוח איבער דער אינטערפּרעטאַציע פון דער פעדאַרדנונג, וואָס איז געפיהרט געוואָרען נאָך פאַר די פעברואַר־געשעהענישען צווישען דער רעגירונג און דעם ווינער ראַטהויז, איז אין דער פּראַקטיק שוין הײַנט נישט אַקטועל פאַר שפּעטערע איינבירגערונגס־אַפּליקאַציעס. פאַר הונדערטער פערזאָנען, וואָס זייערע אַפּליקאַציעס זענען געהאַט פּאָזיטיוו ערלעדיגט געוואָרען דורך דער ווינער מוניציפּאַליטעט פאַר פעברואַר 1933 (די רעגירונגס־קאָמיסאַרישע מוניציפּאַליטעט פון נאָך פעברואַר האָט שוין, פערשטעהט זיך, אַזעלכע אַפּליקאַציעס פּאָזיטיוו נישט ערלעדיגט), איז אָבער אַ לעבענס־וויכטיגע פראַגע, צי דאָס געריכט וועט זיך שטעלן אויפ'ן שטאַנדפּונקט פון דער רעגירונג, ווייל אין דעם פאַל, וועלען זיי, ווי שוין געזאָגט, ווערען שטאַטסלאָז און פערלירען יעדען מלוכהשען שוץ, עס בעשטעהט נאַטירליך אַ שטאַרקע געפאַהר, אַז דאָס געריכט וועט אַקצעפּטירן די האַלטונג פון דער רעגירונג.

פון אַ זעהר צופערלעסיגער קוועלע דערוויסט זיך דער יט״א־קאָרעספּאָנדענט, אַז די רעגירונג האָט צוגעגרייט נאָך אַן ערך 410 איינבירגערונגס־אַפּליקאַציעס, לגבי וועלכע עס בעשטעהט אויך אַ פּאָזיטיווער בעשלוס פון דער ווינער געמיינדע און וועלכע וועלען אויך דערלאַנגט ווערען דעם געריכט צו אַנולירונג, אויב דער געריכטס־ענטשלוס וועגען די דערמאָהנטע 76 פאַלען וועט אַרויסגעגעבען ווערען אין דעם זין ווי די רעגירונג ווינשט זיך עס. אַזוי אַרום זענען בעדראָהט אַן ערך 500 פּערזאָן. וואָס די ווינער געמיינדע האָט זיי שוין גערהאַט געזיכערט די ערטיילונג פון עסטרייכישער בירגערשאַפט אנגעהעריגקייט.

יעצט איז מייז קליינינקע שעהן...

די פער'ראַנט'מע מאַמער בענוצט איהר זייף Palmolive אויף מייז'ן קינד. שלוּס, ווען דער דאָקטאָר האָט זאָגען: די בעסטע איז די זייף, וואָס איז אויסגעאַרבעט אויף איילבירטען־אייל, שטרעקט אויס די הענד נאָך אַמער זייף Palmolive. די הויט פון קינד איז אַזוי ווייך און דעליקאַט. ס'פעהלט פשוט אויס דרייסטקייט צוריהרען זיך מיט אַנ'אַנדערער זייף, ווי מיט דער מילדעסטער און דעליקאַטסטער.

הײַנט מוז מען אָנהויבען די שעהנהייטס־פערהיטונג

שוין פון הינט אַן הויב אַן אָנצוּווענדען די 2 מינוטענדיגע פערהיטונג, גערעכנענדיג נישט נור וועגען זיך, נור אויך וועגען קינד. ריבּ איין טעגליך פריהמאָרגען און אָוונד מיט אַ גערינגער צוים פון דער זייף Pelmolive אין דעם דעליקאַטען קערפּערל פון דעם קינד. שווענק אָב דערנאָך מיט וואַרים וואַסער און דערנאָך מיט קאַלטס. און קירצליך וועלען אין דעם הויז זיין 2 מענשען מיט מיידעלשע געזיכט... בּיידע שטראַהלענדע מיט פרישקייט און געזונט, — אַ דאַנק דעם געברויך פון דער זייף Palmolive, וואָס ענטהאַלט אין זיך 2 איילען: איילבירטען און פּאַלמען.

PALMOLIVE

נישט נאָר זייף — נור אויך אַ פערשענערונגס־מיטעל

PALMOLIVE-SHAMPOO PIELĘGNUJE WŁOSY, JAK MYDŁO PALMOLIVE CERĘ

וואָס הערט זיך אין ארץ־ישראל?

פּראָפ. ווייצמאַן אין א״י.— דער אָרון מיט די ביינער פון דעפּ. רייך אין תּל־אביב.— אַ פּאָר ערנסטע ווערטער וועגען די „אונלעגאַלע“ עולים. — ווינטער אין א״י

פון אונזער ספּעציעלען קאָרעספּאָנדענט

נתן זילבערצווייג

צווישען די חשובע געסט וואָס זענען די לעצטע טעג אָנגעקומען אין לאַנד געפינט זיך אויך דער געוועזענער (און מסתמא אויך צוקונפטיגער...) פּרעזידענט פון דער ציוניסטישער א־גאַניזאַציע פּראָפ. חיים ווייצמאַן.

דער הײַנטיגער בעזוך פון ד״ר ווייצמאַן טראָגט אָפיציעל אַ פּריוואַטען כאַראַקטער, ער הייסט דאָס ער איז געקומען זיך פערנעהמען אין זיין כעמישע לאַבאָראַטאָריום, וועלכע איז אויפגעשטעלט געוואָרען אין רחובות מיט ריין וויסענשאַפטליכע אַרבייט, אָבער „יהודי חן“ ווייסען שוין וואָס ער בעדייט ווייצמאַנס אַ פּריוואַטער בעזוך אין א״י, בפרט איצט אין אַ צייט ווען עס שטעהען אויפ'ן טאָג־אָרדנונג אַזוי פיל אַקטועלע ממש ברענענדיגע פראַגען, וועלכע דאַרפען דעצידירען וועגען גורל פון ווייטערדיגען אויפבוי פון לאַנד, האָט מען טאַקע דערוואַרט, דאָס פּראָפ. ווייצמאַנ'ס ערשטער עפענטליכער אַרויסטריט, וועט אָפיציעל אויפקלערען די אמת'ע סיבה און כוונה פון זיין הײַנטיגען בעזוך, אָבער אַזוי ווי תמיד האָט אויך דאָסמאָל פּראָפ. ווייצמאַן אָפּיסעל „ענטוישט“ די עפענטליכקייט, ער האָט אין זיין ערשטען אַרויסטריט, וועלכער איז אַראַנזשירט געוואָרען דורך זיין ליבלינג די „הסתדרות העובדים“ בעריהרט אַ גאַנץ אומשולדיגע טעמאַ, ער האָט פשוט גערעדט אַ פּאָר האַרציגע ווערטער וועגען גרויסען נפטר דעם „נדיב הידוע“ באַראָן ראָטשילד, און אַזוי אַרום לגמרי אויסגעמיטען צו בעהאַנדלען וועלכע עס איז פּאָליטישע פראַגע.

פּראָפ. ווייצמאַן האָט בעטאָנט, אַז ער גלויבט עס געפינען זיך אויף דער פערזאַמלונג מענשען, וועלכע זענען לענגער געווען פערבונדען מיט'ן באַראָן ווי ער, דען זיין בעקאַנטשאַפט מיט'ן באַראָן דאַטירט זיך ערשט פון פריהלינג 1914, עטליכע חדשים פאַר'ן מלחמה־אויסברוך. דאָס איז געווען דאָס ערשטע מאָל וואָס ער האָט גערעדט מיט'ן באַראָן וועגען א״י, דער באַראָן איז דאַמאָלט צוריקגעקומען פון זיינס אַ בעזוך אין א״י, און ווייצמאַן האָט געוואָלט הערען דעם באַראָנ'ס מיינונג און איינדרוק פון לאַנד. באַראָן ראָטשילד האָט איהם דעמאָלט קורץ געזאָגט: די ציוניסטען וואָלטען געראַנישט געקענט אויפטון אָהן זיין, דעם באַראָנס מיטהילף, אָבער די ציוניסטישע אַרבייט, מוז ער מודה זיין, האָט אויפגעלעבט זיין ווערק. דער באַראָן איז געווען ווייט נישט קיין פאָרמעלער ציוניסט, אָבער זעהענדיג די ציוניסטישע אַרבייט אין א״י, האָט ער עיקר די לאַנדווירטשאַפטליכע, וועלכער ער האָט געהאַלטען פאַר'ן יסוד פון ישוב, האָט ער מוחל געווען פיל זאַכען וועלכע ער האָט געהאַלטען פאַר שעהלערהאַפטע. פּראָפ. ווייצמאַן דערציעהלט אויך אַנ'עפּיזאָד, ווען די קאַסע פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע האָט געגומען ליידען פון דער קעפּי־ציטען מחלה, און עס זענען נישט געווען קיין מאַטעריעלע מיטלען צו רעגולירען די התחייבות'ן, וועלכע די אָרגאַניזאַציע האָט אויף זיך גענומען,

האָט זיך ווייצמאַן מטריח געווען צום באַראָן, דער באַראָן האָט איהם גלייך געפרעגט, פאַרוואָס איז ער עפּעס געקומען צו איהם? עס זענען דאָך פאַראַן בײַ יודען נאָך גרעסערע גבירים ווי דער באַראָן און ווייצמאַן האָט איהם געענטפערט, גרעסערע עשירים זענען טאַקע פאַראַן, אָבער זיי זענען נישט קיין יודישע גבירים, און דער ענטפער איז געווען געניגג, דער באַראָן האָט דאַמאָלס געגעבען אַזאַ סומע, וועלכע איז אפילו פאַר אַזאַ גביר ווי דער באַראָן געווען נישט קיין קלייניגקייט.

* * *

די „פּאַלאָניאַ“ האָט אונז דעם לעצטען זונטאָג געבראַכט אַ חוץ העכער טויזענד יודישע אימיגראַנטען, חלוצים, קאַפּיטאַליסטען און טוריסטען אויך להבדיל בין החיים להמ'ת דעם אָרון מיט די ביינער פון פערשטאָרבענעם דעפּוטאַט ד״ר לעאָן רייך, וועלכער איז געשטאָרבען אין לעמבערג מיט קרוב 5 יאהר צוריק. מיט עטליכע טעג פאַר'ן אָנקומען פון דער „פּאַלאָניאַ“ האָט זיך אין תּל־אביב געגרינדעט אַ קאָמיטעט פון חשובע עסקנים, וועלכער האָט זיך גענומען מיט'ן אָרגאַניזירען די צערעמאָניע פון ברענגען צו קבר ישראל די ביינער פון ד״ר רייך, און וועגען דער קבורה פריהער געשטעלט דורך פּלאַקאַטען און דורך אַרטיקלען אין דער היגער פּרעסע די ברייטע עפענטליכקייט. זונטאָג 9 פריה באַכ'ן אָנקומען פון דער פּאַלאָניאַ אין יפו, האָבען ביים פּאָרט שוין אָפּגעוואַרט דעם אָרון פערטרעטער פון די היגע חשובסטע אָרגאַניזאַציעס, אַלטע ציוניסטישע וועטעראַנען, בעפולמעכטיגטע פון פּוילישען קאָנסולאַט, די פאַמיליע פון פערשטאָרבענעם און פיל יוגענד.

פון פּאָרט האָט מען דעם אָרון אַריינגעטראָגען אין דער פּריוואַט וואוינונג פון דער אַלמנה, וואו עס איז אויסגעשטעלט געוואָרען אַנ'עהרען וואַך פון סקויטען, טויזענדער מענשען זענען מיט יראת הכבוד אַדורכגעגאַנגען דעם אָרון און מיט ערנסטע בליקען בעגלייט און אָנגעקוקט דעם לעצטען כבוד דעם אַזוי פערדינסטפולען און אַרבייטזאַמען יודישען עסקן און ציוניסט.

צו דעם ל״ה צוג זענען געקומען אַ ריזיגער המון מענשען, דערצווישען פערטרעטער פון אַלערליי אָרגאַניזאַציעס און ריכטונגען, צווישען די בעגלייטער האָט מען געזעהען די חשובסטע יודישע עסקנים מיט'ן פּוילישען קאָנסול סטאַניסלאַוו לוקאַשעוויטש אין דער שפּיץ.

זעהר ריהרענדע הספדים האָבען געהאַלטען דער פּרעזידענט פון דער יודישער אַגענץ נחום סאָקאָלאָוו, ד״ר מאָסענזאָן, הרב הראשי עוזיאל, און דער שטעלפערטרעטענדער תּל־אביבער שטאַט־פּרעזידענט (דער פּרעזידענט דיזענגאָף איז ליידער לעצטענס קראַנק) רוקח.

אַלע רעדנער האָבען דערמאָנט די גרויסע אָפּפערווילליגע לייסטונגען פון דעם פערשטאָרבענעם, זיין אומערמידליכע אַרבייט פאַר די יודישע אינטערעסען סיי אין פּוילען, אַזוי אויך זיינע גלענצענדע לייסטונגען פאַר'ן ציוניזם אויפ'ן אינטערנאַציאָנאַלען פאָרום.

ד״ר מאָסענזאָן האָט דערביי ריכטיג בעטאָנט די טראַגעדיע פון די ציוניסטישע מנהיגים אין גלות, וועלכע זענען מקריב זייערע בעסטע יאָהרען און כחות פאַר ארץ ישראל און האָבען נישט קיין צייט און מעגליכקייט צו זאָרגען פאַר זייערע פּריוואַטע ענינים און זענען נישט זוכה צו קומען קיין א״י, בכדי בהנה צו זיין פון לאַנד, צו וועלכען זיי שטרעבען זייער גאַנץ לעבען. וויצע פּרעזידענט רוקח רעדט אין נאָמען פון תּל אביבער שטאַט ראַט, וועלכער האַלט פאַר אַ זכות צו האָבען די ביינער פון נפטר ביי זיך אויפ'ן בית החיים און זאָגט צו פייערליך צו היטען מיט כבוד דעם אָנדענקען פון פערשטאָרבענעם. נאָכ'ן זאָגען „קדיש“ קומען די ביינער פון נפטר צו קבורה נעבען דעם קבר פון אומשטערבליכען חיים נחמן ביאַליק.

* * *

איך וויל דאָ זאָגען אַ פּאָר ערנסטע ווערטער וועגען די אַזוי גערופענע „אונלעגאַלע“ עולים, די פראַגע איז אַ גענוג דראַסטישע און טראַגישע. און האָט שוין געקאָסט אַ חוץ דאָס פּולשטענדיגע רואינירען פון הונדערטער משפּחות אויך ממש פיל לעבענס פון יונגע מענשען, וועלכע האָבען גאַנץ פשוט, געפּוילט בענדיג זיך אין דער גרעסטער פערצווייפלונג און נויט, געמאַכט אַ ענדע צו זייער יונג מאַרטירער לעבען.

דוכט זיך, אַז אט די צעהנדליגע און צעהנדליגע פאַקטען פון מענשען וועלכע ווערען פערשוואַרצט אין פערפינסטערט חדשים לאַנג ביים אַרומוואַרגלען זיך אויף פערשידענע שיפען און פּאָרטען ביי די סאַמע אומערטרעגליכע בעדינגונגען און לסוף פאַלען זיי אַריין אין די א״י טורמעס און נאָכ'ן אָפּזיצען חדשים לאַנג אין די היגע תּפיסות ווערען זיי ערשט דעפּאָרטירט פון ארץ ישראל, האַלט שוין געווען גענוג גענוג פאַר וואָרענען אַט די אונגעפאַהרענע מענשען, זיך נישט צו לאָזען אַזוי לייכטזיניג אויף אַזעלכע געפעהרליכע וועגען, דאָך ווי עס ווייזען די לעצטע פאַקטען, פון די פּראָצעסען, וועלכע זענען דאָ פאָרגעקומען, געפינען זיך אַלץ ווייטער אונפּראַנטוואָרטליכע מענשען, וועלכע לאָזען זיך אויף אַזאַ „גליטשיגען וועג“, און ברענגען אויף זיך אַליין אַ לעבענס געפאַהר.

אַט די דאָזיגע אַלע פערצווייפעלטע עולים, האַלט איך באַכאַמאָל פאַר מיין חוב אויפמערקזאַם צו מאַכען אויף דעם טרויעריגען אמת, דאָס ביים הײַנטיגען טאָג געפינען זיך אין די פערשידענע תּפיסות אין א״י, העכער הונדערט יודען פּרויען און מענער, וועלכע לייזען דאָ שבעה מדורי גהינום, די אַרעסטירטע ווערען דאָ זעהר אכזריותדיג בעהאַנדעלט, מען טוט זיי אַן אַרעסטאַנטען קליידער, מען שערט זיי אָפּ די האָר, זיי אַרבייטען עבודת פּרך און בעקומען דאָס געמיינסטע עסען, וועלכעס מען איז גאַנץ נישט אומשטאַנד צו נעמען אין מויל אַריין. שלאָפען אויף דער גאָלער פּאָדלאָגע צווישען קרעצעס מיסט, און נאָכ'ן אָפּזיצען דעם אורטייל (לעצטענס זענען עטליכע אונלעגאַלע עולים פערמשפּט געוואָרען צו אַ גאַנץ יאָהר תּפיסה) ווערען זיי אָהן שום רחמנות אַרויסגעשיקט פון לאַנד.

קיין שום יודישע אינסטאַנץ, אפילו די יודישע אַגענץ, איז נישט אומשטאַנד נישט יורידיש, נישט פאָרמעל אָט די אונגליקליכע צו העלפען, און קיין שום אינטערווענץ פון וועלכען צד עס זאָל נישט זיין, קען זייער ביטער גורל נישט ענדערען, אַט דאָס דאַרפען די אַלע „פערביטערטע און פערצווייפעלטע“ געדענקען, בעפאָר די נעמען אונטער וועלכע עס איז שריט, בנוגע זיך לאָזען אויף אַזעלכע אופנים אין וועג אַריין.

* * *

מיר האָבען דאָ איצט דעם אָנפאַנג פון ווינטער, הײַנטיגע וואָך איז געפאַלען דער ערשטער גרעסערער רעגען, וואָס עס בעדייט האָט דער ווינטער איז אָנגעקומען. הגם ערשט 6 חדשים אַ גאַנצען זומער זענען מיר דאָ אָהן רעגען, און איהר קאָנט זיך פאָרשטעלען, מיט וואָס פאַרע פרייד מיר האָבען בעגעגענט דאָ דעם רעגען, נישט בחנם רופט מען איהם דאָ „גשם ברכה“. נאָך אָט דעם רעגען וועלכער האָט אָנגעהאַלטען אַ גאַנצע נאַכט, האָבען מיר אין דער פריה געפונען אויפגעפרישטע בוימער, וואָס האָבען געשמעקט אַ מחיה (ווי אין פּוילען מאַי צייט), די זון האָט ווידער אויפגעשיינט און בײַ אַ טעמפּעראַטור פון 25 גראַד וואַרימקייט האָט דער עולם ווידער פאַראַדירט אין גאַס אין די בלויזע העמדער, און זעלטען וואו האָט מען געזעהען אַ „קאַלטשוק“ דורכגעהער אין אַ מאַנטל, אָט אַזוי זעהט דאָ אויס האַלב נאָוועמבער. אַנפאַנג ווינטער!

GABINET KOSMETYCZNY
I. NAMIOTOWEJ
ul. Narutowicza 11 front, I piętro
przyjm.: 10–3 i 5–8.
Masaż twarzy, maquillage,
trwałe przyciemnianie
brwi i rzęs, usuwanie
brodawek oraz zbędnego
owłosienia.
Porady bezpłatne.
Ceny przystępne.

נ״יע ידיעות, נ״יע כוחות, נ״יע מעגליכקייטן

פערשטאַרקטע באָיקאָט-בעוועגונג געגען נאַצי-דייטשלאַנד

טיילמאָל האָט זיך שוין אויסגעדאַכט, אַז דער פּראָקלאַמירטער יודיש - נאַציאָנאַלער קאַמף געגען היטלערלאַנד איז פערוואַנדעלט אין אַ בית-עולם. אַ מורא׳דיגע שטילקייט האָט געהערשט אומעטום, און בלויז פון צייט צו צייט האָט זיך דערטראָגען אַ סווישטש פון דער נאַציסטישער בייטש, און אַ יאָמערליך געשריי.

דער ווילדער געשריי פון פייניגער האָט אָבער דערמאָהנט, אַז נאָך איז אַלץ נישט פערענדיגט און פערלוירען, אַז דער קאַמף דויערט און גייט אָן. הגם נישט מיט דעם פולען אימפּעט און כח. ערשט די טעג האָט דער בעקאַנטער ד״ר פריק ערקלערט: „דער באָיקאָט, וואָס ווערט געפיהרט געגען דייטשע סחורות אין אויסלאַנד, וועט אונז נישט בעוועגען צו מאַכען די מינדסטע קאָנצעסיעס. אונזערע שונאים האָבען אַ גרויסען טעות, אויב עס דאַכט זיך זיי אויס, אַז צוליבן באָיקאָט וועלען מיר אָפּטרעטען פון אונזערע שטרעבונגען".

און פלוצים האָט זיך דערפיהלט עפּעס אַ נייע לופט, נייע ענערגיע און מעגליכקייטען. די פעראייניגונג פון די ענגלישע יודען „דער באָרד אָוו דעפּוטיס" האָט פּראָקלאַמירט דעם באָיקאָט פון דייטשע סחורות. דער בעשלוס איז אָנגענומען געוואָרען איינשטימיג ביי אַ שטורמישער בעגייסטערונג.

ביז איצט האָט די דאָזיגע אָרגאַניזאַציע פון די ענגלישע יודען געהאַלטען זיך אָן אַ זייט און בעצויגען זיך שיער נישט פיינדליך צו דעם אַלגעמיינעם יודישען בויט-קאַמף געגען דייטשלאַנד און צום עיקר-מיטעל — צום באָיקאָט. דאָ האָט נאָך אַלץ געהערשט דער גייסט פון רייכען, אַסימילירטען באַלעבאָס, וועלכער קאָן דיין בעציהונג און נאַציאָנאַלע פראַגען אויסדריקען אין אַ קלענערער אָדער גרעסערער נדבה. דאָ האָט געהאַט די ענטשיידענדע השפעה דער אינטערעס פון גרויסען קאַפּיטאַל, וועלכער האָט זיך אין דער באָיקאָט-אַקציע נישט געוואָלט אַנגאַזשירען. ערשט איצט איז מען דאָך געוואויר געוואָרען וועגען דער ראָלע וועלכע ס׳האָט געשפּילט אין דער באָיקאָט-בעוועגונג און שטערונג די רייכע קאַפּיטאַלישע דינאַסטיע פון די מאָנדס, די לאָרד מעלטשעטס. זיי, וועלכע זענען פערבונדען מיט דער דייטשער כעמישער אינדוסטריע, האָט נישט געלויבט די באָיקאָט-אַקציע און מיט׳ן גאַנצען געוויכט פון זייערע געלד-זעק האָבען די איבערגעוואויגען די וואָגשאַל פון אָנגעשטרענגטען יודישען קאַמף. נאַטירליך האָבען די פשוט׳ע יודען פון ווייטשעפּעל זיך גערעכענט מיט זייער דירעקטען געפיהל און האָבען דעם באָיקאָט געשטיצט.

אַנ׳ענטשיידענדע ווירקונג אויף דער גרויס-קאַפּיטאַליסטישער איינשטעלונג צום באָיקאָט האָט געהאַט די בעציהונג פון דער ענגלישער רעגירונג, צוליב די האַנדעלס - אונטערהאַנדלונגען מיט דייטשלאַנד, וואָס האָבען זיך געצויגען אַכצעהן חדשים, אין די ענגלישע רעגירונג געווען געגען באָיקאָט, איצט, ווען ס׳האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז די אונטערהאַנדלונגען וועלען צו גאָרנישט ברענגען, האָט די ענגלישע רעגירונג באַשלאָסען און וועט דעם באָיקאָט נישט שטערען.

עס איז אַלזאָ דער פּאָסיגסטער מאָמענט פאַר דער בעגייסטונג פון דער באָיקאָט-אַקציע, און מאָרגען קומט טאַקע פאָר אין לאָנדאָן אַנ׳אַלוועלטליכע קאָנפערענץ פון פאָרשטעהער פון אַלע יודישע באָיקאָט-קאָמיטעטען. אין דער קאָנפערענץ וועט זיך בעטייליגען אַ צאָהלרייכע דעלעגאַציע פון אַמעריקע מיט׳ן פאָרזיצער פון אַמעריקאַנער באָיקאָט-קאָ - מיטעט, דעם ליידענשאַפטליכען קעמפער געגען דער גערמאַנישער אכזריות אַדוו. אונטערמייער ב״אש. די פאָרשטעהער פון די יודישע אָרגאַניזאַציעס וועלכע קומען זיך איצט צונויף אין לאָנדאָן וועלען זיך בעטייליגען אין דער גרויסער אינטערנאַצ. קאָנפערענץ פון אַרבייטער-טוער, אויך פון אַנדערע פּאָליטישע און רעליגיעזע אָרגאַניזאַציעס וועלכע וועלען בעהאַנדלען די פראַגע וועגען פערטיפען און פערשאַרפען דעם באָיקאָט געגען דייטשלאַנד אין דער קאָנפערענץ וועלען זיך אויך בעטייליגען פאָרשטעהער פון די ענגלישע פּראָפעסיאָנעלע פעראיינען.

עס הייסט: ווען ס׳האָט זיך שוין אָנגעהויבען צו דאַכטען, אַז דער קאַמף געגען היטלער-דייטשלאַנד איז שטיל, נישט בעמערקט אַראָפּ פון דער אַרענע, קומען אָן נ״יע ידיעות, נ״יע כוחות, נ״יע מעגליכקייטען. דער אנשטורם ווערט שטאַרקער, ברייטער, מעכטיגער.

אָט דאָס זאָל וויסען און געדענקען יעדער יוד. דער קאַמף, וואָס ס׳האָט זיך געדאַכט, אַז ר׳איז שטילערהייט אַראָפּ פון דער היסטאָרישער טאָג-אָרדנונג, הויבט זיך ערשט אָן מיט נ״יע, פער גרעסערטע און פערשטאַרקטע כוחות. אויפּסנייע דיך אנשליסען אין דעם קאַמף — דאָס איז דער הייליגער חוב פון יעדען יוד אין דער גאַנצער וועלט.

(ל. זאַר).

בענקשאַפט נאָך דער „שלעכטער שטאָט"

„רעימאָנט האָט אָנגערופען לאָדז „דאָס געבענשטע לאַנד", באַרטקעוויטש — „די שלעכטע שטאָט". מ׳זאָגט אויך „פּוילישער מאַנטשעסטער", „באַוועלנע שטאָט", „קוימען-שטאָט", די שטאָט לעבט איצט איבער אַ טראַגעדיע. אַ קאָלאָס און אַ דלפון, אַ וועגעטירענדיגער ריז, וואָס זיין גרויסקייט האָט היינט נישט קיין זין און נישט קיין בערעכטיגונג. אַ שטאָט אָהן טראַדיציעס, אָהן לעגענדע, אָהן מיטאָס, אָהן ריינגען, וואָס זאָל איהר בינדען מיט דער געשיכטע און מיט דער קולטור פון פאָלק. דאָס יאָהר 1905 דאָס איז איהר איינציגע לעגענדע".

אַזוי האָט זיך מיט אַ קורצער צייט צוריק אָפּגערעכענט מיט זיין היימאַט-שטאָט דער גרויסער פּוילישער דיכטער, דער צוויבער-קינסטלער פון פּוילישען וואָרט יוליאַן טובים. טובים איז אַליין אַ לאָדזשער און ווען ער האָט אויפ׳ן פאַרשלאָג פון פּראָגרעסיווען פּוילישען ליטעראַטור-בלאַט געמאַכט אַ שפּאַציר איבער דער שטאָט, וואו ס׳איז געשטאַנען זיין קינדהייט-וויג, וואו ער האָט בעקומען זיינע ערשטע לעהרע אין דער שולע, וואו ר׳האָט דורכגעמאַכט די ערשטע פּאַסיע פון דער וועקטען קינסטלערישען שאַפונגס דראַנג און אויסגעוויזען די ערשטע פּרישטע צוויבער-לידער, האָט ער דאָס געטאָן מיט אפשר און אונווילען. אָבער איין זכרון איז ביי איהם געבליבען ווי אַ הייליגטום: דאָס יאָהר 1905, ווען די שטאָט האָט געשטורעמט פון צו-שטערענד-בליענדיגער דערוואַכונג.

די לאָדזשער, וועלכע וואוינען איצט אין אַמעריקע, וואָס זענען צעוואָרפען איבער די ווייטע עקען פון אַמאָל גליקליכען לאַנד, האָבען געפייערט דעם 25-טען יובל פון זייער אָרגאַניזאַציע, פון זייער לאַנדסמאַנשאַפט. צו דער פייערונג האָבען זיי נישט עפּעס אַנדערש צוגעטראַכט, ווי אַרויסצוגעבען אַ זאַמלונג, אַ „לאָדזשער אַלמאַנאַך". דער גרעסטער טייל פון אַלמאַנאַך איז אַ ליטעראַריש-היסטאָרישער, געווידמעט דער צייט פון די גרויסע קאַמפּס-יאָהרען, וואָס האָבען זיך אַריינגעשניטען אין דער געשיכטע פון דער שטאָט, יעדער איינער פון די. וואָס האָבען זיך אין דעם בוך בעטייליגט, פיהלט, ווי אין יענע יאָהרען איז געשעהען דאָס בערייטענדסטע און שעהנסטע, מיט וואָס לאָדז קאָן זיך גרויס דערהויבען. אין די יאָהרען פון סוף ניינציגער ביז איבער דער רוסלענדישער רעוואָלוציע 1905 ליגט דער סוד פון דער לאָדזשער העלדענמוטיגקייט, פון דער אקטיווסטער בעהאַפטענקייט מיט דער בעפריי-אונגס-עפּאָפּעיע. נאָך יענע יאָהרען האָט די עמיגראַציע-כוואַליע אַוועקגעריסען פון לאָדז מעהר-סטענטיילס איבערן ים, אַהין, קיין אַמעריקא הונדערטער און טויזענטער און ווער ווייס, צי איז נישט אַלס לעבענסלאַנגע און שענסטע ערינערונג ביי זיי געבליבען לאָדז, יענע אויפגעברויזטע, אין קאַמף פונאַנדערגעפּלאַקערטע, בכלל גרויס-אומעטיגע פאַבריק-שטאָט.

דאָס איז דער הערשענדער זין פון די מאמרים, אויסצוגען פון זכרונות, לידער, כראָנאָלאָגישע דאַטען פון דעם בוך „לאָדזשער אַלמאַנאַך". די רעדאַקציע פון דעם בוך איז געלעגען אין די הענד פון אַנ׳-אַמעריקאַנער, וואָס איז דורכאויס לאָדזעריש; דאַכט זיך, נישטאָ קיין ווינקעל און קיין שטיין איז דאָ-שטאָט, וואָס זאָלען איהם זיין פרעמד, איהם, דעם אַמאָל אַזוי פּאָפּולערען לאָדזשער זשורנאַליסט גוסטאַוו אייזנער. אינאיינעם מיט פרוי גאָלדע שיווקע און לאַזאַר בעקער האָט ער דאָס בוך צונויפקאָמפּלעטירט רעדאַגירט און געגעבען די לאָדזשער פריינד און חברים אין אַמעריקע די בעסטע מתנה, וואָס האָט געקאָנט צוגעטראַכט ווערען צום יובל פון לאָדזשער פּרענטש.

דאָס בוך אונטערשיידט זיך שאַרף פון די ביכער, וואָס לאָדז גיט בכלל אַמאָל אַרויס, מיט דער אויסערליכקייט. דאָס איז נישט קיין לאָדזשער פּאַפּיר-מאַנופאַקטור, נאָר פּראַכטפולע, עסטעטישע אויסגאַבע מיט דער רעוואָלוציע-סימבאָליזירענדער לאָדז-מיניאַטור פון אַרטור שיק אויפ׳ן שער-בלאַט, מיט׳ן פיינעם לוקסוס-פּאַפּיר און דרוק.

דער ערשטער טייל פון בוך ענטהאַלט עטליכע

„לאָדזשער אַלמאַנאַך", ניו-יאָרק

פון לאַזאַר פוקס

אַרטיקלען פון די לאָדזשער אַמעריקאַנער, געווידמעט די 25 יאָהר פון זייער בראַנטש (אַרטיקלען פון בן-אליעזר, יעקב קראַקאָוו, בצלאל שטערן, לאַזאַר בעקער, גאָלדע שיווקע, ה. מ. פּודלאָווסקי). אין די דאָזיגע אַרטיקלען, וואָס בעהאַנדלען די לאַגע פון בראַנטש ביים היינטיגען טאָג, פיהלט זיך נאָך אַלץ דער ווייטער אָפּהילך פון די גרויסע רעוואָלוציאָנערע טעג, וואָס די האָבען איבערגעלעבט איבערדערהיים און וואָס געהערען אין זייער זכרון צו די אָנציהענדסטע בלעטלעך.

עס קומט דער אייגענטליכער טייל פון אַלמאַנאַך: „פון דער לאָדזשער פערגאַנגענהייט". דער טייל איז דער גרעסטער און נעהמט אַרום אַ לאַנגע ריי אָפּהאַנדלונגען. דער טייל איז נישט איבגאַנצען אָריגינעל, פאַר׳ן בוך געשריבען. דאָס איז אַ זאַמלונג אָפּהאַנדלונגען וועגען לאָדז, וואָס זענען שוין אין גרויסען טייל פערעפענטליכט געוואָרען, אָבער געטאָן האָט דאָס דער רעדאַקטאָר מיט גרויס געשמאַק און פערשטענדניש. מיר געפינען דאָ אויסצוגען פון גרעסערע אַרבייטען איבער דער לאָדזשער געשיכטע פון א. אַלפּערין, פון דעם בעקאַנטען נייעסטען געשיכטס-פאָרשער פון לאָדז ז״ל פּליים פרידמאַן, פון לאָדזשער געגענד-פאָרשער איינגעל קעל.

ד״ר י. שאַצקי, וועלכער האָט אגב מיטגעהאָלפען ביים צוזאַמענשטעלען דאָס גאַנצע בוך, גיט אויפּן סמך פון אַרכיוו-מאַטעריאַלען אַ בלעטעל געשיכטע פון לאָדזשער יודישען שול-וועזען.

ער דערציילט וועגען די לאַגע בעמיהונגען פון די יודישע שול-עלטערען מכוח עפענען אַ שול פאַר יודישע קינדער. די ערלויבניש איז נאָך שטאַרקע בעמיהונגען געגעבען געוואָרען און אין אויגוסט 1863: עפענען אויף די הוצאות פון די יודישע עלטערען. די שול איז צוערשט געווען אַ פּוילישע, שפּעטער אַ רוסישע.

גוסטאַוו אייזנער דערציילט לוים זיינע אייגענע קינדער זכרונות און אויפ׳ן סמך פון פיל מאַטעריאַלען וועגען לאָדזשער „ראַבונעק" פון יאָהר 1892, וועגען וועלכען אין אָפיציר גיט איבער, אז ס׳-איז פאָרגעקומען אַ העכסט כאַראַקטעריסטישער אויסטויש פון דעפּעשען: לאָדז קיין וואַרשאַ: וואָס זאָל מען טון? וואַרשאַ קיין פּעטערבורג: וואָס זאָל מען טון? פּעטערבורג קיין לאָדז: שיסען. אָהן רחמנות! אַ זכר פון לאָדזשער פּאָגראָם איז געבליבען דאָס פאָלקס - ליד: „הערט אויס, מענשען, די גרויסע קלאָג, וואָס האָט אין לאָדז פּאַסירט".

איבערגעהענדיג בהדרגה די צוגרייטונג צו די גרויסע רעוואָלוציאָנערע טעג און יאָהרען, קומען מיר אין אַלמאַנאַך, דורך אַ רייה אָפּהאַנדלונגען און זכרונות, צו די געשעהענישען פון יאָהר 1905 (אָנהויב פון דער יודישער אַרבייטער - בעוועגונג אין לאָדז פון אַנ׳אַלטען בעקאַנטען, מיכאַלעוויטש וועגען דער לאָדזער יודישער אַרבייטער-בעוועגונג, אַ בלעטעל וועגען יוזעף פּילסודסקיס געהיימער דרוקעריי אין לאָדז, זכרונות פון סוכער אבראַמאָוויטש וועגען די ערשטע יוגענדליכע שריט פון בונד, אַ מאַי-דעמאָנסטראַציע אין לאָדז אין יאָהר 1903 פון ש. פּעפּער, לאָדז אין יאָהר 1905 פון א. טשעמערינסקי, אַנ׳עפּיזאָד פון לאָדזשער מאַניגעז פון י. מ. פּאָזנאַנסקי.

עס קומט אַ ברייטע, ווילטיגע און זעהר אינטערעסאַנטע כראָנאָלאָגישע טאַבעלע פון רעוואָלוציאָנערען קאַמף אין לאָדז אין די יאָהרען 1905—1906, צוזאַמענגעשטעלט פון גוסטאַוו אייזנער. שטיצענדיג זיך אויף פיל היסטאָרישע מאַטעריאַלען, ברענגט דער מחבר אַ גרויסע רשימה פון די וויכטיגסטע פּאַסירונגען אין לאָדז פאַר די רעוואָלוציאָנס-יאָהרען 1905—1906, וועגען באַמבען-אויפרייסען, רעוואָלוציאָנערע אָנפאַלען, פּאָליטישע און עקאָנאָמישע שטרייקען, ריזיגע דעמאָנסטראַציעס...

עס קומען היסטאָרישע סקיצען און זכרונות, אין וועלכע ס׳ווערט אָפּגעשפּיגעלט די ראָלע פון אַנדערע אויסער „בונד" יודישע פּאָליטישע פּאַרטייען, דייער טעטיגקייט אויפ׳ן לאָדזשער אָפּשניט פון דער רעוואָלוציאָנס-געשיכטע: איידע (האַלבערשטאַדט), ב. באַראַכאָוו אין לאָדז, בעני טראַי זכרונות פון דער יודישער פראַקציע ב. פּ.פּ.ס. מאיר לאַקס אַ בינטעל זכרונות, צווישען אַרבייטער-ציוניסטען אין לאָדז (לויט טאָפּיאַש). אַדוו. פּיאָטר קאָן דערציילט וועגען דער מע-דערליכער פּראַקטיק פון דער צאַרישער יוסטיץ, וועגען די קריגס-געריכטען.

נאָך אַ גרעסערן צייט-איבערשפּרונג גיט איבער י. מ. בלאָט וועגען די יודישע אַרבייטער אין לאָדז בעת דער דייטשער אָקופּאַציע. דער דאָזיגער צייט וואָלט אפשר ווערט געווען אָפּצוגעבען מעהר אָרט אין בעסער בעאַרבייטע מאָנאָגראַפיע (אגב: דער פערשטאָרבענער ליכטענשטיין האָט געהייסען נישט יצחק, נאָר ישראל!)

אין דער אָפּטיילונג: „דאָס קולטור-לעבען אין לאָדז" געפינען מיר אין בוך, אויסצוגען פון שוין פערעפענטליכטע אַרבייטען פון פּראָפ. גליקענשטיין, ג. א., אַנ׳אויסצוג פון י. ל. פּרץ, ד״ר צבי פּהן גיט עטליכע שטריכען צו דער געשיכטע פון דער יודישער פּרעסע אין לאָדז, אָבער נישט שטענדיג דינט איהם דער זכרון.

נאָך י. ח. ראַדאַשיצקיס קורצען איבערזיכט פון די יודישע ליטעראַרישע אויפטוען אין לאָדז קומט אַ האַרציגער, ריהרענדער אַרטיקעל פון אַמעריקאַנער יודישען שריפטשטעלער א. גלאַנץ-לעיעלעס, אַ זוהן פון בעקאַנטען אין לאָדז לעהרער ע. גלאַנץ, דאָס איז אַ געזעגנונג פון דיכטער מיט זיין פערשטאָרבענעם פאָטער און מיט דער שטאָט פון וואַנען ער אַליין איז אַרויסגעקומען. אין דעם טייל האָט די רעדאַקציע פון „אַלמאַנאַך" אַריינגענומען אויך עטליכע בלעטער וועגען לאָדז פון אברהם רייזען און פון שלום אַש.

עס קומט אַ קליינע אָפּטיילונג לידער (הערשעלע, י. קאַצענעלסאָן, מ. בראָדערזאָן, ח.ל. פוקס א. אַנד.) און דאַן איינציגע זעהר אינטערעסאַנטע היסטאָרישע דאָקומענטען פון דער רעוואָלוציע-צייט: פּראָקלאַמאַציעס פון די פּאַרטייען אין יענע יאָהרען.

פאַראַן אין בוך נאָך אַנ׳אָפּטיילונג אָבער דאָס געהערט שוין צו די בעזונדערע אייגענשאַפטען פון דער אַמעריקאַנישער היסטאָריש-עסטעטישער פּראָדוקציע: אַ רייה רעקלאַמע-גרוסען פון קרוב צו קרוב, פון פריינד צו פריינד, ביי דער געלעגענהייט א. אַז. וו.

מיר האָבען דאָס בוך פון די לאָדזשער פאַר די לאָדזשער דורכגעבלעטערט פאַרן לעזער. און מיר גלויבען, אַז אויך ער וועט האָבען אַ סאַטיספאַקציע צו וויסען, אַז אין אַמעריקע לעבט אַמעריקאַנער ביגער, לאָדזשער לאַנדסלייט אין דענקען מיט צערטליכקייט און דערמאָהנען מיט בענקשאַפט די שטאָט לאָדז און איהר פערגאַנגענהייט, וואָס איז איצט אַזוי ווייט פון זיי אין צייט און אין רוים. מיט דער שטאָט, מיט איהר נאָמען און איהרע אויפטוען זענען פערבונדען די שעהנסטע און טרוימערסטע טעג פון זייער קינדהייט, פון זייער יוגענד, פון דער אויף איביג פערגאַנגענער צייט פון גרויסע קאַמפען, גרויסען מוט העלדישקייט און האָפנונגען.

רושעמס מאַקדאָנאַלד וועגן די פּערספּעקטיוון פון די יודען אין דייטשלאַנד און עסטרייך

אינטערוויו מיט׳ן הויך-קאָמיסאַר פאַר די ענינים פון די דייטשע פּליטים

ר וי ם (יט״א) דזשעמס מאַקדאָנאַלד, דער הויך-קאָמיסאַר פאַר די דייטשע פּליטים, וועלכער האָט פערבראַכט צוויי טעג אין רוים, האָט אויפגענומען פאַר זיין אָפּרייזע קיין זשענעווע דעם רוימער פערטרעטער פון דער יט״א, וועלכען ער האָט מיטגעטיילט פאָלגענדעס:

איך בין אויפגענומען געוואָרען דורך דעם אונטערשטאַטס - סעקרעטאַר אין אויסערן - מיניסטעריום פלאַוויאַ סאַוויטש און אויך דורך דעם פּאַרזיצער פון דער איטאַליענישער דעלעגאַציע אין זשענעווע, באַראָן אַלאָיזי, וועלכער איז אויך פאַרזיצער פון דעם קאָמיטעט פאַר די אַנגעלעגענהייטען פון סאָאַר-פּלעביסציט. אין מיינע געשפּרעכען מיט די דאָזיגע איטאַליענישע פּערזענליכקייטען האָב איך פאָרגעשטעלט די בין-איצטיגע רעזולטאַטען פון מיין יעהרליכער טעטיגקייט און האָב אַרומגערעדט די ווייטערע אויסזיכטען פון דעם פּליטים פּראָבלעם אויך אין צוזאַמענהאַנג מיט׳ן פאָרשטעהענדען פּלעביסציט אין סאָאַר-געביט. איך האָב געפונען ביי די לייטענדע פּערזענליכקייטען פון דער איטאַליענישער פּאָליטיק פיל פערשטענדניש פאַר דער וויכטיגקייט צו געפינען אַ וועלכע עס איז לעזונג פון דעם שווערען פּראָבלעם פון די ... אַרדנען די דייטשע פּליטים. בשעת מיין בעזוך אין רוים בין איך געוואָרען אויך אויפגענומען דורך דעם אונטערשטאַטס-סעקרעטאַר פון וואַטיקאַן, קאַרדינאַל באַטשעלי, וועמען איך האָב פאָרגעשטעלט דעם געגענוואַרטיגען צושטאַנד פון דער אַקציע לטובת די דייטשע פּליטים.

אויף דער פראַגע פון דעם פּאָרטשעטער פון דער יט״א, צי ער זעהט איין וועלכע עס איז מעגליכקייט פון אַנ׳ענדערונג אין דער שטעלונג פון דער היטלער-רעגירונג צו דער יודען-פראַגע, האָלט מאַקדאָנאַלד, אַז עס איז נישטאָ קיין גרונד מאַמענט קען מען דערויף נישט רעכענען און עס זענען נישטאָ קיין שום פאַקטען, וועלכע זאָלען שטיצען אַזאַ בעהויפּטונג און אַזעלכע האָפנונגען, וואָס אַנבעלאַנגט דער לאַגע פון די יודען אין עסטרייך, האַלט מאַקדאָנאַלד, אַז עס איז נישטאָ קיין גרונד מורא צו האָבען, בעזונדערס נאָך דער ע-פאַהרונג פון דייטשלאַנד, אַז עס זאָלען אָנגעווענדעט ווערען געגען יודען עקסקלוסיווע מיטלען.

צום סוף פון זיין געשפּרעך האָט מאַקדאָנאַלד געבעטען צו דעמענטירען די קלאַנגען, וועלכע זענען לעצטענס פערשפּרייט געוואָרען, דאָס ער האָט בדעה צו פערלאָזען איצט זיין אַמט.

נאָך זיין אויפענטהאַלט אין זשענעווע פאָהרט אָפּ מאַקדאָנאַלד אויף אַ קורצע צייט קיין ניו-יאָרק, פון וואַנען ער וועט אויף עטליכע חדשים אָפּפאָהרען קיין דרום-אַמעריקא.

Dr. med. L. Berman

צעגעלניאַנאַ 15, טעל. 149-07.

ספּעציאַל-ארצט פאַר מענער-שוואַכע-בעהאַנדלונג און סעקסועלע בעראַטונג.

נעמט אָן פון 8-11 און פון 4-8 אָוונט.

זונטאָג פון 9-1 פאַרמיטאָג.

נייער פאלקסבלאט

לאדז
23 נאוועמבער 1934

נאציאנאליזם און אינטערנאציאנאליזם

אין דעם וועלט-האנדעל

פון ד"ר ח. זשיטלאָווסקי

מיר לעבען איצטער דורך דעם טויט פון איין תקופה און די געבורט פון אַנ'אַנדערער.

די תקופה, וואס שטארבט אָפּ, איז יענע עקאָנאָמישער רעזשים, אין וועלכען עס האט געהערשט דער פּרינציפּ, פון „לאזען געהען, ווי עס געהט" און נישט אריינמישען זיך אין דעם עקאנאמישען פּראצעס. דער פּעריאָד, וואס ווערט געבוירען, איז אַנ'עקאנאָמישער רעזשים, וואו די גאנצע באלעבאַטישקייט וועט שטעהען אונטער א פּלאנמעסיגען קאנטראל. און קאָנטראלירט מוז ווערען אויך דער גאנצער אויסלענדישער האנדעל. נאטירליך מוז דאס געטון ווערען אויף אַן אינטער-נאציאנעלען מאסשטאב. פּונקט ווי מיר גרעניצען איין די פרייע קאנקורענץ אין דעם היימישען האנדעל, מוז מען זי אויך איינגרעניצען אין דעם אויסלענדישען. דער אַזוי-גערופענער „פרייער וועלט-האנדעל" איז אין תוך קיינמאָל נישט געווען פריי. דאָס איז געווען אַן „אינטערנאציאנאלע אַנאַרכיע", קאנטראלירט נאר פון פּריוואטע גרופּען, וואס האבען געהאט נאר זייערע אייגענע אינטערעסען אין זינען און האבען אָפט אַרויסגעבראכט די שעדליכסטע ווירקונגען.

וואס זאל אָבער פערנעמען דעם פּלאַץ פון אַט דעם פרייען האנדעל? עס מערקט זיך אומעטום אַ טענדענץ צו אַ ריינעם עקאנאמישען נאציאנאַליזם, צו אַן „אויטאַרכיע", אַ „זעלבסטגענוגזאַמקייט", וואו יעדעס לאנד זאָל זיך באנוגענען מיט איהרע אייגענע פּראדוקטען און גארנישט אריינפיהרען אָדער אַרויספיהרען.

טראכט מען זיך אַריין אין דער צוקונפט פון דעם וועלט-האנדעל, מוז מען צוגעבען, אַז זי פערדינט אַ סך מעהר דעם נאמען אינטער-נאציאנאלער האנדעל, איידער דער איצט הערשענדיגער סיסטעם, אויך אויפ'ן פעלד פון צווישענפעלקערליכען מסחר מערקען זיך איצטער אָן די דריי פּאָזיציעס, וואס הערשען אין אַלע אנדערע צווישענפעלקערליכע בעציהונגען. מיר האבען דעם אבסאלוטען נאציאנאליזם אין דער פאָרם פון דער „אויטארכיע", וועגען וועלכער עס חלומ'ט איצטער דאס היטלעריסטישע דייטשלאנד: „מיר זעננען מיר, מיר דארפען קיינעם נישט אין כאפּט דער רוח די גאנצע איבעריגע מענשהייט". מיר האבען דאָ דעם קאסמאפּאליטיזם, דאס וועלט-בירגערטום, אין דער פאָרם פון דעם „פרייען וועלט-האנדעל", וואס רעכענט זיך נישט מיט דער עקזיסטענץ פון איינצעלנע פעלקער און זייערע אינטערעסען, און עס שוימט שוין אַרויף די פאָרשטעלונג פון אַ ריכטיגען אינטערנאציאנאליזם, וואו קודם כל האט מען אין זינען דעם וואוילשטאנד פון יעדער איינצעלנער נאציע און וואו דער אויסבייט פון פּראדוקטען זאָל נישט בעשאפען קיין ברעקעל סאציאלען איבערוואָג פאר איין נאציע איבער דער אנדערער.

אויך דא, אויף דעם פעלד פון דעם צווישענפעלקערליכען מסחר, איז דער איצטיגער וועלט-האנדעל די אבסאָלוטע אָפּלייקענונג פון דעם נאציאָנאלען פּרינציפּ, „דיאלעקטיש" גערעדט, זיין „נעגאציע", זיין „אַנטיטעזע", וואס דארף הארמאניש צונויפגיסען אין איינעם דעם „נאציאנאלען" עלעמענט מיט דעם „אַלוועלטליכען".

נישט ווילענדיג דערמאנען מיר זיך דערביי דאָס, וואָס פרידריך ענגעלס האט נאך אין די פערציגער יאהרען פון דעם פאָריגען יאהרהונדערט געזאָגט וועגען די דריי פונדאמענטאלע פּאָזיציעס. דער „נאציאנאליזם" איז פאר איהם געווען די שיטה פון דער פעאָדאלער אַריסטאקראטיע, דער „קאָסמאָפּאָליטיזם" — די שיטה פון דער בורזשואַזיע, מיט איהר פּרינציפּ פון דער פרייער אינדיווידועלער קאָנקורענץ סיי אין דעם היימישען האנדעל, סיי אויף דעם וועלט-מאַרק. דער „אינטערנאציאנאליזם" אָבער איז די שיטה פון דעם פּראָלעטאַריאַט. זי איז גלייך ווייט סיי פון דעם אַריסטאקראטישען נאציאנאליזם, סיי פון דעם בורזשואַזען קאָסמאָפּאָליטיזם, הגם זי איז אין דער זעלביגער צייט אַ פעראייניגונג פון ביידענס בערעכטיגטע עלעמענטען.

עס איז כאַראַקטעריסטיש פאַר אַט דעם איבערגאנגס-פעריאָד אין דער איבונג, אַז די אַלטע וועלט שטאַרבט אָפּ און אַ נייע ווערט געבאָרען, אַז אין דער נייער וועלט מוז די זאָרג פאַר דער מענשליכער אַרבייט שפּילען אַנ'ענטשיידענדיגע ראָל, און אַז דער ריכטיג פערשטאַנענער אינטער-נאציאָנאַליזם מוז פערנעמען דעם פּלאַץ סיי פון'ם איינזייטיג אין זיך גופא איינגעשלאָסענעם נאציאָנאַליזם, סיי פון דעם ליבעראַל-אינדיווידואַליסטישען וועלט-בירגערטום.

זאָל אָבער אַט דער איבערגאנגס-צושטאַנד אָנהאַלטען אַ לענגערע צייט, קאָן מען כמעט זיכער זיין, אַז דער פרייער „וועלט-האַנדעל" וועט זיך איבערבויען אויף די יסודות פון אַ קאָנטראָלירטען „אינטער-נאציאָנאַלען" האַנדעל, אין וועלכען עס וועלען מוזען גענומען ווערען אין אַכט די אינטערעסען פון דער נאציאָנאַלער אַרבייט ביי יעדען פאָלק.

אויך די עקאָנאָמישע בעציהונגען צווישען די פערשיעדענע פעלקער אין איין און אין דעמזעלביגען לאַנד, אונטער איין און דער זעלביגער רעגירונג מוזען אונטערפאַלען אונטער דער ווירקונג פון דעמזעלביגען אינטערנאציאָנאַלען פּרינציפּ. דאָ איז זייער דורכפיהרונג אין לעבען ליידער אַ סך קאָמפּליצירטער, איידער אין די בעציהונגען צווישען אומאָפּהענגיגע לענדער און שטאַטען. אָבער אויך דאָ שטעלט זיך שוין איצטער איין די טענדענץ צו פערבייטען דעם איינזייטיגען נאציאָנאַליזם און דעם אינדיווידועלען קאַפּיטאַליזם אויף דעם אייגענטליכען אינטער-נאציאָנאַליזם, אויף אַ צווישען-פעלקערליכער אויס-באַלאַנסירונג פון זייערע עקאָנאָמישע אינטערעסען און טעטיגקייטען.

דער איינזייטיגער נאציאָנאַליזם טרעט דאָ אַרויס אין דער פאָרם פון דעם אַבסאָלוטען איבערוואָג, וועלכען דאָס הערשענדיגע פאָלק וויל האָבען נאָר פאַר זיך, אין דער אַבסאָלוטער אונטערדריקונג פון אַלע אַנדערע פעלקער אין דעם לאַנד, ווי — זאָגען מיר — אין רוסלאַנד, אונטער דעם צאַרישען רעזשים, אָדער ווי איצטער אין דעם היטלעריסטישען דייטשלאַנד. דער קאָסמאָפּאָליטיזם פון דער בורזשואַז-ליבעראַלען איינשטעל דריקט זיך אויס אין דער ריין-אינדיווידועלער, ריין-בירגערליכער, ריין-פּאָליטישער גלייכבערעכטיגונג און דער פרייער קאָנקורענץ צווישען אַלע איינוואוינער פון דעם לאַנד. על-כל-פּנים ווערט דאָס אָנערקענט אַבסאָלוט אין דער טעאָריע און ווערט מעהר אָדער ווייניגער פול דורכגעפיהרט אין די דעמאָקראַטישע לענדער. דער אינטערנאציאָנאַליזם, וואָס הויבט איצטער אָן צו פערנעמען דעם פּלאַץ סיי פון דעם איינזייטיגען נאציאָנאַליזם, סיי פון דעם ליבעראַלען אינדיווידואַליזם, וועט קאָנען האָבען נאָר איין ציל אין אויג: אויפהערען צו פיהרען די חשבונות צווישען אינדיווידואום און אינדיווידואום און אָנהויבען פיהרען חשבונות צווישען פאָלק און פאָלק אין איין און דעמזעלביגען לאַנד, אָדער שטאַט. די אויסבאַלאַנסירונג פון זייערע עקאָנאָמישע בעציהונגען וועט מוזען שטרעבען דערצו, אַז קיין פאָלק זאָל נישט האָבען קיין ברעקעל עקאָנאָמישען איבערוואָג איבער די קינדער פון אַנ'אַנדער פאָלק אין דעמזעלביגען לאַנד.

אָבער אויך דאָ, אין דעם אַלוועלטליכען מאַסשטאַב, וועט „פאָלק" מוזען בעטראַכט ווערען ווי די איינהייט, וואָס דאַרף קודם כל בעפרידיגען די מאַטעריעלע הצטרכות פון זיינע קינדער מיט זיינע אייגענע כחות און ערשט דערנאָך אַריינטרעטען אין אַנ'אויסבייט פון ווערטען מיט די אַנדערע מיטפעלקער אין דעם לאַנד. דאָס איז די טענדענץ פון אונזער צייט פון דעם איבערגאַנגס-פעריאָד, אין וועלכען די מענשהייט איז שוין אַריינגעטראָטען, און אין דעם ליכט פון אַט דער טענדענץ דאַרף אויך בעטראַכט ווערען דער גורל פון דעם יודישען פאָלק אומעטום אויף דער גאַנצער וועלט

יודען אין דער פוילישער ליטעראַטור

פון א. צינצינאַטוס

„Asy czystej rasy" S. J. Imbera.

ש. י. אימבער האָט אַנ'אויסגעאַרבייטע רענאָמע נישט נאָר אַלס פּאָעט און שריפטשטעלער, נאָר אויך אַלס גלענצענדער פּאָלעמיסט.

זיין לעצטער בוך, וועלכער שטעלט מיט זיך פאָר אַ זאַמלונג פון 6 גרעסערע אַרטיקלען, געווידמעט די פּויליש-יודישע בעציהונגען אויף דעם פּוילישען ליטעראַטור-פראָנט און אויפ'ן קולטור-געביט — איז אַ מוסטער פון ערנסטער און זאַכליכער פּאָלעמישער פּראָזע.

ש. י. אימבער האָט אַ בעשטימטען מעטאָד, וועלכען ער ווענדט אָן מיט גרויס ערפאָלג אין זיינע פּאָלעמישע אַרטיקלען. ער איז קודם כל אַ געוואַלטיגער ערודיט און ער פערוואַרפט דעם געגנער מיט אַזעלכע אַרגומענטען און בעווייזען וועלכע שניידען זיך איין אין זכרון און מאַכען אַ שטאַרקען איינדרוק מיט זייער איבערצייגענדער קראַפט.

אימבער בעריהרט אין זיין נייעם בוך פראַגען, אויף וועלכע ס'לוינט זיך באמת גענויער אָפּצושטעלען.

אַלזאָ, קודם כל די בירגער-רעכט פון פּוילישע שרייבער, — יודען אָדער פון יודישער אָפּשטאַמונג אין דער פּוילישער ליטעראַטור. דאָ האַנדעלט זיך וועגען דער גאַנצער פּלעיאַדע פון העכסט בעגאַבטע פּאָעטען און שריפטשטעלער, ווי טובים, סלאָנימסקי, וויטלין, שטערן און אַנד. די מיאוסע און ברוטאַלע קאָנקורענץ, וועלכע ווערט געפיהרט לגבי יודען אויפ'ן ווירטשאַפטליכען געביט און וועלכע שטרעבט יודען אַרויסצושטויסען פון זייערע פּאָזיציעס — ווערט אויך מיט נישט קיין קלענערען טעמפּ געפיהרט אויף דעם קולטור-פראָנט. יעדע נייע ווערק דאָס בערייכערט די פּוילישע ליטעראַטור, און וואָס איז אָנגעשריבען פון אַ שרייבער — אַ יוד, אָדער פון יודישער אָפּשטאַמונג, רופט אַרויס אַ מהומה און פערביטערונג אין די רייהען פון די אולטראַ-פּאַטריאָטען פון ענדעקישען און אפילו נישט ענדעקישען לאַגער.

יוליאַן טובים דאָס איז אַ בעזונדער קאַפּיטעל פאַר זיך. ער האַלט זיך פאַר אַ צוויי-הונדערטפּראָצענטיגען פּאָליאַק. ער האָט שוין געפּרובט אויסקעמפען זיין בירגער-רעכט אין דער פּוילישער ליטעראַטור דורך שפּייען מיט גאַל און גיפט אין דעם אייגענעם ברונים פון וועלכען ער האָט אַמאָל געטרונקען, אָבער דאָס אַלץ איז ווייניג פאַר דער „פּאַטריאָטישער" קאַמפּאַניע. אַז זי זאָל אָנערקענען די רעכט פון טובימען.

האָט דער בעקאַנטער פּוילישער דראַמאַטורג קאַראָל הובערט ראָסטוואָראָווסקי אָנגעגורט זיינע לענדען און איז אַרויס מיט אַ פּאַרלעזונג א. ד. ט. „וועגען דער סאַנאַציע פון דער פּוילישער ליטעראַטור", די פיילען פון ראָסטוואָראָווסקיס פּאַרלעזונג זענען געווען איינגעאַנצען געווענדעט קעגען די יודען (אַז אַך און ווי וואָס פאַראַ יודען!) וועלכע פעראומרייניגען די פּוילישע ליטעראַטור. ראָסטוואָראָווסקי האָט געכאַפּט טובימען ביי „פיר פערברענענס":

זיין פּאָעזיע איז דורכגעדרונגען מיט אוטיליטאַריזם, פּאַסיאָנאַליזם (ליידענשאַפטליכקייט), סענסואַליזם (זינליכקייט) און רעוואָלוציאָניזם, די דאָזיגע אייגענשאַפטען זענען, לויט ראָסטוואָראָווסקין, כאַראַקטעריסטיש, אויסשליסליך פאַר יודען און שרייבער פון יודישער אָפּשטאַמונג.

די דאָזיגע פעסטשטעלונג פון ראָסטוואָראָווסקין גיט אימבערן אַ געלעגענהייט אַרויסצווייזען זיין אויסגעצייכענטע בקיאות אין דער פּוילישער ליטעראַטור און פּונקט פאַר פּונקט שטורצט ער די גאַנצע קאָנצעפּציע, וועלכע ראָסטוואָראָווסקי האָט אויסגעבויט.

ראָסטוואָראָווסקי האַלט אַז די שפּראַך איז נישט מעהר ווי אַ פאָרם, און דער עיקר איז דער אינהאַלט, די נשמה, דער גייסט. דערפון איז קלאָר, אַז אויב עס האַנדעלט זיך וועגען טובימען איז ער אַ יודישער שרייבער.

דאָ גייט אָבער אימבער אַרויס מיט שווערער אַרטילעריע און ער שטעלט פעסט, אַז אויב מען זאָל מסכים זיין מיט ראָסטוואָראָווסקין, וואָלט מען דאַן מוזען דורכפיהרען אַ געוואַלדיגע רעוויזיע אין אַ סך ליטעראַטורען און צי דער רעזולטאַט וואָלט געווען אַ גינסטיגער פאַר די פּאָליאַקען. קען מען שטאַרק צווייפלען.

די פּאָליאַקען וואָלטען אפשר געקאָנט „אַרויסבעקומען" ביי די ענגלענדער יוזעף קאָנראַדן, אָבער זיי וואָלטען מוזען „אומקעהרען" די דייטשען — ווינצענטי פּאָל, די טשעכען — לעאָפּאָלד סטאַף, די אוקראַינער — זאַלעסקי, די יודען — יוליאַן קלאַטשקאָ, וו. פעלדמאַן, לאַנגע, באַלוצקי, יעלענסקא, טעטמאַיער, באָי קאַזשעשאַק, אשכנזי, אַנטואַן אאַ"וו. מיר, יודען, וואָלטען ביי אַזאַ „רעוויזיע" געמאַכט דאָס בעסטע געשעפט, מחמת פון אַלע וועלט-ליטעראַטורען וואָלטען צו אונז „צוריקגעוואַנדערט" שריפטשטעלער און פּאָעטען.

נישט ווייניגער אינטערעסאַנט איז אימבערס אַרטיקעל וועלכער איז געווידמעט די פאַלסיפיקאַטען פון נאָוואַטשינסקין.

דער דאָזיגער אַנטיסעמיטישער פּאַיאַץ האָט אַן אייגענאַרטיגען מעטאָד פון פאַלסיפיצירען די ווערק פון די גרויסע פּוילישע שריפטשטעלער, אום זיי אויסצונוצען פאַר נידעריגע אַנטיסעמיטישע צוועקען. אַזאַ „נס" איז אויך געשעהן מיט וויספּיאַנסקיס בערימטען ווערק „וועסעליע", נאָוואַטשינסקי האָט פון דאָרט אַרויסגעריסען פערשיעדענע פראַגמענטען און זיי קאָמענטירט אויף אַזאַ אופן, אַז ס'קומט אויס אַז וויספּיאַנסקי איז שיער נישט געווען דער פאָרגענגער פון ראָמאַן דמאָווסקין און פון דעם הייטיגען פּוילישען היטלעריזם.

אימבער דעקט אויף אַ מייסטערהאַפטען אופן אויף דעם דאָזיגען מיאוסען און געמיינעם שווינדעל פון נאָוואַטשינסקין.

דעם גרעסטען טייל פון אימבערס ווערק פערנעהמט אָבער זיין ענטפער דעם „יודען-קענער" פון דער „ראַזוואַי-אַקאַדעמיע" הענריק ראַליצקי, וועלכער האָט אָנגעשריבען אַ ווערק אונטער דעם קלינגענדיגען נאָמען „דער אונטערגאַנג פון ישראל".

ראַליצקיס בוך איז געוואַלטיג רעקלאַמירט געוואָרען דורך דער ענדעקישער „גאַז. וואַרש." וועלכע האָט עס פּראָקלאַמירט אַלס אַ מין נייע אַנטיסעמיטישע ביבעל וועגען יודען און יודענטום. און וואָס פאַר אַ ווילדער התפּעלות ס'זענען אַריינגעפאַלען פון דעם דאָזיגען ווערק כל'ערליי אַנטיסעמיטען און מענשען פּראָפעסאָר, איז צו זעהען פון דער רעצענזיע, וועלכע איז געווען אָפּגעדרוקט אין דער „מישל ניע-פּאָדלעגלאַ" אין וועלכער ראַליצקיס „ענטפּלעקונג" וועגען יודען איז כאַראַקטעריזירט געוואָרען אַלס „אַ קוואַל פון ידיעות וועגען דער יודישער פראַגע און פערלויף פון הונדערטער יאָהרען".

זעלבסטפערשטענדליך, אַז ראַליצקיס „יודען-קענערשקייט" איז פון דער זעלבער מין ווי אַ מאַל אַנדזשיי ניעמאָיעווסקיס, באַרטאַשעוויטשעס און אַנד. ראַליצקי האָט אָבער אָנגעטראָפען אויף אַזאַ שאַרפען און ביסיגען געגנער, ווי ס'איז אימבער, וועלכער האָט אין זיין ענטפער, אונטער דעם נאָמען „די ביבעל פון אַ כאַם" אויפגעדעקט מיט ראיות, ציטאַטען און אַנד. בעווייזען דעם גאַנצען שאַנטאַזש פון די ראַליצקיס און ענליכע כאַמעס.

אימבערס פיילען טרעפען דעם געגנער טיף אין האַרצען און מאַכען איהם לעכערליך.

ס'איז געווען העכסט נוצליך, וואָס דאָס דאָזיגע בוך איז דווקא אָנגעשריבען געוואָרען אין דער פּוילישער שפּראַך. דאָס בוך טראָגט נישט קיין אַפּאָלאָגעטישען כאַראַקטער, נאָר ס'איז אַ דרייסטער אָנגריף אויף אַלע אַנטיסעמיטען און פּרעדיגער פון מענשליכער שנאה. און דאָס איז אפשר די שענסטע אייגענשאַפט פון ווערק.

איך האָב געמיינט / פון י. סלאָנים

איך האָב געמיינט, מיין חלום ווערט אויף אייביג אויסגעלאָשען,
איך האָב געמיינט, עס שטאַרבען מיינע לידער;
געמיינט, אַז מיין נשמה איז ווי קאָרן אויסגעדראָשען —
איך פאַל אַנידער.

געמיינט, עס וועלען קעפּ פון מענשען שטענדיג זיך נאָר בויגען,
און רוקענס וועלען קיינמאָל ווערען גלייך;
געמיינט, עס וועלען שרעקעדיגע צימערען די אויגען,
די וועלט — אַ בלאָטיג, שלעפערדיגער טייך.

איך האָב געמיינט, אַ ברודער איז קיין ברודער, און אַ שוועסטער קיין שוועסטער, ס'איז אין ליגענס אַלץ געהילט:
אין שאָטענס שוואַרץ פערשלייערט איז דער שענסטער און דער גרעסטער,
דאָס וואָרט פון גאָט איז לאַנג שוין קאַלט, פערשטילט.

נאָר פּלוצלינג האָט אַ ווייסע ליד מיר דורכגעהעלט מיין לעבען,
איך האָב דערהערט דאָס שאַלען פון טרומייט:

„שוועסטער, ברידער,
גליד צו גלידער,
אַלע מיט איין שטרעבען,
וואו איהר זענט צעזייט
איצט און צעשפּרייט.

„די רוקענס גלייך, די אויגען שטאָלץ
און שטראַליג די געזיכטער:
זייט גרייט
מיר שפּאַלטען דורך די דיקע נאַכט
מיט פלאַמענדיגע ליכטער —
נישט שרעקט זיך פאַר'ן טויט".

דאָס פלאַמען-ליד פון ווייטען האָט געבראָכען פון אַלע זייטען,
געטראָגען דורך דער וועלט זיך ווי אויף שטורעמס;
געשאַטעמט אויף די יאָהרען מיט דער אייביגקייט פון צייטען,
מיט כחות פון די הימעל-קראַצער-טורעמס:

„שוועסטער, ברידער,
גליד צו גלידער,
שנעלער, העלער,
ווידער.

לאָמיר פעסטער
ברידער, שוועסטער זיין;
לאָמיר זייען בלומען רויטע,
וועלכע לאַכען פון די טויטע,
וואַסער-פאַליג שפּריצען פרייד און שיין"

עס האָט אין מיין נשמה זיך אַ שרפה אָנגעצונדען,
איך האָב דערפיהלט אַ לעבען אינ'ם שטאַרבען;
די האָפנונג האָט מיט זון-ליכט דורכגעצויגען מיינע שטונדען,
און מיין הימעל איז געווען מיט וואונדער-פאַרבען.

די געשיכטע פון יודען אין לאדז

די „עשרת-הדברות“ פון דעם יודישען געטא...

פון ד"ר פ. פרידמאן

— .6 —

דער ענין רעוויר פאר יודען, האָט זיך נאָך אין יאהר 1822 נישט געהאַט אויף קיין סך ווייטער גערוקט, וועגען דעם קענען מיר זיך לייכט איבער־צייגען פון'ם בעריכט, וועלכען דער שטאָט־אויפזעהער פון לענטשיצער קרייז האָט אום מאי 1822, איבער־געגעבען דער רעגירונגס־קאָמיסיע פאר איבערליכע און פאליצייענינים:

„מכוח דער אויסשאלטונג פון יודען: איז די פריווילעגיעס אין נישט פערהאנען קיין שום אנמערק וועגען דערלויבען, אָדער פערביטען, דאָס בעזעצען זיך פון יודען אין לאָדז. זייט דרייסיג יאהר אָבער, האָבען זיי אָנגעהויבען איינגענוויליג זיך צו בעזעצען און, צוליב דעם, וואס עס האט עס זיי קיינער נישט געשטערט, זיצען זיי ביז איצט. קיין שום שריט, וועגען אויסשאַלטען זיי, האָט די וואיעוואדישע קאמיסיע נישט אונטערגענומען. אבער ביי אַ רעגולירונג פון דער שטאט, ווען דער רעגי־רונגס־קאָמיסיע צוגעשטעלט ווערט א פראיעקט, וועגען דער שאפונג פון אַ בעזונדערען בעצירק פאר יודען“. (רעגירונגס־אַרכיוו אין פיאטרקאוו: די מאַ־זאווישער גובערניע, וואל. 1.).

די זעלבע װאָכלאגע, נאר אביסעל אויף אַנ'אַנדערען אופן, האט בעשריבען דער אדיונקט (אמט'ס־העלפער) זאוואדזקי אין אַ פראָטאָקאָל פון 17. פעב־רואַר 1822:

„די יודען האָבען זיך אין דער דאזיגער שטאט (לאדז) בעזעצט זייט העלפט 50 יאהר. קיין שום פריווילעגיעס דערצו האָבען זיי נישט, דורכדעם אָבער, וואס זיי האָבען אויף לחלוטין איינגעקויפט הייזער און פלעצער, זענען זיי ממילא אַריין אין די רעכטען פון לאדזער איינוואוינער“.

דערווייל האט די רעגולאציע פון דער אלט־שטאָט, צוליב דעם אנהויב פון אַנ'אינטענסיווער קאלאניזאציע פון די ניי־געשאַפענע פאבריק־שכינה'ס זיך שנעל געריקט פאראויס און אין צוזאמענהאנג דערמיט, האט די מאזאווישער וואיעוואדישער קאָ־מיסיע פארגעלייגט ענטגילטיג צו דערלעדיגען דעם ענין פון אַ בעצירק פאר יודען, אינ'ם גייסט פון איהרע, פריהעריגע צוויי פעראָרדנונגען. דערביי אָ־בער, האט די וואיעוואדישע קאמיסיע, אויסער די גאסען: פאדזשעטשנע און וואלבארסקע, צוגעגעבען צום פראיעקטירטען, יודישען בעצירק, די דרום־וואנד פון אַלטשטאטישען מארק, וועלכע די ערבירעט די דערמאנטע צוויי גאסען.

די שטאטישע קאמיסיע אָבער, וועלכע איז דורך דער קאמיסיע פאר איבערליכע ענינים גע־רופען געווארען אום אַרויסצוזאגען איהר מיינונג איבער'ן דערמאנטען פראיעקט, האט צו איהם נישט מסכים געווען. לויט דער מיינונג פון דער שטאטישער קאמיסיע, דארף דאס יודישע וואוינ־אָרט „נישט איבערשניידען די קאמוניקאציע“ צווישען דער אלט־שטאט און דער ניי־געשאַפענער, פאבריק־שער ניישטאט און איז דעריבער געקומען צו דער מסקנא, אַז פאר דעם יודישען בעצירק דארף מען בעשטימען די גאסען: פאַדזשעטשנע, דרעוונאווסקע, סטאדאלנע און די שחט־הויז געגענט, און בכלל, דעם יודישען בעצירק אָפּרוקען פון סטאוו און פון דער בריק.

די וואיעוואדישע קאמיסיע, האָט אָבער נישט אָפּגעטרעטען פון איהר ערשטען פראיעקט און איהר פרעזעס, אונטערזוכענדיג דעם ענין אויפ'ן אָרט, האָט זיך ענטשידען אָקעגענגעשטעלט דעם פראיעקט פון דער שטאטישער קאמיסיע און האָט פאר זיין פראיעקט אַרויסגעשטעלט פאלגענדיגע אַרגומענטען:

„נישט בלויז... איז די וואיעוואדישע קאמיסיע מיט איהר פראיעקט אויסען געווען, דאָס נישט דער־ווייטערען די יודען פון זייער הויפט חיונה־מקור — פון מארק, נאר, האָט אין איהר פראיעקט אויך נישט געלאָזט אויסער'ן בעמערק, אויך דעם וויכטי־גען אומשטאנד, וואס אויף יענע גאסען איז יענעם טייל מארק, האָבען די גרעסטע טייל יודען, וועל־כע וואוינען אין דער שטאט זייערע אייגענע הייזער, אויסערדעם איז די וואיעוואדישע קאמיסיע אַרויסגע־גאנגען פון דעם שטאנדפונקט, אַז צוליב דעם, וואס מען קען די יודען בעטראכטען אַלס פערמעגליכען קלאס, וועט (אַ דאנק זיי) ממילא פערלייכטערט ווע־רען די פערבויאונג פון די מארק־פלעצער... מיט געמויערטע... איינשטאקיגע... הייזער, אַ חוץ דעם, מוז אויך ווערען גענומען אין בעטראכט דער אומ־שטאנד, וואס אויף דער וואלבארסקע האָבען יודען זייער'ס א בית־תפילה, און די פריש־פעראָרדענטע (פון דער שטאטישער קאמיסיע) סטאדאָלנע גאס, איז ז', וואס עס דרינגט בפירוש ארויס פון איהר נאמען, אויסער פאר שטאטישער גערטנער, בעשטימט אויך אַלס שפייכלער־לאָקאציע פאר לאנדווירטען, בשום אופן, אָבער נישט פאר וואוין־הייזער“.

לסוף האט געזיגט דער שטאנדפונקט פון דער וואיעוואדישער קאמיסיע און בזה האופן זענען אַ דאנק דער קלוגער און לויטערער שטעלונג פון רעמבעלינסקען, (דער פרעזעס פון דער וואיעוואדי־שער קאמיסיע) די יודען נישט אַרויסגעשטופט גע־ווארען מחוץ דער שטאט (אין רעמבעלינסקיס אַנ־שויאונגען איבער דעם ענין, זענען הפנים, צו יענער צייט פאָרגעקומען גרויסע ענדערונגען: נאָך אין 1816 זאָגט זיך רעמבעלינסקי אַרויס אין „פאמיענט־ניק ווארשאַווסקי“: „מען וואלט געדארפט אין יעדער שטאט, אויב עס לאָזט זיך נאר אדורכפיהרען, אַנצוווייזען אַנ'אָפּטייל פאר יודען, דורכאויס זיי דערווייטערען פון די מאַרק, ווי אַלס פון ערטער, וועלכע זענען מעהר צוגעפאסט פאר האנדעל און שענקען“).

דער רעזולטאט פון די אַלע בעראטונגען איז געווען פאלגענדיגער בעפעהל: („אוקאז“).

„אין הסכם מיט'ן אַרטיקעל 9 פון אַלערהעכ־סטען דעקרעט פון 25. יוני (7. מאי) 1822 (וועל־כער איז אַרויסגעגעבען געווארען) אויפ'ן (גרונד) פון דעם פארשלאג פון דער רעגירונגס־קאמיסיע פאר איבערליכע און פאָליציי־ענינים האָבען מיר בעשטימט און בעשטעטיגען:

אַרט. 1.

עס וועט יודען דערלויבט זיין צו וואוינען, ליי־דיגע פלעצער צו קויפען און הייזער, לויט פאָלי־צייאישע פאָרשריפטען אויפצובויען אין דער שטאט לאָדז אויף דער דרום זייט פון די גאסען: פאַדז־שעטשנע, מארק און וואלבארסקע.

אַרט. 2.

אָנהויבענדיג פון 1־טען יולי 1827 טאָרען אין קיין שום אַנדערע טיילען פון דער שטאט לאָדז, אויסער'ן אין דעם אַרט. 1. בעשטימטען בעצירק קיין יודען נישט וואוינען,

אַרט. 3.

כדי אָבער די יודישע בעפעלקערונג זאָל זיך איבערצייגען, אַז די רעגירונג האָט בדעה, נישט אויסצוטיילען איהר פון די אַנדערע בירגער פון דעם לאַנד, אָבי נאר פערזאָגען פון דעם פאלק זאָלען דאָרט ווערען צו אָט דער דאָזיגער בעטייליגונג, דער־לויבען מיר צו בעזעצען אין יעדער גאס פון לאדז אָהן אויסנאהם, צו צוויי יודישע פאמיליעס, וועלכע מוזען אויספיהלען פאלגענדיגע בעדינגונגען:

1) ווער עס וועט בעווייזען, אַז ער בעזיצט אַ ריינעם פערמעגען, אָהן חובות, און אָהן סכסוכים פון צוויי טויזענד פוילישע גילדען, ווי אויך, אַז ער איז אַ ריכטיגער באנקיר, אָדער אַז ער פיהרט אַנ'ע־פענטליכען, אַנשטענדיגען האנדעל, אויסערדעם:

א) אַז ער קען לייענען און שרייבען אויף פויל־יש, אָדער אויף פראנצויזיש, אָדער, לכל הפחות, אויף דייטש.

ב) אַז ער שיקט זיינע קינדער, עלטער פון 7 יאהר, אָדער ער איז זיך פון איצט אָן מתחייב זיי צו שיקען אין די עפענטליכע שולען, כדי זיי זאָלען דאָרט, צוגלייך מיט אנדערע קינדער בילדונג בעקומען.

ג) אַז ער וועט זיך נישט בענוצען מיט קיין שום אויסערליכע צייכענס, וועלכע טיילען אויס ביז איצט די בעפעלקערונג (יודישע) פון די איבעריגע בירגער.

2) אויסער די צוויי יודישע פאמיליעס, אינ'ם ערשטען אַרטיקעל בעצייכענטע, קען אויך דער־לויבט ווערען צו וואוינען אין יעדער, אָהן אויסנאהם גאס פון לאדז, דעמיועניגען פון דער יודישער בע־פעלקערונג, צוזאמען מיט זיין פאמיליע, ווער עס וועט גרינדען אַ פאבריק, אַ נוצליכע פאר'ן לאנד, און וועמענס גרינדונג אין דער מיט־שטאט, וועט נישט קאלידירען מיט די פאליצייאישע פארשריפטען און וועט אין איהר בעשעפטיגען אַרבייטער פון זיינע גלויבענס־גענאסען, נאכ'ן אויספיהרען די בע־דינגונגען אונטער א. ב. און ג. בעצייכענטע.

3) ווער עס וועט קויפען איינעם (!) פון די ליי־דיגע פלעצער אויף די דערמאנטע ערטער און וועט אויף איהם א הויז, לויט די פאליצייאישע פאָרשריפ־טען, אויסמויערען, און דערביי גלייכצייטיג אויספי־לען די בעדינגונגען אונטער א. ב. און ג. אָנגע־מערקטע.

4.) מענשען, וועלכע ווי־מען זיך דער וויסענ־שאפט, אָדער אין אַנ'אַנדערער, פרייער קונסט גע־איבט, למשל: דאָקטוירים, מאהלער א. ד. ג. נאָך דער אויספיהלונג פון די, אונטער א. ב. און ג. אָנגע־מערקטע בעדינגונגען.

5.) לסוף מעגען אויך וואוינען, מיט זייערע פא־מיליעס, הורטאווניקעס פון וועלכע ס'זאָל נישט זיין סחורות, אָדער סוחרים, וועלכע פערקויפען נישט אויף דער צייל, אָדער טיילווייז, נאָכ'ן אויספיהרען די, אונטער א. ב. און ג. אנגעמערקטע בעדינגונגען פון דעם פונקט זענען אויסגעשלאסען: פאבריקאַנט און האנדעל. סיי הורט, סיי דעטייל, פון גאזשאלקעס, בראנפענס און ליקערען,

אַרט. 4.

די בעווייזען, וועלכע עס נעהמט אַרום אַרט. 3. וועלען פאָרגעשטעלט ווערען דעם בירגערמייסטער, איבערגעשיקט ווערען צו דער וואיעוואָדישער קאָמיסיע אין בעשטעטיגט ווערען דורך דער רעגירונגס־קאָ־מיסיע פאר איננערליכע און פאָליציי־ענינים.

(ווייטער זעה 15. זייט)

אוי, דער טעלעפאן!...

מאנאלאג פון א צעבאוועטע זייגער-מאכער

פון י. אבערזשאנעק

זעהט נאר, ווי די גאזעטען האָבען זיך עס אביסעל צעשריבען: דער טעלעפאן ענטפערט ווי שפעט ס'איז! מ'גיט א דרעה אויף דער „שוזעמ־קע“, און די „ליימענע שיקסע“ ענטפערט מיט איהר צעפיקעטשעטער שטימעלע: „דזשעהיאנטא... דוואדזשעשטשא פיענטש“.

אַ גליק אויף זייער מאכען! דער טעלעפאן זאגט ווי שפעט ס'איז. מ'דארף נישט קיין זייגער — דער טעלעפאן איז דער זייגער!

גאנצע חכמים זענען זיי, די גאזעטען־שריי־בער'ס, וואלטען זיי אָבער געווען זייגער־מאכער'ס, האָלטען זיי זיך נישט אַרומגעכאפט מיט דער שיקסע, דאָס מיין איך—מיט דער ווי שפעט־זאָגערין. ביי די גאזעטען־שרייבער'ס איז דאס אַ „טעכנישע דער־גרייכונג“, און ביי מיר, ביי דעם אַלטען צעכאַפּטען זייגער־מאכער איז די „דערגרייכונג“ — אַנ'אומ־גליק, אַ צרה.

זי איהר ווייסט, בין איך אַ צעבאַוועטע זייגער־מאכער, און נישט אַזוי גיך ווערט מען אַ זייגער־מאכער. וואָרום אַ זייגער־מאכער איז פונקט, נישט צו גלייכען צו אַ דאקטאר, דער זייגער־מאכער טוט מיט'ן זייגער פונקט דאָס אייגענע וואס א דאקטאר טוט מיט אייך:

איהר קומט צום דאָקטאָר, דערצעהלט איהר איהם, אַז עפעס איז אייער געזערק נישט אין אָרדנונג, אייער הארץ־שפרינגפעדער האָט זיך גע־לדזעוועט, ס'לויפט צו שטארק, אָדער ס'פערהאלט זיך — ס'קלאַפּט צו שוואַך...

אָדער: איהר עסט אָפּ אַ מיטאג אין אַ ביליגען רעסטאראַן, און איהר בעמט „לויפען“ אָהן חשבון, אָהן קאָנטראָלע... ס'מאכט זיך אויך אַמאָל, אַז אַ מענש „פערהאַלט“ זיך, איהר זעצט אָנגעצויגען, און דער ווייזער רוקט זיך נישט.

וואָס טוט איהר אין אַזאַ פאַל? איהר געהט צום דאקטאר, וואָס טוט דער דאָקטאר? ער הייסט אייך אויסטון אָרם נאקעט, בעטאפט און בעהארכט אייך פון קאָפּ ביז פיס. האָרכט צו אייער שפרינג־פעדער, טאפט אַרום די שטיינדלעך און אלע אייערע קעמערלעך, פרובט די רעדלעך, און צום סוף, גיט ער ערגיץ א ריהר — און ער געפונט שוין ביי אייך אַ קרענק! טאמער קומט איהר מיט אייער „געווערק“ צום דאקטאר, מעגט איהר זיין געזונד — איינזען, וועט ער ביי אייך „עפּעס“ געפונען: אַ ביסעל זאמד, קאלך אָדער שלימקרייט. אמאָל „דערטאפט“ ער ערגיץ א שטיינדעל, אַ ביינדעל, א קנייטש אויף דער שליפּע קישקע — צו דעם איז ער אַ דאָקטאר, אַז ער זאָל געפונען א קרענק!..

דאָס אייגענע איז דער זייגער־מאכער: טאָ־מער קומט איהר מיט א געוויסען זייגער, צעעפענט ער איהם אויף שטיקלעך, טוט אָן דעם שפאקטיוו און... זוכט, טוט אַ ריהר ביי דער שפרינגפעדער, אַ דרעה ביי אַ רעהעל, אַ קוועטש ביים קעפעל, ער דרעהט און טאפט אַזוילאנג ביז... ער געפונט עפּעס אַ קרענק.

דער זייגער־מאכער און דער דאָקטאר, ביידע זענען מיר גלייך. דער דאָקטאר טאפט אַזוי לאנג ביז ער טאפט אויס א צעהנער'ל, און דער זייגער־מאכער דרעהט אַזוי לאנג ביז ער דרעהט אויס — אַ דרייער'ל!.. דער הילוק פון אונז ביידע איז דער, וואָס דער דאָקטאר ענדיגט דעם אוניווערזיטעט און דער זייגער־מאכער די לעהר.

ווי איהר זעהט, רבותי, איז א זייגער־מאכער נישט עפּעס אבי־ווער, ביז מ'ווערט אַ צעבאַוועטע זיי־גער־מאכער, קריכען די אויגען ארויס פון קאָפּ. אין וועמען, איך בעט אייך, וואלט עס געקאָנט איינ־פאלען, אַז דער טעלעפאן וועט בעגראָבען דאָס גאנצע זייגער־מאַכעריי־פאַך?

ווער וועט איצט דארפען אַ זייגער? אַז דער טעלעפאן זאָגט ווי שפעט ס'איז, אויף וועלכע כפרות וועט מען איצט דארפען אַ זייגער־מאכער? וועמען העט עס אהרען, אַז דער זייגער איז קאַליע, אַז דער זייגער פערהאַלט זיך, אָדער ער לויפט ווי אַ רוח? ווער וועט בכלל קוקען אויפ'ן זייגער, ווער? מ'גיט אַ דרעה אויף דער שוזעמקע און די ליימענע שיקסע ענטפערט אייך באַלד געבוי, צו דער מינוט און צו דער רגע. אַז איצט זאָגט מען שוין נישט: „גיב אַ קוק אויפ'ן זייגער ווי שפעט ס'איז“, נאר: „גיב נאר א דרעה אויף דער שוזעמקע“!..

יא, ביי די גאזעטען־שרייבער'ס איז דאס אַ „דערגרייכונג“, און ביי מיר איז דאס אַ צרה, אַנ־אומגליק. די איבע „ליימענע שיקסע“ אויף דער טעלעפאָן־סטאַציע האָט מיך בעגראָבען, נישט מיך אַליין, נאר טויזענדער זייגער־מאכער'ס, וועלען האָ־בען צו ווינען אויף דער טעלעפאן־שיקסע, וואָס ענטפערט קורץ און שאַרף: „פיאנטא... פיעט־נאשטשע“... זי ענטפערט ביי טאג און ביי נאכט, אין מיטען נאַכט, איהר כאַפּט אייך אויף פון שלאָף, גיט איהר אַ דרעה ביים רעדעל, און די „שיקסע“ ענט־פערט, איבריג אין זי צו אייער דיספאָזיציע!

און אפשר מיינט איהר, אַז מיט דעם ענדיגט זיך שוין? האָט איהר א טעות, דאָס איז ערשט אַנ'אָנפאַנג. די „ליימענע שיקסע“ וועט מאכען א גאנצע איבערקעהרעניש אין אונזער לעבען, אָנ־געהויבען האָט זי מיט די זייגער־מאכער'ס, און מיט דער צייט, וועט זי זיך נעהמען צו אַנדערע בראַנ־זשעס. ס'וועט קומען א צייט, ווען איהר וועט א דרעה־טון ביים רעדעל, און די „ליימענע בתולה“ וועט אייך ענטפערען:

— ס'מיטאג איז פארטיג.

— אַ בעל־חוב וואַרט אויף אייך מיט א פראָ־טעסט.

— די מאדאם איז איצט „זאַנעטע“ מיט'ן סוב לאָקאַטאַר.

אייער ווייב וועט א דרעה טון ביים רעדעל. און דאָס מאשינקעלע וועט ענטפערען:

— דער הער „פּאַרעט“ זיך אין דער קוך, ער העלפט מאַרישאַן... קאָכען ס'מיטאָג.

און ווער שמועסט נאך, אַז ס'וועט נאָך איינ־געפיהרט ווערען טעלעוויזיע: מ'וועט זעהען דורכ'ן טעלעפאן, וועט מען שוין נישט דאַרפען אָנקומען צו דער לאַסקע פון דער ליימענער בתולה, איהר וועט אַ דרעה־טון ביים רעדעל, איהר וועט אייך פער־בונדען מיט אייער טעלעפאן, און ס'וועט אייך ווערען פינסטער פאר די אויגען... איהר וועט זעהען אייער ידידעס אַ צעפלאַמטע מיט נאָך אַ חברה ווייבער, אַלע רויכערען פאפיראסען און היצען זיך ביים „פּאָקער“. אייער טאָכטער מאכט די לעקציע... אויף דער קניה פון לעהרער, אייער זוהן באַקסט אין שפּי־געל אַריין — דאָס אַלץ וועט איהר זעהען דורכ'ן טעלעפאן.

אייער ווייבעל וועט אַ דרעה־טון אויפ'ן טעלע־פאן, וועט זיך פערבונדען מיט אייער ביורא, אוז זי וועט באַלד בעקומען אַ „באַפאַר“. זי וועט זעהען „ווידראזשבע“ ווי איהר שמאטשקעט זיך מיט דער־מאַשין־שרייבערין.

אָבער דאָס איז נאָך נישט אַלעס: פון דעם טעלעפאן וועלען מיר נאָך האָבען צו זינגען און צו זאָגען. נישט בלויז מיר, זייגער־מאכער'ס, נאר אויך אַנדערע פאכען. איהר וועט זיך פיהלען אביסעל דאסיג, ס'וועט אייך דריקען אין מאָגען, וועט איהר אַ דרעה־טון ביים רעדעל, וועט איהר בעקומען אַנ'ענטפער:

— ריציזאייל, צוויי גלעזער טיי מיט לימענע. זופּ פון האבער־פלאַקען. אַ טאג נישט עסען.

איהר וועט זיין פערקיהלט, וועט האָבען אַ ביסעל היץ, וועט איהר א דרעה־טון ביים רעדעל,

— אַספּירין, שוויצען, באנקעס. ליגען אין בעט. וועט אייך די „בתולה“ ענטפערען:

ס'וועט אייך שטעכען אין א זייט. א דרעה ביים רעדעל, און מ'וועט אייך ענטפערען:

— ניהרען, נישט עסען קיין הערינג, נישט טרינקען שנאפס. דיעטע.

אָדער:

איהר וועט האָבען אַ פראצעס, וועט איהר א דרעה־טון ביים רעהעל, און דער ליימענער „טעלע־פאן־אַדוואָקאַט“ וועט אייך ענטפערען:

— פאראגראף דער און דער. ס'דראָהט 3 חדשים.

איהר האָט זונטאג פערקויפט א הערינג, וועט איהר א דרעה־טון, און איהר וועט זיך באַלד דער־וויסען:

— אַ גרויסע עבירה, 500 זלאָטעס שטראָף.

און נישט בלויז דאָקטוירים און אַדוואָקאַטען וועלען ליידען פון טעלעפאן. אלע, אַלע, וועלען האָ־בען צו זינגען און צו זאָגען:

ווער וועט דארפען געהען אין טעאַטער? מ'־וועט זיך פערבונדען מיט'ן טעאַטער „ראזמאיטאשט־טשי“ וועט מען זיצען אין דער היים און מ'וועט זעהען און הערען, א דרעה און איהר האָט דעם טעאַטער אין דער היים!.. איהר וועט זיך פערבונדען מיט'ן קינא, און איהר וועט הערען און זעהען דעם פילם. איהר וועט ליגען אין בעט און וועט זעהען, אַלץ, וואָס ס'קומט פאָר אויפ'ן ליילעך... טענגאָ, שלאַגערס א. אז. וו.

יא, רבותי, איצט האָט זיך די „ליימענע בתולה“ גענומען צו די זייגער־מאכער'ס, און דער סוף וועט זיין, אַז מ'וועט נישט דארפען קיין דאָקטוירים קיין אַדוואָקאַטען. מ'וועט נישט דאַרפען געהען אין טעאַטער און אין קינא — אַ דרעה ביים רעדעל און פארטיג!...

יא, רבותי, פאר די גאזעטען־שרייבער'ס איז דאָס א „דערגרייכונג“ און פאר דער מענשהייט איז דאָס א צרה, אַנ'אומגליק.

אוי, דער טעלעפאן!

אַ פּיעסע „משה רבינו״

האָט דר. הערצל געוואָלט פערפאַסן און זיך אַליין שילדערן

ספּעציעל פאַרן „נייעם פאָלקסבלאַט״

פון זלמן זילבערצווייג

— 2 —

הערצל וויל ווידער פאָהרען קיין איטאַליע און פאַר בערוהיגט זיך אין געלד, זעצט ער זיך אַוועק צום שרייבטיש און אין פערלויף פון דריי טעג שרייבט ער אָן אַן איינאַקטער „דער אנטלאָפענער“. דאָס שטיק וואַנדערט פון איין רעזשיסער צום אַנדערען. יעדער האָט זיך אַן אַנדערע מיינונג ביז זאָנענטאַל דריקט זיך אויס, אַז ווען מען וועט האַלטען ביים שטעלען איינאַקטערס, איז עס אַ זעהר פּאַסיקער איינאַקטער. ענדליך בעשטימט מען אַ טערמין צו שטעלען דעם איינאַקטער. הערצל גרייט זיך שוין צו האָבען אַ ביסעל נחת, אָבער עס קומען ווידערובטען אין דער דירעקציע, ביז דער איינאַקטער ווערט ענדליך, מיט אַ פערשפּעטיגונג, אויפגעפיהרט.

דער איינאַקטער „דער אַנטלאָפענער“ איז אויך געדרוקט אויף יודיש אין וואַרשע אין דער איבערזעצונג פון מאַרק טאַרקאָוו.

איצט קומט הערצל מיט זיין פּיעסע „די דאַמע אין שוואַרץ“, וועלכע ער האָט געשריבען צוזאַמען מיט ווישמאַנען. זאָנענטאַל איז מסכים אָנצונעמען די פּיעסע. ער פערלאַנגט אָבער צו מאַכען געוויסע ענדערונגען. די מחברים בעאַרבייטען די פּיעסע אונטער זאָנענטאַלס איינפלוס. זאָנענטאַל איז צופרידען מיט די אויסבעסערונגען און הייבט אָן צו אַרבייטען איבער דער רעזשי פון דער פּיעסע. עס גייען אָבער דורך חדשים און די פּיעסע ווערט אין בורג־טעאַטער נישט אויפגעפיהרט. דערווייל ווענדעט מען זיך צו הערצלען וועגען דער פּיעסע פון בערלין און אונטער׳ן דאָזיגען דרוק איילט מען צו אין בורג־טעאַטער די אויפפיהרונג, וועלכע קומט פאַר דעם 6. פעברואַר 1891. די פּיעסע האָט קיין אריכת ימים נישט געהאַט. זי איז בסך־הכל געשפּילט געוואָרען 7 מאָל.

אַ גרעסערען דערפאָלג האָט געהאַט הערצלס קאָמעדיע „פּרינצען פון זשעני לאַנד“. וואָס איז אויפגעפיהרט געוואָרען אין ווינער קאַרל־טעאַטער.

נאָך זייענדיג אין פּאַריז האָט הערצל זיך בעגייסטערט פאַר אַ סקיצע פון בעקאַנטען יודיש־פראַנצויזישען שריפטשטעלער קאַטול מענדעס, און ווען ער האָט געזעהען אַ גוטע ראָל פאַר אַ דעמאָלט בעקאַנטען שוישפּילער פרידריך מיטערווורצער. הערצל האָט זיך געווענדעט צו מענדעסן און בעקומען פון איהם די דערלויבניש צו דראַמאַטיזירען זיין סקיצע. די הויפּטראָלע אין דער דראַמאַטיזאַציע האָט געהייסען „טאַבאַרין“; אַ מין פּאַיאַץ, וועלכער דערזעהט בעת זיין שפּילען אויף דער ביהנע ווי זיין פרוי פערראַט איהם מיט אַן אַנדערען און ער דערשטעכט זי. דער עולם אין טעאַטער בעוואונדערט דאָס מייסטערהאַפטע שפּילען פון פּאַיאַץ און פון זיין קרבן, ווייל דער עולם ווייסט נישט, אַז דאָס אַלץ, וואָס ווערט כלומרשט געשפּילט, קומט באמת פאַר אין דער ווירקליכקייט, ביז טאַבאַרין בעגייט זעלבסטמאָרד און אַלץ ווערט אויפגעקלערט. הערצל האָט די טעמע בעאַרבייט אין צוויי פאָרמען, אין דריי־אַקטיקע פּיעסע און אין אַן איינאַקטער. ער האָט דעם איינאַקטער צוגעשיקט מיטערווורצערן. וועלכער איז דערווייל אַוועקגעפאָהרען גאַסטראָלירען קיין אַמעריקע און טאַקע דאָרט איז אין נאָוועמבער 1885 אויפגעפיהרט געוואָרען דער איינאַקטער. מיט איבריגע יאָהר שפּעטער איז מיטערווורצער צוריקגעקומען אין ווין, און איינגעטראָטען אין בורג־טעאַטער און פאָרגעלייגט דאָרט אויפצופיהרען הערצלס איינאַקטער „טאַבאַרין“, דעם דירעקטאָר בורקהאַרדט איז יעריסט און אַ שרייבער ווי הערצל און זיין אַן אינטימער פריינד, איז דער איינאַקטער געפעלען, הערצל איז שוין אָבער דאַמאָלס געווען פערנומען מיט דער יודען־פראַגע ווי

פלוצלונג האָט ער בעקומען אַ בריף פון דירעקטאָר בורקהאַרדט, אַז ער וויל אויפפיהרען זיין איינאַקטער „טאַבאַרין“, נאָר ער בעט אָנגעבען די קוועלע פון וואו ער האָט דראַמאַטיזירט דעם איינאַקטער. הערצל ענטפערט מיט אַ לענגערען בריף, אַז ערשטענס האָט ער דעם איינאַקטער שוין לאַנג אָנגעשריבען און אויב מען וויל איהם איצט שפּילען, מוז ער איהם פריהער איבערקוקען. השבית האָט ער קיינמאָל נישט פערבאָרגען די קוועלע. ער האָט דעם איינאַקטער דראַמאַטיזירט פון אַ סקיצע פון קאַטול מענדעס, וועלכער האָט אַליין געמאַכט איצט אַ פּיעסע פון זיין סקיצע. אָבער מענדעס האָט אויך די סקיצע גענומען ביי אַן אַנדערען און יענער האָט ווידער גענומען ביי אַן אַנדערען... בקיצור — עס איז אַ מעשה אָן אַ סוף, און נאָך מעהר: הערצל איז גרייט צוצושיקען מענדעסעס דראַמאַטיזאַציע און לאָזט דער טעאַטער־דירעקציע פרייע הענט אויפצופיהרען זיין פּיעסע אָדער מענדעסעס, אַזוי ווי הערצלס דראַמאַטיזאַציע איז בעסער געפעלען ווי מענדעסעס, האָט זיך אָנגעהויבען אַ בריף־אויסטויש צווישען הערצלען און דעם טעאַטער־דירעקטאָר וועגען טערמין פון דער אויפפיהרונג און וועגען דעם ווער עס זאָל שפּילען די ראָלען. דערביי האָט הערצל אומבעדינגט פערלאַנגט אָפּצודרוקען אין געוויסע צייטונגען אַן ערקלערונג וועגען דער גאַנצער געשיכטע ווי אַזוי ער קומט צו דער פּיעסע, ווייל מענדעס האָט דערווייל פערווערט אין דייטשלאַנד אויפצופיהרען הערצלס דראַמאַטיזאַציע, וועלענדיג, אַז מען זאָל שפּילען זיינע. הערצל, וועלכער האָט געהאַט פריהער בעקומען די רעכט פון מענדעסען צו דראַמאַטיזירען זיין סקיצע, האָט בשום אופן נישט געוואָלט גילטען אַלס פּלאַגיאַטאָר און ער האָט דעריבער אויפגעדעקט די געשיכטע, אַז די אידעע צו דער זעלבער סקיצע איז פערהאַן אין דער שפּאַנישער פּיעסע „אַ נייע דראַמע“ פון טאַמאַיאָ און אויסערדעם איז נאָך פערהאַן אַ ליברעטאָ צו אַן אָפּערעטע „טאַבאַרין“ פון פעיער.

אַן אינטערעסאַנט בלעטעל געשיכטע זענען די בריף און טעלעגראַמעס וועגען דער אויפפיהרונג פון הערצלס קאָמעדיע „אונזער קעטכען“. אין יודישען טעאַטער, וואו מען ווייסט אָפט נישט איניגע טעג פאַר דער פּרעמיערע וואָס מען וועט שפּילען און ביז דער לעצטער מינוט איז אָפט נישט קלאָר ווער עס וועט שפּילען די ראָלען, וועט עס קלינגען ווי אַ לעגענדע ווען מען זאָל הערען ווי מען זאָרגט דאָ אין דייטשען טעאַטער וועגען יעדער קליינער ראָלע ווי מען בעשטימט 3 חדשים פאַראויס דעם גענויען טערמין פון דער פּרעמיערע און ווי אַזוי? וואָס צוליב דעם וואָס די פּיעסע מוז האָבען 7 פולע פּראָבען, ווערט די פּרעמיערע אָפּגעלייגט אויף אַ קנאַפּען חודש. היינט די העפליכע בריף פון די טעאַטער־דירעקטאָרען און רעזשיסערען. אין יודישע טעאַטער שטעלט מען דאָך די פּיעסען אַפילו אָהן דער ידיעה פון זייער מחבר און ווען ער בעט שפּעטער האָנאָראַר, ענטפערט מען דאָך איהם גאָר נישט.

אָבער ביז עס איז געקומען צו דער אויפפיהרונג פון „אונזער קעטכען“ איז אין טעאַטער פאָרגעקומען אַ סקאַנדאַל. די פּיעסע שילדערט איניגע פערהייראַטע פּאָרלעך. אַ חתונה־פּאָרל פון דער מאָדערנער געזעלשאַפט, וואו ס׳קומען כסדר פאָר מיספערשטענדנישען און פערהייראַט אַרבייטער־פּאָרל ביי וועלכער ס׳הערשט חברשאַפט און פערשטענדניש. נאָך דער דריטער פּראָבע האָט פלוצלונג אַן אַקטריסע ערקלערט, אַז זי וועט אַ געוויסען זאַץ נישט זאָגען, ווייל עס פּאַסט נישט. הערצל האָט דערויף נישט געוואָלט מסכים זיין. עס איז געקומען צו אַן עפענטליכער דיסקוסיע און דער רעזולטאַט איז געווען, אַז די צענזור האָט צוריקגעצויגען די דערלויבניש אויף דער פּיעסע און זי פערווערט צו שפּילען.

די פּרעסע האָט באַלד אָנגעהויבען טומלען, די אַנטיסעמיטישע און אַנטי־ציוניסטישע צייטונגען זענען אָנגעפאַלען אויף הערצלען, וועלכער איז שוין דאַמאָלט געווען ציוניסטישער פיהרער און האָבען איהם אָנגעהויבען פאָרוואַרפען מיט פערשידענע זידעל־ווערטער און געמיינהייטען. צווישען אַנדערע אַטאַקעס געגען הערצלען זענען אויך געווען, אַז ער בעליידיגט דאָס אָפיציערענטום, אַז ער איז גענייגט צו די סאָציאַליסטען און אַז זיין קאָמעדיע איז פּראָפּאַגאַנדע. אין די וויצען־בלעטער זענען געווען געדרוקט פערשידענע קריטיצירען און קאַריקאַטורען אויף הערצלען.

דער רעזולטאַט פון דעם גאַנצען געפּילדער איז געווען, אַז ס׳האָבען זיך צו הערצלען אַ לאָז געטאָן בריף און טעלעגראַמעס פון ערשטקלאַסיקע דייטשע און נישט־דייטשע ביהנעס. וועלכע האָבען פאָרגעלייגט צו שפּילען די פּיעסע און זי איז טאַקע באַלד געשפּילט געוואָרען אין דייטשען פאָלקס־טעאַטער. די פּרעמיערע איז אַריבער זייער שטורמיש, ווען הערצל האָט זיך בעוויזען פאַר׳ן פאָרהאַנג, האָט אַ טייל פון פּובליקום איהם בעגעגענט מיט געשרייען „פּוי“. „אַראָפּ“, אַן אַנדערער טייל ווידער האָט איהם געמאַכט אַ שטורמישע מאַניפעסטאַציע. ער האָט געמוזט איניגע מאָל אַרויסגיין פאַר׳ן פאָרהאַנג. אַזוי אָבער ווי טומלער האָבען נישט אויפגעהערט צו פייפען, האָט מען זיך גענומען שלאָגען און געענדיגט האָט עס זיך מיט איניגע אַרעסטען.

בכלל האָט מען געהאַלטען הערצלען פאַר אַ סאָציאַל־דעמאָקראַט. כמעט אַלע זיינע פּיעסען טראָגען אַ סאָציאַלען כאַראַקטער און זיין ווייטאָג איז אויף דעם שלעכטען און דער אומגערעכטער אָרדנונג. דאָרט וואו עס הערשט אָרימקייט, הערשט אויך צניעות און יושר, און פערקעהרט — אין דאָס פערקעהרטע.

און ווען עס האָט אַן אַקטיאָר אין פערטען אַקט פון „אונזער קעטכען“ אַרויסגעשריגען „מיר זענען נישט קיין בעטלער, מיר זענען אַרבייטער“! האָט זיך אין טעאַטער דערהערט אַ שטורמישער אַפּלאַוז, די טומלער זענען שטיל געוואָרען.

די אַנטיסעמיטישע פּרעסע האָט דאָס שטיק מיט שנאה אַראָפּגעריסען. הערמאַן באַהר, דער בערימטער טעאַטער־קריטיקער און דראַמאַטורג, האָט אין זיין רעצענזיע אָנגעוויזען, אַז ס׳איז געקומען אַ מאָמענט ווען דער עולם אינטערעסירט זיך מעהר נישט מיט דער פּיעסע נאָר מיט׳ן מחבר, יעדער וויל, אַז דער מחבר זאָל געהערען צו זיין פּאַרטיי און טאָמער איז ער זיין פּאַרטיי־געגנער, פייפט ער איהם אויס מיט זיין פּיעסע מעג זי זיין ווי קינסטלעריש. בעזונדערס האָט דער עולם די געלעגענהייט אויסצודריקען זיינע געפיהלען ווען דער מחבר בעווייזט זיך פאַר׳ן פאָרהאַנג. ער לייגט דעריבער פאָר, אַז קודם כל זאָל מען אָפּשאַפען דאָס פערבייגען זיך פון די מחברים. דער דאָזיגער פאָרשלאָג איז אָנגענומען געוואָרען און באַלד איז אין דער פּרעסע אָפּגעדרוקט געוואָרען אַ ערקלערונג פון 10 דראַמאַטורגען, אַז זיי האָבען בעשלאָסען זיך מעהר נישט צו ווייזען פאַר׳ן פּובליקום אויף די פּרעמיערעס פון זייערע פּיעסען.

נאָך אַן איינאַקטער „איך ליב דיך“, וואָס איז געשפּילט געוואָרען אין בורג־טעאַטער, קומט הערצל מיט זיין פּיעסע „דאָס נייע געטאָ“, וואָס איז אונזערע לייענער אויך בעקאַנט פון די אויפפיהרונגען אויף דער יודישער און העברעאישער ביהנע. דאָס „קאַרל־טעאַטער“, וועלכע האָט די פּיעסע געשפּילט, האָט, ווי געוועהנליך, די פּיעסע פריהער צוגעשיקט צו דער פּאָליציי, און די פּאָליציי האָט אָנגעשריבען אַ גאַנצען טראַקטאַט וועגען דער פּיעסע, קודם כל ווייזט מען דאָרט אָן, אַז הערצל, דער מחבר פון „יודען־שטאַט“, פּרעדיקט אין דער פּיעסע דיזעלבע ציוניסטישע געדאַנקען, און אַזוי ווי דאָס בעהאַנדלען אויף אַזאַ אופן אויף דער ביהנע די יודען־פראַגע קאָן אַרויסרופען אומרוהען, דעריבער איז די פּאָליציי נישט מסכים צו דערלויבען אויפפיהרען די פּיעסע סיידען מען וועט ענדערען דעם נאָמען פון דער פּיעסע, וואָס זאָגט דייטליך, אַז די איצטיגע שוין פרייגעלאָזענע יודען לעבען ווייטער אין אַ „נייע געטאָ“ און מ׳וועט ענדערען אָן אַ שטעל שטעלען פון דער פּיעסע, אויסערדעם טאָר דער „ראַבינער“, וועלכער ערשיינט אין ערשטען און דריטען אַקט, נישט אַרויסקומען אויף דער ביהנע אין די אָפיציעלע גייסטליכע מלבושים.

עס הייבט זיך אָן אַ קאָרעספּאָנדענץ צווישען די פּאָליציי־פּרעזידיום און די צענזוראָרען. סוף כל סוף דערלויבט מען צו שפּילען די פּיעסע, נאָר דער ראַבינער טאָר זיין אָפיציעלען טראַכט אויף דער ביהנע נישט טראָגען. נאָך דער פּרעמיערע קומען ווייטער פּאָליציי־ראַפּאָרטען. אין איין ראַפּאָרט ווערט אָפּגעלייקענט די פאַלשע צייטונגס־אינפאָרמאַציע, אַז אין דער צייט פון אַ פאָרשטעלונג פון „דאָס נייע געטאָ“, איז אין טעאַטער פאָרגעקומען אַן אַנטיסעמיטישע דעמאָנסטראַציע.

דאָס איז געווען הערצלס שוואַנען־ליד אויפ׳ן דראַמאַטישען געביט. ער האָט זיך אָנגעהויבען אָפּצוגעבען מיט אַ מעהר לעבעדיגע דראַמע, מיט דער דראַמע פון יודישען פאָלק. ער האָט פערגעסען זיין ערשטע שטרעבונג צו ווערען אַ דראַמאַטורג. ער איז אַליין געוואָרען אַ העלד אין דער דראַמע פון יודישען פאָלק, וואָס קעמפט פאַר זיין זעלבסטשטענדיגקייט און זיין נאַציאָנאַלער אויפלעבונג.

נייע מעטאָדן פון היילן מיט עלעקטריציטעט

מעדיצינישע שמועסן

פון פּראָפ. א. ל. טשיזשעווסקי

— 1 —

איינציגס יאָהר וועט ווערען 15 יאָהר, זינט איך בין צוגעטראָטען צום ערשטען מאָל אויסצופאָרשען די פראַגע וועגען דער ווירקונג פון דער אַטמאָספערישער עלעקטריציטעט אויף אָרגאַניזמען. אין משך פון דער דאָזיגער צייט האָב איך מיט מיינע מיטאַרבייטער דורכגעפיהרט הונדערטער עקספּערימענטען מיט אַ סך טויזענטער ביאָלאָגישע אָביעקטען: שטשורעס, ווייסע מייז, ים־חזירימלעך, שימפּאַנזען, קראָליקעס, שעפּסען, בהמות, ביהנען, פויגלען, מיקראָאָרגאַניזמען, זריעות פון פערשידענע געוויקסען, געזונטע און קראַנקע מענשען. די אַלע אָביעקטען האָבען זיך אונטערגעוואָרפען דער ווירקונג פון די וויכטיגסטע עלעמענטען פון דער אַטמאָספערישער יאָנען־עלעקטריציטעט, וואָס בעקומט זיך קינסטליך און פערשידענע מדרגות פון קאָנצענטראַציע.

פּרובען אויף בעלי־חיים

מיר האָבען פעסטגעשטעלט, אַז לעבעדיגע געשעפענישען, וואָס פאַלען אַרונטער אַ לענגערע צייט אונטער דער ווירקונג פון נעגאַטיווער יאָניזירטער לופט, וואַקסען שנעלער, נעמען־צו אין וואָג, האָבען אַ בעסערע פעל און ברענגען אויף דער וועלט אַ שטאַרקערען דור. די יאָניזירטע (עלעקטריזירטע) מייז זענען נישט קראַנק געוואָרען, לאַנגזאַם זיך געעלטערט, און אויב די פלעגען יאָ קראַנק ווערען, פלעגען זיי גיכער בעקעמפען די קראַנקייט, ווי די נישט־יאָניזירטע.

בעדייטענדיגע רעזולטאַטען האָבען מיר בעקומען פון די עקספּערימענטען מיט עופות. די דאָזיגע עקספּערימענטען האָבען בעוויזען, אַז די אַעראָ־יאָניזאַציע איבט־אויס אויף עופות, הינער א. ד. גל. אַ בעשטימטע ביאָלאָגישע ווירקונג. דערביי איז די שטאַרקסטע און בעדייטענדיגסטע ווירקונג געמאַכט געוואָרען אויף די שוואַכערע, נאָך נישט ענטוויקעלטע עקזעמפּלאַרען. די דאָזיגע ווירקונג האָט זיך אויסגעדריקט אין אַ שנעלען צוּוואוּקס פון וואָג, פערשטאַרקטע איער־לייגען, בעסערען נאַכוואוּקס א. אז. וו. די עקספּערימענטען מיט פויגעל דערלויבען צו זאָגען, אַז דער מעטאָד פון יאָניזאַציע דאַרף געפינען אַן אָנווענדונג.

די עקספּערימענטען אויף חזירים און שעפּסען בעשטעטיגען, אַז די אַעראָ־יאָניזאַציע ווירקט אויסגעצייכענט אויף שוואַכע, קראַנקע אָדער נישט ענטוויקעלטע בעלי־חי.

וואָס מעהר דער בעל־חי שטייט אָפּ אין דער וואָג פון זיינס גלייכען, אַלץ שטאַרקער איז די ווירקונג פון דער אַעראָ־יאָניזאַציע, שוואַכע עקזעמפּלאַרען יאָגען־אָן, נאָך אַ 1—2 חדשימדיגען קורס פון אַעראָ־יאָניזאַציע, די מיטעלע און העכערע וואָג פון אַ נאָרמאַלען בעל־חי פון דעם געגעבענעם מין. אויך די עקספּערימענטען אויף גרעסערע הערנער־פיך האָבען פעסטגעשטעלט אַ פּאָזיטיווע ווירקונג פון דער אַעראָ־יאָניזאַציע אויפ׳ן צוּוואוּקס אין דער וואָג, פערדייליכקייט פון עסען א. אז. וו.

אין 1932 יאָהר האָבען מיר אונזערע בעאָבאַכטונגען אַריבערגעטראָגען אויף זריעה און געוויקסען און האָבען פעסטגעשטעלט די ווירקונג פון אַעראָ־יאָניזאַציע אויך אויף געוויקסען. אין דער ריכטונג זענען אויך צו דער נויטיגער צייט דערגרייכט געוואָרען צופרידענשטעלענדיגע רעזולטאַטען.

אויסהיילונג פון אַסטמע

נאָכדעם ווי די עקספּערימענטען מיט די בעלי־חי האָבען אונז געגעבען אַזאַ מאַטעריאַל וועגען דער פּאָזיטיווער ווירקונג פון דער אַעראָ־יאָניזאַציע, זענען מיר צוגעטראָטען צו אָרגאַניזירען ספּעציעלע אָבסערוואַציעס איבער געזונטע און קראַנקע מענשען.

אין משך פון צוויי יאָהר האָט זיך איינגעגעבען דורכצופיהרען אַ גאַנצע רייה וויכטיגע בעאָבאַכטונגען און אַריינצוברענגען דעם נייעם מעטאָד אין דער מעדיצינישער פּראַקטיק.

די אַרבייט איז דורכגעפיהרט געוואָרען דורך דעם ד״ר ב. מ. פראָזאָראָווסקי קודם־כל איבער דער היילונג פון בראָנכיאַלער אַסטמע. ווי בעוואוּסט, איז די בראָנכיאַלער אַסטמע אַ שווערע קראַנקייט, וואָס לאָזט זיך אין משך פון יאָהרען נישט אויסהיילען. ד״ר פראָזאָראָווסקי האָט אויף אַ גרויסען מאַטעריאַל דערוויזען, אַז די דאָזיגע קראַנקייט לאָזט זיך אויסהיילען דורך דער אַעראָ־יאָניזאַציע אין 70 פּראָצענט פאַלען. די אויספיהרען פון ד״ר פראָזאָראָווסקי האָט בעקומען אַ בעשטעטיגונג אין די אַרבייטען פון אַנדערע דאָקטוירים. ווייטער האָט ד״ר פראָזאָראָווסקי דערוויזען, אַז די אַעראָ־יאָניזאַציע האָט אַ גוטע ווירקונג אויף קראַנקע, אַ גאַנצע רייה דערשיינונגען: האָר־אויספאַלען, קאָפּ־ווייטאָג, שלאָפלאָזיגקייט, דאָס פערלירען די מענסטרואַציע, אָפּגעשוואַכטקייט, אימפּאָטענץ א. ד. גל. — פערשווינדען ביים היילען מיט אַעראָ־יאָניזאַציע. ד״ר ט. י. טשובאַראָוו האָט ענטדעקט די פּאָזיטיווע ווירקונג פון די נעגאַטיווע אַעראָ־יאָנען אויף דער פונקציע פון די מילך־דריזען ביי דער פרוי.

מיר האָבען נאָך געהאַט בעמערקט, אַז די אַעראָ־יאָניזאַציע ווירקט אויף דער אָפּטיקייט פון פּולס און בלוט־צירקולאַציע, דערביי האָט די נעגאַטיווע אַעראָ־יאָניזאַציע אַן אויסגעצייכענטע ווירקונג. די ווייטערדיגע אַרבייטען האָבען פולשטענדיג בעשטעטיגט די דאָזיגע דערשיינונג. ביים איצטיגען מאָמענט ווערט אַ הויכער בלוטדרוק אין עלטער פון איבער 45 יאָהר געהיילט מיט׳ן מעטאָד פון אַעראָ־יאָניזאַציע אין 80—85 פּראָצענט פאַלען, עס האָבען זיך שוין בעקומען גלענצענדע רעזולטאַטען ביים היילען דורך אַעראָ־יאָניזאַציע: גריפּע, קאַטאַר, אָטעם־אָרגאַן, און איבריגע פאַלען פון לונגען־טובערקולאָז.

חידושי הרי"ם שמועסט מיטן קאצקער רבי'ן

פון מנשה אונגער

עפעס ווי דורך א וואונדער האט דער קאצקער רבי, וועלכער איז שוין געווען אפגעזונדערט פון דער גאנצער "איבעריגער" וועלט, אלץ געוואוסט וואס אין דרויסען טוט זיך.

ער האט געוואוסט, אז ר' מרדכי־יוסף איזביצער בונטעוועט זיך, אז ר' וועלוועלע דיין האט געשאפען א חברה זיך מסנף צו זיין און אז עס קומען כסדר אן "ווייבער" מיט זייערע פאטערס און מאכען יעלות, אז מען זאל זיי צוריק אפגעבען זייערע מענער. אבער דער קאצקער רבי האט עפעס אויף דעם אלעס געקוקט ווי א פרעמדער. ער האט בכלל אויפגעהערט פערשטעהן די פשוט'ע מענשליכע בזיטען און בעדערפענישען.

עס איז שוין געקומען אזוי ווייט, אז דער קאצקער רבי האט זיך אפילו געקאנט ערלויבען צו שפאסען אויף דעם האזיגען חשבון.

איינמאל, ווערט דערצעהלט, איז די רביצי'ן אריין צו איהם און גענומען בעטען, ער זאל געזעגענען זיינע חסידים.

— מענדעל — האט די רביצי'ן געזאגט — וואס האלסטו אויף די חסידים? זיי ווילען אהיימפאהרען, די קאנען דא לאנג נישט זיין. עס איז דרייאהר א גרויס טריקעניש געווען און עס איז א גרויסע יקרות.

— פארוואס איז עסען טייער? — האט דער קאצקער רבי געענטפערט דערויף — ווייל אלע מענשען האבען זיך גענומען צום עסען, נו, זאלען אלע זיך נעמען צום לערנען, וועט לערנען זיין טייער, און עסען — וואלוועל!

און ווען דער "חדושי־הרי"ם" איז אריינגעקומען צום קאצקער רבי'ן, באלדעם ווי ער, דער קאצקער אליין, האט נאך איהם געשיקט, האט דער קאצקער פלוצלונג אנגעהויבען צו רעדען מיט'ן חדושי־הרי"ם אזוי, ווי ער וואלט געהאלטען אין מיטען א שמועס:

— איטשע־מאיר — האט ער געזאגט — דו חדושי־הרי"ם, האלטענדיג די געזונטע פעס אין דער האנט, — ווער קאן מיר מבטיח זיין, אז איך וועל לכל הפחות האבען גיהנום?... אבער ווייסטו, וואס איך וועל טון, אז מען וועט מיך אריינווארפען אין גיהנום אריין? איך וועל אנהויבען צו זאגען תורה, וועלען די צדיקים פון גן עדן דערהערען, וועלען זיי אהער־קומען, וועט שוין דארט, וואו איך וועל מיך געפינען, ווערען א גן עדן.

דער חדושי־הרי"ם, וועלכער איז אריינגעקומען מיט דער כוונה צו בעטען דעם קאצקער רבי'ן, ער זאל צוריק אנהויבען "פיהרען טיש" שבת און געזעגענען די חסידים, האט, דערהערענדיג אזעלכע דיבורים, שוין חרטה בעקומען אויף דעם אלעם. ער האט איצט מורא געהאט, די חסידים זאלען דערהערען אזעלכע שארפע ווערטער און ער האט דערמאר די גאנצע צייט געשוויגען, ווארטענדיג ביז דער קאצקער רבי וועט איהם אליין זאגען, נאך וואס ער האט איהם גערופען צו זיך.

און דער קאצקער רבי האט טאקע אליין אנגעהויבען רעדען:

— איטשע מאיר — האט ער געזאגט — דו מיינסט, איך ווייס נישט, אז אין קלויז איז נישט רוהיג, אז מרדכי יוסף איז נישט מרוצה דערפון? אבער וואס וויל איך דען פון די חסידים? איך פערלאנג דאך בלויז פון זיי דריי זאכען: פון זיך נישט ארויסקוקען, צו יענעם נישט אריינקוקען, און זיך נישט צו מיינען...

— און אז מען קאן נישט קומען צו אזא מדרגה — האט ווייטער דער קאצקער רבי געזאגט, — מוז מען דאך נישט זיין קיין חסיד...

— ווייסט וואס דער פשט איז מרובים צרכי עמך, ידעתם קצרה? — ווייל ס'איז "דעתם קצרה", דערפאר איז, — "צרכיהם מרובים", — גלויב מיר, איטשע מאיר, אז נישט דאס האב איך געמיינט, ווען איך בין אוועקגעפאהרען פון פשיסכע. איך האב געמיינט — האט ער זיך פלוצלינג אויפגעשטעלט און זיך אנגעכאפט ביי די לאצען פון זיין וואטענעם שפענצער, — אז איך וועל האבען א מנין חסידים, וואס זאלען קאנען געהן אין קייטענע העמדער און האקענע הויזען און זאלען קאנען קוקען גלייך אין הימעל אריין, אהן א מסך־המבדיל... אבער איך האב זיי נישט בעקומען!... איך ווייס, אז די וועלט וועט אויף מיר קוקען קרום, ווען זי וועט זיך דערוויסען, אז איך בין נישט מסכים מיט דעם ביז־איצטיגען דרך, ווייל די וועלט האט בטבע ליב צו פערשטעלען דעם אמת, און ווער עס וויל איהם אויפדעקען — דעם האט מען פיינט!... אבער איך וועל זיך פאר גארנישט אפשרעקען. אט דא — האט ער אנגעוויזען אויף א שטיקעל פארמעט — וועט שטעהן אנגעשריבען די גאנצע תורה! איך וועל נאך, חוץ דעם, מאכען דעם לעצטען פרוב דעם פרייטאג־צו־נאכטס און וועל אריינגעהען צום טיש, וועלען מיר זעהען, צי כ'וועל האבען כאטש א מנין יודען, וואס זענען מסכים מיט מיין דרך און צי וועלוועלע דיין'ס פאסטען האט זיי נישט אוועקגעפיהרט ערגעץ גאר ווייט...

דער חידושי הרי"ם, דערהערענדיג, צוליב וואס דער קאצקער רבי וויל אריינגעהען צו זיינע חסידים, האט זיך מיט שרעק אנגערופען:

— אבער די חסידים זענען דאך גארנישט צוגעגרייט דערצו! זיי וועלען דעם רבי'נס דרכים זיכער נישט פערשטעהן!

— אט איז מיין טענה איך דאך! — האט דער קאצקער רבי אויסגעשריען, — אבער מען מוז איינמאל פאר אלעמאל אלץ שטעלען אין קאן, און אויב זיי וועלען מיך טאקע נישט פערשטעהן, טא צו וואס דארף איך זיי? זאל זיך בעשעפטיגען מיט זייערע וואכעדיגע ליידען מרדכי־יוסף, אדער אן אנדערער. איך בין נישט פעהיג זיך מיט די אלע זאכען אפצוגעבען, און זאג זיי טאקע, אז דעם שבת וועל איך "פיהרען טיש".

דא האט דער קאצקער אפגעווענדעט דעם חידושי הרי"ם און זיך צוריק פערשלאסען.

די חסידים, וואס האבען אפגעווארט דעם חידושי הרי"ם, האבען איהם ארומגערינגעלט ווי ער איז נאר ארויס פון קאצקער רבינ'ס חדר־מיוחד. און ווען די חסידים האבען איהם בעגעגענט אלע מיט דער זעלבער פראגע: "נו, הא? וועט דער רבי עפענען די טיר?" האט דער חידושי הרי"ם טרויעריג געענטפערט: "עפענען, עפענען! מרדכי־יוסף האט אויסגעפועל'ט, נאר הלוואי זאל ער נישט חרטה האבען!"

די חסידים, דערהערענדיג, אז דער קאצקער רבי וועט דעם שבת פיהרען טיש, האבען זיי זיך גלייך צולאזט אויף אלע אכסניות אנזאגען די פרייליכע בשורה.

באלד האבען זיך גענומען זאמלען חסידים אין קלויז, די יונגעלייטליך האבען גענומען פאר גרויס שמחה צו ביסלעך משקה. ר' וועלוועלע דיין האט זיך אוועקגעשטעלט אויף א שטיין פארן קלויז, אנגעטון אין א זאק און האט מעורר געווען די חסידים צו תשובה:

— יודען — האט ער געשריען — אונזער רבי האט מסכים געווען צו עפענען די טיר! די דרכים פון רבי'ן וועלען זיין אש להבה! מיר מוזען זיך צוגרייטען, יעדעס ווארט פון רבי'ן צו קאנען גוט פערשטעהן, ווייל ווינד און וועה יעדער איינער צו דעם, וואס וועט נישט משיג זיין דעם רבינ'ס דיבורים, ווי עס געהער צו זיין!

און מרדכי־יוסף איזביצער האט זיך ארומגעדרעהט מיט א גרויסער מחנה חסידים און מיט זיי איינגע'טעה'ט:

— איצט, אז ער וועט ארויס, וועלען מיר הערען, וואס ער האט אונז צו זאגען. קודם וועלען די דיבורים זיין העכערע פון אונזער השגה, וועלען מיר זאגען, אז קיין מלאכים זענען מיר נישט. מיר זענען מענשען, און פון איטשע־מאיר'ן וועלען מיר זיך נישט לאזען ארומפיהרען!

די ידיעה, אז דער קאצקער רבי וועט שבת "פיהרען טיש", האט זיך בליץ־שנעל פערשפרייט אומעטום, פון אלע ארומיגע שטעט און אפילו פון די ווייטסטע מקומות איז מען געקומען קיין קאצק אויף שבת.

אלע וועגען וואס פיהרען קיין קאצק זענען געווען בעלאגערט מיט חסידים, וואס האבען זיך געשלעפט צופוס, אדער געפאהרען אויף געדונגענע בויד'ען.

עס זענען אויף דעם שבת אנגעקומען די גרויסע חסידים ר' העניך אלעקסאנדערער (דער שפעטערדיגער אלעקסאנדערער רבי), ר' יחיאל מאיר גאסטיניצער, ר' וואלף סטריקאווער און אנדערע גרויסע חסידים, וואס זענען דערנאך אליין געווארען רביים.

איז ווען עס איז געקומען פרייטאג פארנאכט זענען די חסידים שוין געוואקסען אין די טויזענטער, און אלע האבען שוין אפגעווארט, דער קאצקער רבי זאל די טיר עפענען.

עס איז זעהר שווער איבערצוגעבען גענוי, וואס עס איז דעמאלט פארגעקומען. איך וועל דעריבער נאר פערצייכענען דאס, וואס איך האב געהערט פון אלטע קאצקער חסידים, זאכען, וואס ווייזען אויס צו זיין קרוב לאמת.

אט, וואס זיי האבען דערצעהלט.

באלד נאך קבלת שבת האט דער קאצקער רבי געעפענט די טיר פון זיין חדר מיוחד און האט זיך שנעל צוגעשארט צום טיש.

ווער עס האט געקענט פון פריהער דעם קאצקער רבי'ן, דער האט באלד דערזעהן, אז דער רבי איז פאר דער לעצטער צייט אינגאנצען בשתנה געווארען, די בארד איז שוין געווארען גרוי, די אויגען זענען געווען איינגעפאלען און האבען שטארק געברענט, ער האט געקוקט אויף אלע ארומיגע ווי עפעס א פרעמדער, און עס האט זיך אויסגעדאכט, ווי ער וואלט געזוכט צווישען די טויזענטער חסידים כאטש איין באהעלטען מענש.

די גאנצע צייט איז נעבען איהם געשטאנען דער חידושי הרי"ם און האט פון איהם קיין אויג נישט אראפגעלאזט, גענוי נאכגעקוקט יעדע תנועה, וואס דער רבי מאכט, און אויף דער אנדערער זייט איז געשטאנען ר' הירש טאמאשאווער. דעם קאצקער רבינ'ס גבאי, וועלכער האט תמיד געהאט א פרייען צוטריט צום רבי'ן.

ר' מרדכי יוסף איזשביצער מיט זיינע חסידים זענען געשטאנען ווייט אפגערוקט פון רבי'ן, און עס האט אויסגערוכט, אז דער איזשביצער רבי גרייט זיך צו א שווערער מלחמה.

ווי באלד ר' הירש טאמאשאווער האט אנגעגאסען דעם כוס וויין, דער קאצקער רבי זאל מאכען קידוש, האט פלוצלונג דער קאצקער אנגעהויבען צו זאגען תורה.

(ווייטער זעה 15. זייט)

רינגען אין א קייט

א קאפיטעל פון ראמאן "אויף פעלדער" פון יודישער קאלאניזאציע אין ראטענפערבאנד

פון פרץ הירשביין

ווי אין א חלום איז דאס פאר זיי ביידען פארגעקומען; אויף דער וואר האבען די קיינמאל אזעלכע געשלאסענע רייהען נישט געזעהען: בעזונדערע מענשען־טייכען האבען פון אלערליי געגענטען ארויסגעשטראמט, געצויגען צום "רויטען סקווער", און דארטען, פארן רויטען סקווער, איז גבורה'דיגען און פריידליכען שטראם זיך צונויפגעגאסען: אין איין־איינציגען כוח זיך צונויפגעשמאלצען, ווען דער מענשען־שטראם האט פערביי געצויגען פערביי דעם לענין־מאוזאלעי, פערביי דער הויכער טריבונע, וואו אויבען זענען געזעסען די פיהרער פון דער רעוואלוציע.

— וואו זענען מיר, יוסף? — האט לאנע שטיל געפרעגט, בעת איהר הארץ האט געקלאפט צום טאקט פון ווייטע און נאהענטע ארקעסטערס, וואס האבען מיט מוזיק געפיהרט די געשלאסענע פריידליכע מחנות, איינציגווייז ארויסגעקומענע פון זייערע היימען און איצטער אזוי געשלאסען, — צו יום־טוב'ן דעם אקטאבער.

יוסף און לאנע האבען זיך שוין עטליכע מאל אנגעשלאסען אין די רייהען און געשפיר'ט אין אייגענעם בלוט א שטראמען פאראויס. איבעראיינעם מיט די הונדערטער טויזענטער. און אויף א ווייל האבען זיי זיך ווידער בעפרייט, ארויסגעקייקעלט פון דער גרויסער, פערבריוטעטער, געשלאסענער קייט. כדי צו קאנען פון א זייט קוקען, און דאס הארץ און די אויגען זאלען זיך אנזעטיגען מיט דעם שטראמענדיגען ליכט, וואס די בעפרייטע מחנות האבען פון אייגענעם וועזען ארויסגעהויכט.

— נאר דער, וועלכער האט געזעהען די אפגעריסענע מחנות אין בירגער־קריג; נאר דער, וועלכער האט געזעהען די צושאקענע ארמייען, ווי זיי זענען געלאפען פון די שלאכטפעלדער מיט בלוטיגען פייער אין די אויגען, נאר דער, לאנע, קאן בעגרייפען ווי ווייט די רעוואלוציע האט שוין אוועקגעפיהרט די מענשהייט פאראויס אנטקעגען דער נייער צייט. די א פריידליכע מענשען וועלען בויען א בעפרייטע וועלט; זיי וועלען בעפרייען די וועלט פון אומגערעכטיגקייט, לאנע. איך דאנק דיר, לאנע, וואס צוליב דיר בין איך געקומען קיין מאסקווע.

ווען זיי האבען זיך ווידער אנגעשלאסען אן מארש פון די בעפרייטע, מאן און פרוי, קינדער פון דער ארבייטער־וועלט, — האבען זיך ביידע דערשפירט ווי רינגען אין א שטאלענע מענשען־קייט; זייער איינגענעם "יחיד'ישע" כוח איז איינגעשמירט געווארען צווישען די הונדערטער טויזענטער; זייער שפירען און זיך איצטער באר דעם כוח און דעם פולס פון די הונדערטער טויזענטער", וואס שטראמען פאראויס. און עס איז אויף דער וועלט נישט פעראהאן דער כוח, וואס זאל דיזער מארש קאנען אפשטעלען אדער צוריקשטויסען.

זיי האבען געלייענט די אויפשריפטען אויף פלאקאטען, וואס האבען זיך געוויגט איבער די קעפ פון די געשלאסענע מענשען־רייהען. אויף די פלאקאטען — פייערדיגע ווארנונגען צו דער וועלט, צו פעלקער און לענדער, וואס האלטען נאך אין יאך די מענשליכע מאסען; אויף די פלאקאטען — פייערדיגע ווענדונגען פון די ארבייטער־מאסען פון סאָוועט־רוסלאנד, פון די בעפרייטע פעלקער אין סאָוועט־רוסלאנד צו די ארבייטער און פעלקער פון דער וועלט. אויף די פלאקאטען רעקענען די אויגען דעם רוף צו דעם ארבייטער און פויער — דער פעראייניגטער סערפ־און־האמער גליט אויף די פלאקאטען. אין דעם גבורה'דיגען מארש זענען געבונדען סערפ מיט האמער, מארשירען געזאמט ארבייטער און פויער. פויערים פון ווייט זענען געקומען צו יום־טוב'ן דעם אקטאבער.

ביי ביידען האט דאס הארץ געקלאפט אלץ העכער און העכער, ווען זיי האבען זיך דערשפירט אין דעם פעראייניגטען שטראם, שוין נאהענט צום רויטען סקווער. דא האבען זיי געשפירט ווי שטאלענער כוח מאכט פול די גלידער; גלייך ווי די גאנצע רוסישע ערד איז איצטער אונטער די פיס; גלייך ווי אלע פעלקער האבען זיך אין איינס צונויפגעשמאלצען און פערגעסען דאס רייטמישע קלאפען פון א מעכטיג, בעפרייט הארץ...

און פונקט אויפ'ן רויטען סקווער, אזוי אויסטערליש, האט פאר לאנע'ס דמיון א ציטער געטאן, מיט העלער, ביישטאגיגער זון א בעלויכטענע, דער קרימער סטעפ... איבער איהם — די פערזייטיגע יונגע דערפער, און די איינציגע איבערוואנדערער, צווייטע, צושפרייטע — א יעדער מיט זיין אייגענעם טראט שפרייזט נאכ'ן אקער־אייזען...

לאנע האט זיך נישט געקאנט איינהאלטען. שטיל, מיט א געוויסער ביטערקייט, האט זי גערעדט צו יוסף'ן:

— ביין, יוסף, איך האב קיינמאל נישט איבערגעשאצט מיין ארט אין לעבען; אבער איינס זעה איך איצט ארויס, אז דער ארבייטער דא מארשירט אין געשלאסענע רייהען, און מיר דארטען זענען נאך דערווייל ווי שטילער אין פעלד — א יעדער בעזונדער. יא, יוסף, זעה, ווי גרינג אונז קומט איצטער אן זיך אנצושליסען אן די געשלאסענע רייהען. כאטש פרעמד, און דאך אזוי איינען... ווי גרינג עס איז צו געפינען א ברודער־ארעם, א שוועסטער־ארעם, ווען נאר איך בין געשלאסען מיט די טויזענטער, שפאן איך שוין נישט מעהר אויף מיינע אייגענע פיס; ווער איך געצויגען פון א כוח, וואס איך אליין פערמאג איהם נישט, אט־א דאס פערכאפט מיך, יוסף; און דעם דערקען איך די גרויסקייט פון דער רעוואלוציע, בשעת זי שמידט אין איין קייט די אלע אפגעריסענע און בעזונדערע רינגען.

ווען לאנע האט גערעד'ט, איז יוסף'ן עפעס אנדערש געקומען אויפ'ן זינען.

— האסט עס גוט פערשטאנען, לאנע, — האט יוסף אנגעהויבען, בעת זייערע טריט האבען שוין דורכמארשירט דעם רויטען סקווער. — נאר איך ווייס נישט פארוואס מיר האבען זיך אויסגעשטעלט פונקט איצטער פאר די אויגען אנדערע רייען, וואס איך האב נעכטען א גאנצען טאג געזעהען אין מאסקווער גאסען, די רייהען, וואס זענען געשטאנען ביי די שפייז־קראמען פון בעגינען ביז האלבען טאג; געשטאנען און געווארט צו קריגען א לעבעל ברויט אדער אביסעל זאלץ, דאס זענען געווען אנדערע מענשען, אנדערע פנימ'ער, מיט אויסגעלאשענעם פייער אין די אויגען: דאס זענען דאך אויך מענשען, לאנע.

— הא. האסט געזעהען, יוסף?... איך האב צוליב דעם די ערשטע נאכט נישט געקאנט מיט אנ'אויג פערמאכען.

— פארוואס איז דאס אזוי, לאנע?

— איך פרעג דיך פארוואס איז דאס אזוי... מיר גיבען זיי דאך אוועק אונזער ברויט, און פאר וואס בעדארפען זיי שטעהן ווי בעטלערס פאר די טירען פון די מלוכה־קרעמלעך, הא, יוסף?

— ווייל נישט איטליכען טאג און נישט איטליכער שעה זענען די בעזונדערע אפגעריסענע רינגען געשלאסען אין אנ'איין־איינציגער קייט.

— וואס מיינסטו, יוסף?

— איך קלעהר, אז נישט אלע שטעהען אין דער רייה, ווארטען ווי בעטלער צו בעקומען דאס סאמע נויטיגסטע אין לעבען; ווען די רעוואלוציע האט בעלויבט, דער שטעהט נישט אין דער ריי...

— מען טאר עס הויך נישט רעדען!

— אפשר איז נאך פריה צו רעדען וועגען דעם.

דערביי זענען זיי ביידע אלץ ניכטערע און ניכטערער געווארען, האבען אליין נישט געמערקט ווי זיי האבען זיך ארויסגעשלאגען פון די מארשירענדיגע רייהען, געשפאנט מיט דער זייט גאס, פערוואנדעלט געווארען אין צוויי בעזונדערע רינגען פון אנ'אפגעריסענער קייט. לאנע'ס געדאנקען זענען פערטראגען געווארען צו די קרימער פעלדער.

און יוסף? ווי קומט יוסף אהער?

אויף לאנע'ס שפורען האט זיך יוסף ראטנער אנגעשלאגען, גלייך ווי לאנע איז נעלם געווארען פון דארף. ביי וואווע ברעווער האט ער אויסגעפונען וואו לאנע איז. ער האט צונויפגעשלאגען אויף הוצאות און איהר נאכגעפאהרען. ער האט אויך געאיילט אנצוקומען קיין מאסקווע צום אקטאבער יום־טוב. נאר אויב ביי לאנע'ן איז געווען דער גרויסער פערלאנג צו פאהרען קיין מאסקווע, כדי אליין מיט זיך איבערצולעבען דאס, וואס האט זיך אנגעקליבען אין איהר געמיט, זינט זי האט איהרע פיס געשטעלט אויף קרימער ערד; און אפשר שטעהן פנים־אל־פנים מיט די מענשען, וועלכע טרייבען די רעדער פון דער רעוואלוציע, אידער זי וועט איהר לעבען איינשפאנען אויף אלע יאהרען צו בעריבען מאמערע'ה, — איז יוסף טאקע געפאהרען קיין מאסקווע געוואויר־ווער'ען, טאמער, טאמער... אפשר זענען טאקע סימקע און אנדערע אין איהר גלייכען געזעכט, ווען זיי פער'מיאוס'ן דעם יודענ'ס איבערוואנדערונג צו דער ערד. יוסף האט חושד געווען, אז לאנע'ן האט עס אויך געצויגען בשתיקה קיין מאסקווע, מיט דער אייגענער דעה: געוואויר־ווערען, ואפשר איז פארט א תכלית נישט צו פאהרען מעהר צוריק פון דער גרויסער שטאט.

— וואס ביסטו עבטשוויגען געווארען, לאנע?

— איך טראכט.

— צי איז דאס אונזער וועלט, צי דא איז נאך דערווייל פאר אונז א פרעמדע וועלט?

— איצטער קאן איך דיר גאר נישט ענטפערען אז איך וועל זיך אומקעהרען צוריק אהיים, אנהויבען היטען דעם אויוועך מיט שטעגיגע קורהאי, דעמאלט וועל איך ווייסען וואס דיר צו ענטפערען, יוסף.

— דו האסט ארויפגעקוקט צו אונזערע פיהרער אויף דער טריבונע?

לאנע איז נאכגעגאנגען יוסף'ס געדאנקען. יוסף איז אנגעקומען קיין מאסקווע, מיט איהם, נאר מיט איהם האט זי זיך געוואלט טיילען מיט אלע איהרע איבערדרוקען, כאטש לאנע האט איצטער געגלויבט, אז יוסף'ס אנקומען קיין מאסקווע און זיין אוועקפאהרען וועט א סך זיין געווענדעט אן איהר שוועסטער ביילקע, וועלכע האט יוסף'ס הארץ פערטראגען קיין מאסקווע. יוסף האט שוין געבעטען זיין ענטפער בעקומען פון ביילקע'ן. זי האט איהר ענטפער פערשטארקט מיט דעם, וואס זי איז היינט נישט געגאנגען אינאיינעם, נישט מיט איהם און נישט מיט לאנע'ן. ביידע פערשטעהען, אז ביילקע האט בכיוון אויפגעזוכט בהומ'ען, זי וואלט היינט א גאנצען טאג זיך אפילו נישט ווייזען.

פּיניעלע מזיק
גיט לשון

כּאַווירים יאַטן! צוויסץ כאַזשבין סאַרע גאַסט באַמער יעץ אין לאדזש ? צ'וויסץ גורניש ? אינד־זעגם אַ פשיאַטשעל בורקע מיכאַלביק פון וואַרשע!

צ'וויסץ טאקיש ניש, ווע'ער סאיו דער בורקע מיגראַלביעק ? וע'ער שטאמט אַבעס פין אזא מיז שמילן געסל. בישט קאַ וויטישע', א שטיקל בלאטער, אַ צוואַני'אַק, וואס אַט גיקוועטשט אין קעסטעל איך אין יורן גיזעסן אַפּן קיבעל.

יעץ אט ער באסטירט פין פאַך און אַז זיך גיגימען צי אַנ'אַבדערע מילוכע. צי גוער א וואזשנע מילוכע — ער אַט זיך גיגימען צי שראַבעיא. ער שראַבט אין די גאַזעטן אין שטוקיס פאַר'ן טריאַ־טער אכיט.

יעץ פורט ער אַרים איבער דער מידינע און זוגט מיסער. די וואַך איו עיער גיוועין אין לאדזש און אַט גידאַרשנט אין פּלידהאַרמאָניע.

נ', אַז איך מיך אַסגיפיצט אין מאַן שאַביסדיגז רעקל און בין גיגאַנגען אין פלידהאַרמאַניע העירן אינדזער בורקע.

העיערט עך, יאטן, אַט עיער גידאַבע'ט! ער אַט פאַציילט פין א מאַכזע'ל אַראַוס, ווי אַזוי ער איז אַראַנגיפאַלן אין יוישעז ביסייסער, ווי אַזוי מ'צעטרעבעבציוועט אַנ'אַזענע קאַסע, ווי אַזוי מ'־שפריינגט א'בטער, ווי אַזוי מ'מאַכט אַ מאַסאַמאַטען — דאָס אַלץ אַט ער גיליינט פין אַ מאַכזירל.

צאַט גידאַרפט זעיען, וואָס סאַרע פּובליטש גאַשטש ס'איז גיווע'ז אין פלידהאַרמאַניע. אַלץ אינד־זערע, אייגינע יאַטן, פין שמולי ג'צל, פין דער פּריפּערובקע, פין פרעווען־געסל, — די סאַמע סמע־טענע איז דאַרט גיווען.

אַז איך אַב גיזעיען דעם בורקע, אַב א'ער גאַפּאַטשט פּראַווא !.. ניש בלויז איך אַב גיפּאַטשט, נאַר די גאַנצע גילעריע אַז אַכעז גי־פּאַטשט.

וואָס ער האָט גיזוגט ? זאָך אַזוי ווי'סן פין בייז ווע'לן אַרט דען וואָס עיע' אַז גיזוגט — אַבי ער אַט גיזוגט. איך ווייס באַר איין זאַך: ע' איז גיווען א לעיקיך און ער אַז באַסטירט — און דוס איז גיניג!

אַ קלאַל, מיע' אַבן גיגאַט אַ וואַשנעס גאַסט, אינדזערס אַ יאַט און איך בין גיווען אין פלידהאַר־מאַניע אַף דער גילעריע.

דערוואל אַצע מ'ער אַ גיטן שאַביס און זאַצע מ'ר גיזינט!

ווערטלעך און שטעכווערטלעך
פון סאָקראַטעס

פיל דייטשען אין געוואָרען זויער, זעהענדיג, אַז דער היטלעריזם איז פון לאַנגען דויער.

אין דייטשלאנד איז דאָ אַ היבשע טייל, וואָס פיהלענדיג די „היטלער קרענק" שרייען זיי „היט־לער הייל".

אַ דאַנק דעם קריזיס פלאַג, קאָן יעדער געוועל־בער שלאָפען אויך ביטאָג.

סאָקראַטעס.

אמאָל, איז אַן אַלטער ייד אַ צובראַכענער שטאַרבען, געפאָהרען אין ארץ־ישראל דאָרט צו שטאַרבען.

היינט, פאָהרט די יוגענד, האַלט אין איין שטרעבען, צו אַרבייטען און מאַכען דאָ'ט אַ לעבען.

אַמאָל האָט אין דייטשלאנד עקזיסטירט עמאַנציפּאַציע, היינט עקזיסטירט דאָרט סטערעליזאַציע.

אַ מאָל, האָט דער דייטש געלערנט די פילאָזאָפיע פון געהטע און הינע, היינט לערנט ער די פילאָזאָפיע פון ראַסען ריינע.

האָט אַ כלה אַ גאַנצע רייהע גאַלדענע ציין, האָט עס צו אַ שידוך דער זיבעטער חן. אַנשטאָט אין שופלאָד זיי צו לעגען, קאָנען זיי אין לאָמבאַרד גאַנץ גוט טויגען.

אַן אַלטער בחור, וואָס וויל נישט זיין קיין פריי'ער, מוז היינט צאָהלען בחורים־שטייער.

ווען דער פריילינס פ.ד. איז מיאוס, און די פאָטאָגראַפיע קומט אַרויס פּע ניט, מאַכט זי שולדיג דעם פאָטאָגראַפיסט.

אַלע אַנטיסעמיטען פון באַהעגט און פון היינט זאָגען: אויפ'ן אַנטיסעמיטישען פּעדעל איז גוט צו רייטען.

קראַפּאַטען
פון אַ היגען טעאַטער־דירעקטאָר

אַ היגער טעאַטער־דירעקטאָר האָט זיך אַזוי אויסגעדריקט:

— מילא די פּרעמיערעס ווי די פּרעמיערעס, אָבער וואָס טוט מען צווישען איין פּרעמיערע און דער צווייטער ?..

נישט נאָר דער טראַמוואַי
ווייבער שמועסען

— זי האָבען געהערט אַן אומגליק ? מיין מאַן איז בעטענען געגאַנגען אויף דער פּעטריקאַווער גאַס, ביים אַריבערגעהען דעם רוג פּעטריקאַווער און שרודמיעיסקא, האָט איהם אַ טראַמוואַי איבער־געפאָהרען.

— אַזוי ? אַזאַ צרה, אַזאַ אומגליק. אָבער זי מיסען וואָס איך וועל איהן זאָגען! כ'האָב איהם געזעהען מיט צוויי וואָכען צוריק, האָט ער אויך שוין שלעכט אויסגעזעהען.

דער דענטיסט איז גערעכט
צו וואָס מאַכט ער די בריק ?

ווייב (צום מאַן): דו הערסט, מענדעל, דער דענטיסט האָט מיר געזאָגט, אַז איך מוז מיר לאָזען מאַכען אַ בריק.

מאַן: וואָס איז ? ער האָט מסתמא מורא פאַר אַ פּערפּלייצונג.

ער האָט אַ סימן
צווישען קינדער

— דו ווייסט בערעלע, מיין מאַמעשי האָט נעכ־טען געבוירען אַ קינד.

— אַ יונגעלע צו אַ מיידעלע ?

— אַ מיידעלע.

— פון וואַנען ווייסט דו, אַז ס'איז אַ מיידעלע?

— ווייל מ'האָט עס באַלד געשמירט.

מעהר האָט ער נישט

— כ'האָב געהערט, אַז דו פאָהרסט אַוועק. איך קאָן דיר באָרגען מיין וואַליזע.

— צו וואָס ?

— וועסטו קענען אַריינלעגען דעם אנצוג, אַ פּאָר שיך, דעם קראַוואַט, דעם קאַפּעלוש.

— אַזוי ? וועל איך פאָהרען נאַקעט ?

ער איז נישט איבעראַשט
שמועס צווישען צוויי באַנקירען

ערשטער: איהר פאָהרט הייאָהר אויך קיין זאַקאָפּאַנע ?

צווייטער: ביין.

ערשטער: פאַרוואָס ?

צווייטער: ווייל די בערג מאַכען אויף מיר קיין שום איינדרוק נישט. אַמאָל אַרויף, אַמאָל אַראָפּ, פּונקט אַזוי ווי אויף דער געלד־בערזע.

ער ווייסט
מיט וואָס ער שמעקט

פאָטער (צו דער טאָכטער): זאָג מיר, פאַלאַ, וואָס האַלסטו דיך אַזוי אין גרויסען ? קיין בדן האָסטו נישט, קיין גרויסע שעהנקייט ביזטו אויך נישט, נאָך די שלושים ביזטו אויך — טאַ וואָס קלויבסטו אַזוי ?

טאָכטער: נו, טאַ וואָס איז ? מיין קאַלעוישאַנקע סטעפּטשע האָט אויך נישט קיין נדן, איז נישט שעהנער פון מיר, און האַלט אויך נישט ווייט פון די שלושים, פונדעסטוועגען קלויבט זי איך חתנים.

פאָטער: אָבער זי האָט דאָך אַן אַנשטענדיגען פאָטער!..

ווער דען קען דאָס זיין
אויב נישט חנה ביילע ?

בעריל שנאַפּסקי געהט אַהיים שפּעט ביינאַכט טויט שכור. פאַר'ן טויער האָט ער פון ווייטען אַ פּערשוין בעקומען מיט אַ שטעקען איבער'ן קאָפּ. בעריל איז ווייטער געבליבען שטעהן אַ צעטומעלטער און געמורמעלט:

— חנה ביילע.. וואָס טוסט דאָ.. אַזוי שפּעט ביינאַכט פאַר'ן טויער ?..

אַ האָלבער קעמעל
געפעלט איהם נישט

שדכן (צו אַ חתן־בחור)! איך האָב פאַר איך אַ טייערען שידוך, זי איז שעהן, קלוג, רייך.

בחור: און איך האַלט נישט דערפון.

שדכן: פאַרוואָס ?

בחור: ווייל זי איז אַ האָלבער קעמעל.

שדכן: וואָס הייסט ?

בחור: אַ קעמעל האָט צוויי הויקער'ס, און זי האָט נאָר איין הויקער.

דער קונדס

הומאָר • סאַטירע •

צוזאַמענגעשטעלט פון אב—נעק •

בייל‍אַגע צום „נייעם פאָלקסבלאַט" נומער 270

פרייטאָג, דעם 23 נאָוועמבער 1934

דער שטריימעל איז שוין דאַ!

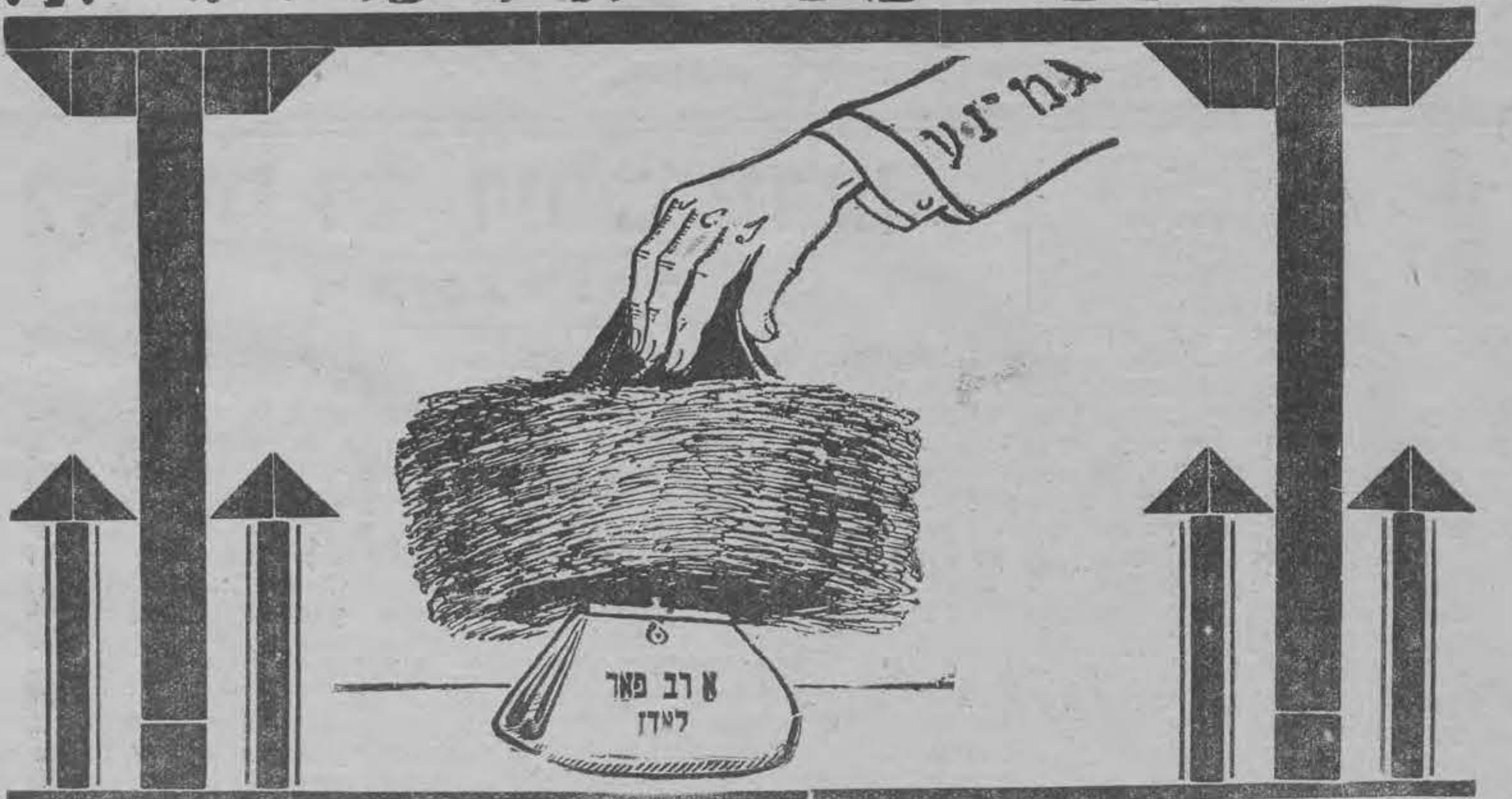

אָבער פון וואַנען וועט די קהלה נעהמען
דעם ביטעל פאַר דעם שטריימעל?...

??????

פאליטיק פון וואך

די פעלקער־ליגע איז זיך דאס צוזאמענגעקומען און זשענעווע אהן געפילדער אהן רעש.
מען ארבייט דארט אין דער שטיל.
וואס איז די מעשה?
אין דער עטפער, אז מען הערט סיי־ווי־סיי נישט, ביים איצטיגען מאמענט, די פעלקער־ליגע, מען אפילו זי שרייט, א־ער טומעלט.
פרעגט איצטער א פאליטיקער, ווי עס וועט מארגען אויסזעהען אין דער פאליטיק, ווייסט ער אייך נישט וואס צו ענטפערען.
וואט דארפט איהר מעהר, אז אפילו מיר, די פאליטיקער און דיפלאמאטען פון „קונדס" קאנען זיך נישט אונטערנעהמען א זאג צו טון, אז די וועלט־פאליטיק וועט מארגען, א־ער איבערמארגען האבען אזא, אדער אנאנדער אויסזעהען.
אז ווי מיר האלטען אין דער וועלט.

נאך א „פאמניק"

אין די פאליטישע קרייזען שמועסט מען, אז אין פאריז רעכענט מען צו שטעלן דעם מיניסטער פאק א דענקמאל.
— פארוואס?
— ווייל ער האט די פראנצויזען געלערנט שכל".

א גוט שלאף־מיטעל
מיינונג פון א סיים־דעפוטאט

„געלויבט איז דער, וואס האט ערפונדען דעם שלאף — האט אויסגערופען א דעפוטאט, וואס איז געזעסען אויף דער לעצטער סיים־זיצונג, וואס־ום דאס דען וואלט איך געטון אזויפיל שעה ?.

וואס איז דערלויבט צו טון אום זונטאג?
גענויע אויפקלערונג פאר די לעזער פון „קונדס"

א שוסטער — איז ערלויבט צו קלאפען — דאס ווייב.
א שניידער — איז ערלויבט צו שניידען קוּפּאנעס.
שכורים — איז ערלויבט צו ארבייטען מיטען גלעזעל און מעג פאהרען דעם צווייטען מיט א מעסער אין דייט.
דענטיסטען — מעגען רייסען פון מויל (דעם בּיסען ביים צווייטען).
מאַניקוּרשיסטקעס — מעגען קריכען אונטער די נעגעל.
פרומע יודען — איז ערלויבט צו פאסטען א גאנצען טאג.
חזנים — מעגען פרובירען זייער'ע כלים.
סוחרים — איז ערלויבט צו שלאפען און געוועלב א גאנצען טאג.
ווייבער — איז ערלויבט צו מאטערן דעם גאנצען זונטאג.
כלל־פערזארגער — מעגען מאכען מיט די ידים.

סאקראטעס.

שפאניען פארן געריכט
פערקלאגט פאר אונעהרליכער קאנקורענץ

אין דער פאליטישער קיביצארניע שמועסט מען, אז מעקסיקא וועט פערפיהרען א פראצעס געגען שפאניען פאר נישט ערליכער קאנקורענץ, מאטיווירענדיג דאס דערמיט, וואס ביז איצט האט די געהאט דעם נאמען „דאס לאנד פון אייביגע רעוואלוציעס", און איצט וויל שפאניען באהאפּן אזא לאנגיאהריגער ארבייט צונעמען דעם דאזיגען טיטול.

צופאל אדער אומגליק
קלוגער ענטפער פון א חדר־יונגעל

— ערקלער מיר, משה'לע, וואס איז דער חילוק פון ווארט „צופאל" ביז „אומגליק"?
גאר פשוט: אז א היטלעראווע'ץ געהט אין דער גאס און פאלט ארונטער אונטער אן אויטא — דאס איז א צופאל און אז ער שטעהט צוריק אויף — איז עס אן אומגליק.

לאמיר זיך דורכריידען...
פון ב. קאוונער

זאגט צו מיר אנומעלטען מיין בעסטע העלפט באלד נאכן אוונט־ברויט:
— איך וויל זיך מיט דיר אפיסעל דורכריידען. עס האט זיך אנגעקליבען ביי מיר אויפן הארצען א סך, א סך זאכען, וואס דריקען ווי שווערע שטיינער, וואס בעטען זיך. מען זאל זיי ארויסריידען. איך וועל זאגען דאס, וואס איך האב צו זאגען, און דען איך וועל פערטיג ווערען, וועסט קענען זאגען דו, וואס דו ווילסט; וואס דיר פרעסט.
— דאס וועט זיין, הייסט עס, א דיאלאג צווישען מיר און דיר, — זאג איך.
— קענסט עס אנרופען ווי דו ווילסט, מיך אינטערעסירט נישט דער נאמען, נאר דער אינהאלט... עס שאדט קיינמאל נישט, אז מאן און פרוי שמועסען זיך דורך און הערען אויס איינער דעם אנדערענס מיינונג... אזוי דארפען האנדלען אינטעליגענטע מענשען... אבער איך וויל זיין די ערשטע. טא רוק זיך צו בעהעלטער צו מיר און לייג אוועק די צייטונג פון האנט און הער אויס מיט קאפ און מיט ביידע אויערען:
ערשטענס, וויל איך דיר זאגען, אז וואס לענגער מיר זענען צוזאמען וואס בעהעלטער מיר זע־מען איינער צום אנדערען, אלץ ערגער ווערט דאס לעבען. דו וועדסט מיט יעדען טאג, מיט יעדער שעה אלץ מעהר און מעהר בערוזעו: דו אליין ביסט אויף זיך נישט קיין מבין. אבער איך קען דיר ערד פון דיר; דו האסט זיך איינגעבאנגען געען דערט; ביוט נישט דער איינגעע" וואס אמאל. אמאל האט מען דיך געקענט ליבען. ווייל דו ביסט גע־ווען ווייכער, הארציגער, פאעטישער, ראמאנטי־שער, דיינע אויגען האבען דאן אנדערש געלויכ־טען; דיינע בלוטען האבען אנדערש געווארימט און דיין האלטונג אין געוויען יונג, פלינק און קרעפטיג. האסט געהאט אין זיך א יס מיט פייער, און היינט ביסטו אלט און קאלט און ביין און אומעטיג און קוים וואס דו לעבסט (און, דער עיקר, קען איך נישט פערטראגען דיין בערוועדטעט. פון יעדער קליי־ניגקייט ווערסטו אויפגערעגט, צינדסט זיך אן ווי א שוועבעלע; קיין זאך געפעלט זיך נישט. און וואס איך קויף זיך — א קלייד, א הוט, א מאנטעל, א פאר שיך, אדער אנאנדער שמאכטע, שרייסטו, אז מען דארף עס נישט. אז די צייטען זענען שלעכט, אז ס'איז א קריזיס; אז מען דארף בעסער די פאר זלאטעס האלטען אויף עסען, אויף דירה געלד, אויף א דאקטאר און מעדיצין.
פרעג איך דיך, קען מען פון אזא קמצנ'שען אויסהאלטען? אז האב איך זיך געוואלט קויפען א בריליאנטען רינגעל, האסטו געמאכט קולות. האב איך זיך איבערגעכאפט אויף א צוויי וואכען קיין קאלומבע אין פענסיאנאט, האסטו געשריען אויף מיר און מיך גערופען אויסבערגעריין. ביסטו געווארען אויפגערעגט און איך האב געוויינט און די קינדער האבען זיך געערגערט און אויסגעפיהרט האסטו סיי ווי סיי גארנישט, טא וואס זשע טויג דאס אויף רעגען זיך פאר גארנישט?
דאס אייגענע איז מיט מיין שוועסטער בלוי־מע: זי וויל נישט וואוינען מיט איהר מאן, מיט דעם שלים־מזל, וואס האט שוין א יאהר צייט נישט געארבייט — טא וואס זשע קומט איהר דען־פאר? ווייל זי דא, ביי אונז, עסען און שלאפען — ביסטו אין כעס; געהסטו ארום אנאנגעכמורעטער, א פערוואלקענטער און דו רעדסט נישט מיט איהר, נישט מיט מיר, נישט מיט די קינדער. ווי זעהט עס אויס פאר מענשען? אבער בעהם די געשיכטע מיט מיין מוטער: זייט איך האב זי אריינגענומען צו אונז אין הויז, בּיוטו א צודרייטער; דאס וואס זי איז שוין אריבער די אכציגער — דאס איז ביי דיר גארנישט; און דאס, וואס זי האט נישט פון וועמען צו זיין, איז אויך ביי דיר גארנישט.
פרעג איך דיך: קען מען אויסהאלטען פון אזא מרוק, פון אזא משוגענעם פון אזא חסר דעה? מיינע בעקאנטע זאגען אז איך בין שטארקער פון איינען, אז איך האלט עס אויס פון דיר; אנאנדע פרוי וואלט שוין לאנג אוועק פון אזא מאן, זי וואלט אנטלאפען פון איהם וואו דער שווארצער פעפער וואקסט.
און איך, וועה איז מיר, זיץ מיט דיר שוין אזוי פיל יאהרען אונטער איין דאך און מוטשע זיך מיט דיר! ווען איך זאל נישט אמאל אוועק אין א טעאטער, אין אן אפערע, אין די בערג, וואלט שוין לאנג געוואקסען גראז אויף מיין קבר.
ס'איז באמת גוט, כ'לעבען וואס איך האב א פאר זלאטעס, און וואס אבצווטון און א דינסט, וואס פאסט אויף אויפ'ן הויז מיט די קינדער. יא, די בעקאנטע מיינע וואונדערען זיך, ווי איך האלט אויס פון דיר.
דאס אייגענע איז מיט די קינדער: דו ווייסט נישט ווי צו ערציהען קינדער, און דאך מוטשע זיך אריין דארט, וואו מען דארף נישט.
האב איך געוואלט געבען מעהרערע קינדער אידעל־לעקציעס, האסטו געשריגען: מען דארף נישט; ער וועט קיין מישא עלמאן נישט אויסוואקסען. און אז ער וואלט בעדארפט, חלילה, האבען א דאקטאר אדער אפעראציע, און ס'וואלט בעדארפט קאסטען אפשר טויזענטער, וואלט שוין זיין בעסער?
אדער וואס עס האט זיך אפגעטאן בשעת איך האב אריינגענומען צו אונזער אסתרלען א פיאנא־לעהרער. אמת, עס איז פון איהרע לעקציעס אויך גארנישט געווארען. דאס געלד איז געווען ארויסגעווארפען. דאס איז טאקע אמת. אבער ס'איז ווען געווען די עטליכע הונדערט זלאטעס אויסצוגעבען אז אסתרל איז ווייט פון א פיאנא.
יא, ס'איז זעהר ביטער אויסצוקומען מיט אזא מאן. זעהר ביטער.
נישט בחנם זאגט מען: ליבע איז בלינד, ווען איך וואלט מיט צוואנציג יאהר צוריק געהאט אפענע אויגען, וואלט איך איצט געהאט אנאנדער מאן, נישט אזא קרענק, נישט אזא צודרעהטען.
אז מיין בעסטע העלפט איז פערטיג געווא־רען, האב איך געוואלט זאגען וואס איך האב אויס־צוזעצען גענוג אין איהר, אבער זי האט מיך נישט געוואלט הערען אפילו נישט א ווארט...
— איך ווייס שוין פון פריהער וואס דו וועסט זאגען, — האט זי געזאגט, — דו וועסט זאגען דאס אייגענע, וואס איך זאג נאר פונקט פערקעהרט, אז איך טויג נישט, אז איך בין אנאויסבערעגטע אז איך האב דיך נישט ליב, און גלייכע ארויסגעהן פון הויז און נישט הערען דייגע טענות.
און זי איז ארויס פון הויז.
און דאס הייסט ביי מיין פרוי, „לאמיר זיך אפי־מאל דורכריידען"...

שבת הגדול און קורצער פרייטאג

קורצער פרייטאג: ערקלערט מיר, פאניע שבת הגדול, פארוואס האט מען געמאכט דעם טעלעפאן זייגער מיט א פרויען־שטימע, נישט מיט א מענער שטימע?
שבת הגדול: גאר פשוט. ווייל א פרוי האט זיין מאס רייד?

פון אונזער העברעאישען ווערטער־בוך

— ווי הייסט אויף העברעאיש אן אלטער מאן פון א יונג מאדערנע ווייבעל?
מלאכתו נעשה על ידי אחרים.

סאקראטעס.

דאס פרייע עסטרייך
אונטערגעהערטער געשפרעך צווישען שושניג'ן מיט'ן נאצי־פיהרער

בעת די פערהאנדלונגען פון דעם עסטרייכישען בונדעס־קאנצלער, שושניג מיט דעם פיהרער פון די עסטרייכישע נאציס, האט דער קאנצלער דעם נאצי־פיהרער געשטעלט איין בעדינג:
— איהר זאלט ערקלערען, אז איהר זענט פולשטענדיג אונאפהענגיג פון היטלער'ן.
— געהיס, הער בונדעס־קאנצלער, מיר זענען פונקט אזוי אונאפהענגיג פון היטלער'ן, ווי איהר פון מוסאליני'ן — האט דער נאצי־פיהרער גע־ענטפערט.

ס'איז איהם ארויס!...
וועגען א היגען קארגען גביר

דער היגער גביר ר. וואס איז בעקאנט מיט זיין קארגשאפט, האט ביי דער לעצטער לאטעריע געשפילט אויף צוויי לאסען, און אזוי ווי א דבר־אחר האט מזל, איז איהם אויף איין צעטעלע ארויס הונדערט טויזענד זלאטעס.
דעמועלבען טאג, טרעפט איהם זייגער א בעקאנ־טער אנ'אנגעבלאזענער, אנ'אנגעכמורעטער, א בייזער
— וואס זענט איהר אזוי צעקארקעוועט? איהר האט דאך היינט אויף איין לאס געוואונען 100 טויזענד זלאטעס?
— יא, אבער צו וועלכע רוחות האב איך גע־דארפט דעם צווייטען לאס — האט דער גביר געענטפערט.

בין מנחה למעריב
א קאפעלע פאליטיק

— דו האסט געהערט? די פראנצויזען קריגען זיך מיט די דייטשען איבערן שרה (סאאר) געביט.
— אך, אי, וואלטען זיי זיך אזוי געריסען איבער מיין סאלטשער־געביט — איך וואלט זי באלד אפגעטרעטען.

* * *

— טא ערקלער זשע מיר, פארוואס האבען זיך עפעס די פראנצויזען לעצטענס גענומען אזוי חנ'דלען צום ראטען־פערבאנד?
— הע, הע, די פראנצויזען זענען סוחרים: די האלטען פון דעם ווערטעל: אין גוזען בין איך א מחותן.

דאס פאלק איז געאייניגט
אימפארטירט פון דריטען רייך

ערשטער נאצי: דו ווייסט, האנס, דער „פיה־רער" האט דאס דייטשע פאלק אפילו אין גלויבען געאייניגט.
צווייטער: אין וועלכען גלויבען?
ערשטער: זיי גלויבען נישט מעהר אין דעם „פיהרער'ס" הבטחות.

ליבע איז גלעזעל

— פון וואס איגענטליך איז איהנ'ס מאן גע־שטארבען?
— צוויי זאכען האבען איהם בעגראבען: ליבע און בראנפען.
— ליבע? צו וועמען?
— די ליבע צום גלעזעל!

א קלוג דינסטמיידעל

מאדאם (צום משרת): פאר וואס האסטו צו־בראכען דעם עס־לעפעל וועלכען איך ברויך צו דער מעדיצין?
דינסט: דער דאקטאר האט דאך געהייסען נעמען נאר א האלבען עס־לעפעל.

סאקראטעס.

ספארט
פערצייכענט פון אונזער ספארט־בעריכטער

דער באקס־מעטש „רוזוועלט־קריזיס" דויערט ווייטער, ביי א כסדרדיגער איבערגעוויכט פון קריזיס. רוזוועלט האלט אין איין אטאקירען מיט רעזעס, דער קריזיס ווידער האט געמאכט א געגען־אנגריף אויף דער אינדוסטריע.
ס'איז פאראויסצוזעהען, אז דער נצחון איז אויף דער זייט פון קריזיס.

הער „שליעפע קישקע"
שעף און אנגעשטעלטער

בעל־הבית (צום אנגעשטעלטען): זאגט מיר פאניע דריקס, איז דאס אמת, או איהר רופט מיך „שליעפע קישקע"?
אנגעשטעלטער: יא, ס'איז אמת.
בעל־הבית: שוין זאלט איהר מיר ערקלערען, פארוואס איהר רופט מיך אזוי.
אנגעשטעלטער: גאר פשוט: ווייל ערשטענס זענט איהר איביג „פאדראושניעט" און צווייטענס זענט איהר „זביטעשנע".

זיין ערשטער פערדינסט

זוהן (צום פאטער): דו ווייסט טאטעשי, אז די תפיסה האט אויף מיר געמאכט א שרעקליכען איינדרוק. א קלייניגקייט דריי טעג ברויט מיט וואסער!
פאטער: דו דארפסט זיין שטאלץ דעמיט, דאס איז געווען דאס ערשטע מאל, וואס דו האסט געגעסען פערדינט ברויט.

אנקא האט מורא
צו זאגען דעם אמת

מאן (אויפ'ן טויטען בעט צום ווייב): אנקא, אז איך האלט ביים שטארבען, וויל איך וויסען איין זאך: צי דו האסט מיך קיינמאל נישט פער־ראטען?
ווייב: איך וואלט דיר געזאגט דעם ריינעם אמת, נאר וואס וועל איך טון, אז דו וועסט חלילה נישט שטארבען?

שטייגערונג פון די פוילישע הלוואות אין אמעריקא און אין לאדז

(אג) אויף דער ניו-יארקער בערזע איז דער קורס פון דער סטאבילזאציע-הלוואה ווייטער געשטיגען מיט דריי פונקטען און שטעהט שוין איצט 115,50 דאלאר. עס איז דעריבער קיין וואונדער נישט, אז אויפ'ן היגען מארק פון ווערט-פאפירען, ווייזען אלע הלוואות און פאפירען ארויס א פעסטערע טענדענץ. אין צוזאמענהאנג דערמיט איז פארקלערט געווארען דער אנבאט פון די ווערט-פאפירען און גלייכצייטיג האט זיך פארגרעסערט די נאכפראגע.

ס'מאכט זיך ווינטער
און די גנבים פערזארגען זיך מיט פוטערס

(2) פון ארטור זיילס שניידער-ווארשטאט (פיעטריקאווער 169) האט מען ארויסגע'גנב'עט 5 מענער-אנציגער, 2 פאלטענס און א שרייב-מאשין „רעמינגטאן“, דער היזק בעטרעפט אנ'ערך 1.500 זלאטעס.

ביי שלמה וואידיסלאווסקי פון דער וואוינונג (שרודמיעסקא 27) האבען גנבים ארויסגע'גנב'עט 2 פוטערס אין דעם ווערט פון 2,500 זלאטעס.

Telefon
123-33
Prywatne
Pogotowie Lekarskie
czynne w dzień i w nocy
Legjonów 6 (Zielona)

ווער עס וויל — דארף איז מוז
אבער ווער עס וויל נישט און האט נישט קיין חשק איז — לאו דווקא

(2) ווי מיר דערוויסען זיך איז אין שייכות מיט דער פון 1 ביז'ן 10 דעצעמבער פראקלאמירטער זאמעל-אקציע לטובת דעם קאמף מיט שווינדזוכט, איז געווענדט געווארען די אויפמערקזאמקייט אין די מלוכה-אמטען אויף דער נישט-דערלאזבארקייט פון אויסאיבען א וואסערען-נישט-איז דרוק מצד די פערקויפער פון די אפצייכענונגען.

אין דער אנווייזונג ווערט געזאגט, אז אלע עפענטליכע געלד-זאמלונגען מוזען טראגען א גוטוויליגען כאראקטער, און ממילא טאר מען קיינעם נישט צווינגען צו אויסקויפען די „זנאטשקעס“.

BERSON-OKMA
ביליג
גליטשען זיך נישט
נישט צום צורייסען

אינדיווידועלע טוריסטישע רייזעס קיין פאלעסטינא

מיט גרויס צופרידענהייט האבען אלע טוריסטען אויפגענומען די ידיעה. אז מען קאן שוין פאהרען מיט דער פוילישער שיף „פאלאניא“.

דער היגער „וואגאן-לי-קוק“ ארגאניזירט יעדע צוויי וואכען אינדיווידועלע הנחה-רייזעס קיין פאלעסטינא. דער פרייז פון 3. קלאס איז 620 זל. 2-טע קלאס — 840 זל.

דער פרייז נעהמט שוין ארום: באהן-רייזע פון לאדז ביז קאנסטאנץ מיט'ן שנעל-צוג, א שיפסקארטע מיט אויסהאלט אויף דער שיף הין און צוריק, אנ'אויסלענדישער פאס אויף א טערמין פון 7 חדשים, ווי אויך א טוריסטישע וויזע קיין פאלעסטינע אויף א טערמין פון דריי חדשים, אויך א רומענישע טראנזיט-וויזע.

דאס רייזע-ביורא „וואגאן-לי-קוק“ ערלעדיגט אלע פארמאליטעטען, וואס זענען פארבונדען מיט'ן דערהאלטען פעסער און וויזעס.

יעדער טוריסט קיין פאלעסטינע מוז בעלייגען א קויציע פון 1800 זל. א פוילישען פאס, א מיליטער-ביכעל און צוויי פאטאגראפיעס.

איינשרייבונגען אויף די אויבענדערמאנטע רייזעס נעהמט אן דער היגער „וואגאן-לי-קוק“ פיעטרקאווער 64, טעל. 170-77.

25-יעהריגע יובל-פייערונג פון דיר. דוד צעלמייסטער

נעכטען איז פארגעקומען א בעראטונג וועגן פייערען דעם יובילייי פון טעאטער-דירעקטאר דוד צעלמייסטער. ס'ווערט נעמליך 25 יאהר זייט דוד צעלמייסטער איז דירעקטאר פון פערשידענע יודישע טעאטערען און אין פערלויף פון זיין טעטיגקייט האט ער זיך בעמיהט און געאפפערט פאר דערהאלטען און ענטוויקלען דאס יודישע טעאטער. לעצטענס האט דיר. דוד צעלמייסטער דעם גרויסען פערדינסט, וואס ער האט בעשטימט פאר'ן יודישען טעאטער דעם הערליכען בנין פון „ראזמאיטאשטשי“.

די בעראטונג האט בעשלאסען איינצוארדנען א גרויסע פייערונג לכבוד דעם יובילאר. ס'איז געוועהלט געווארען א יובילייי-קאמיטעט און א טעכנישע קאמיסיע, וועלכע דארף אדורכפיהרען אנ'אימפאזאנטע יובל-פייערונג.

טעאטער „פילהארמאניע“
נארוטאוויטשא 20, טעל. 213-84.

אדיע לאדזש!!! • פאזיטיוו לעצטע 3 טעג!!!

זונטאג	מארגען שבת	היינט פרייטאג
4 נאכמ.	4 נאכמ. און 9 אוונט	9 אוונט

די יודישע באנדע

מיט די פרייליכע „באנדיטען“: (ל. א. ב.)
חנה גראסבערג, לילי ליליאנא, מאלווינא ראפעל, דוד לעדערמאן, לעאן ליבגאלד, הערמאן פעניג-שטיין, זישע קאץ, אייזיק ראטמאן
גרויסער מעלאנדזש-פראגראם

לאמיר זיך געזעגענען!!!

20 לאך, געזאנג און טאנץ-שלאגערס 20

אוונט-פרייזען פון 60 גר. ביז 2 זל.

שבת, 4 נאכמ. און זונטאג, 4 נאכמ. דער גאנצער פארטער 1 זל. קינדער פרייז.

לאדזשער יודען!

מיר די פרייליכע „באנדיטען“ פון דער „יודישער באנדע“, וועלכע האבען אייך 10 וואכען געמאכט פערגעסען אין אייערע דאגות און זארגען — פערבעטען אייך אויף זונטאג, ד. 25 נאוועמבער, 9 אוונט צו קומען אין „פילהארמאניע“ זיך מיט אונז געזעגענען אויף א זעהר, זעהר לאנגער צייט.

מיט גרוס „יודישע באנדע“.

פערגעסט נישט צו לעזען אונזערע אפישען און דעם זונטאגדיגען אנאנס איז דער צייטונג.

פון דער לאדזער בערזע

באנק פאלסקי	—	— —	92.50
3 פראצענטיגע	בודאוולאנע	—	44.90
4 „	דאלארובקא	—	53.00
7 „	סטאביליזאציע (אמ.)		66.25
5 „	ווארשאווער פ.-ב. 1934		58.13
5 „	לאדזער	„ „	50.75
ענגלישער פונט	—	— —	26.48
דאלאר אפיצ. 5.30	נישט אפיצ.	—	5.27
גאלד-דאלאר —	—	— —	8.92
גאלד-רובל —	—	— —	4.60
דייטשער מארק	—	— —	1.87

Harrold Lloyd
אין דער פרעכטיגסטער קאמעדיע פון אלע צייטען
„KOCI PAZUR“
נעכסטער פראגראם אין די קינא'ס פון
„Metro“ — „Adria“

ר. איזראעל

דער בערזען-סוחר
שפאנענדער ראמאן פון יודישען לעבען

46

איך האב זיך ווייטער געווענדעט צו רובינען און איהם געהאלטען אין שפאנונג, איך האב שוין גענומען פאר מיינע אויגען די גרויסע סומע געלד, וועלכע איך וועל בעקומען פון רובינען, איך האב זיך אזוי שטארק געפרעהט מיט מיין איינפאל.

— שטעל זיך פאר פאני, דאס קינד וועט בעקומען אזא ירושה, רייכע און ליבע היים און איך וועל קענען קומען צו א גרויסער סומע געלד, וועגען וואס איך האב מיין גאנץ לעבען געטרוימט מיין געוויסען איז אויך געווען פולשטענדיג ריין, איך בין געווען איבערצייגט, אז איך וועל אויך דיך דערמיט נישט בע'עוולה'ן, נאר פערקעהרט, איך וועל דעם קינד געבען אנ'אמת'ע מאמע.

פאני האט געקוקט אויף ראלפ'ן מיט גרויסע פייכטע אויגען, זי האט נאך נישט גוט פערשטאנען, וואס ראלף דערצעהלט איהר.

— יא, א ריכטיגע מאמע... א ריכטיגע מאמע... האט זי כסדר איבערגע'חזר'ט.

— כ'האב נאך אליין זיך נישט געוואלט פערלאזען אויף מיר אליין, אויף מיין אייגענעם שכל, אבסעל סעפטימעגט פערמאג איך דאך אויך, דאס קינד איז דאך מיינס — דאס איז אמת, אבער ס'געהער דאך צו דיר אויך, דעריבער האב איך בעשלאסען קודם כל פערטיג צו ווערען אויך מיט דיר בהביבען האב איך ווידער אפגעלייגט אויף א טאג און כ'בין אוועק צו דיר.

— קענסט מיר גלויבען, פאני, אז ווען איך בין געווען אויפ'ן וועג צו דיר, האב איך נאך נישט געוואוסט, וואס פארא אויסרייד איך וועל דיר זאגען, אבער איך בין שטענדיג אזוי, איך אריענטיר זיך אין דער לעצטער מינוט, אזוי איז איצט אויך געווען, מיר איז איז דער לעצטער מינוט איינגעפאלען, אז איך זאל דיך אפנארען, אנה'בען דיך צוצוגרייטען צו דעם, אז דו וועסט מוזען פערגעסען פון דיין קינד. געדענקסט, ווי איך האב דיר דערצעהלט, אז דאס קינד איז קראנק, איך האב, אמת, געהאט שטארק מיטלייד מיט דיר, איך האב גערעכענט, ווי דו פיינ'גסט זיך, אבער איך האב זיך שוין מעהר נישט געקענט העלפען, דו האסט זיך שוין מעהר נישט געקענט בעקענען צו דעם קינד, וויל ס'איז געווען אומעטום פערשריבען אויף מיין נאמען, דאס האב איך אויך אויסגענוצט, שפעטער בין איך געקומען צו דיר און דיר אפען געזאגט, אז דאס קינד אין געשטארבען, דער איינדרוק איז געווען אב'עריישלטערנדער, אבער די טאקטיק האט זיך ארויסגעוויזען פאר א ריכטיגע, דאס האט געמאכט א סוף צו אלע מעגליכע בעטראכטונגען און אויספיהרונגען, דער וועהטאג איז טאקע געווען גרויס, אבער מעגליך איבערצוטראגען און אנהויבען צו פערגעסען, דעמאלט איז דאס געווען דער מאמענט, ווען מיר האבען זיך געזעגענט אויף שטענדיג, ווען מיר האבען אפגעמאכט צווישען זיך, אז מיר זאלען זיך מעהר נישט זעהען און אז צווישען אונז זענען אלע חשבונות פערענדיגט, איך בין אוועק פון דיר. אין טאש האב איך געהאט א היבשע סומע, וועלכע איך האב בעקומען פאר מאשלען פון רובינען.

רובין האט געגעבען נאך מעהר וויפיל איך האב געוואלט באר מיט איין בעדינג, אז איך האב איהם געמוזט זאגען, ווער ס'איז די מוטער פונ'ם קינד. איך האב זיך נישט אפגעשטעלט דערויף, איך האב נישט געטראכט אפילו צי איך דארף דאס טון, ארער נישט. און איך האב איהם געזאגט, אז דאס איז דיין קינד. ער האט דיך שוין דעמאלט געקענט און בעוואונדערט פון זעהען. ווען ער האט אנגעהויבען אויף דיר באכצופרעגען, איז ער פולשטענדיג מסכים געווען צו בעהמען דאס קינד. פון דעמאלט אן איז אלץ אין ארדנונג, דאס קינד ווערט זעהר גוט ערצויגען, ס'איז געזונד, מונטער און פרעהליך און מיר האבען דערמיט נישט קיין זארגען.

— אט דאס, האט ראלף געענדיגט, האב איך דיר געוואלט דערצעהלען און איך רעכען, אז דאס וועט זיין זעהר אינטערעסאנט פאר דיר.

פאני האט א רוהיגע זיך אויפגעשטעלט פון ארט, איז צוגעגאנגען צו ראלפען, אריינגעקוקט איהם אין די אויגען, אזוי איז זי געשטאנען עטליכע מינוט און דאן האט זי זיך נשיט מעהר געקענט בעהערשען און אנגעשפיגען ראלפען אין פנים אריין.

ראלף איז געווארען אזוי איבערראשט, אזוי דערשראקען, אז ער האט נישט געקענט ארויסרעדען קיין ווארט, ער האט ארויסגענומען דאס טיכעל און געווישט דאס פנים.

— דו געמיינער אויסוואורף, האט פאני איהם צוגעוואָרפען.

קאפיטעל 6
שמעון מארקוס איז קלעם

שמעון מארקוס איז געשטאנען אין אויספארשונגס-אמט אין לאדז.

— מיר פערשטעהען נישט, וואס איהר רעדט צו אונז, האט דער בעאמטער צו איהם געזאגט.

— דוכט זיך מיר, אז איך רעד קלארע דיבורים. איך האב געוואלט צוריק מיין געלד, וועלכעס מ'האט מיר גענומען, צוגענומען בעת דער רעוויזיע איז מיין וואוינונג. איך האלט, אז די רעוויזיע איז נאר געווען א מיספערשטענדניש, איך האב דאס רעכט צו זיין א סוחר אויף דער בערזע און נישט נאר האלטען ביי זיך איבערהיים פרעמדע וואלוטע, נאר אפילו דערמיט האנדלען.

דער בעאמטער האט פערדעכטיגט אנגעקוקט מארקוסען, ער האט געפארשט, צי האט ער נישט צו טון מיט א חסר דעה. מארקוס האט אבער ווי דערהאלט דאס זעלבע.

— אבער אז איך פערשטעה דאך נישט וועגען וואס איהר רעדט, אפשר וואלט איהר אונז דערצעהלט גענוי מיט אלע פרטים, אין וואס אייך האנדעלט זיך און דאן וועלען מיר איך פערשטעהען.

מארקוס האט אנגעהויבען צו דערצעהלען, אז אנ'אווענד פריהער איז ביי איהם פארגעקומען א רעוויזיע, מ'האט ביי איהם צוגענומען עטליכע צענדליג טויזענד זלאטיס און איבערגעלאזען א קווטונג דערויף.

— איך האלט, אז דא איז געשעהען א מיספערשטענדניש, האט מארקוס געזאגט, די בעאמטע אליין האבען מיר געזאגט, אז א מיספערשטענדניש איז מעגליך און דעריבער האבען זיי מיך געהייסען היינט אהערקומען, כדי דעם ענין אויפצוקלערען.

(פארטזעצונג קומט)

LUNA
הײַנט די לאַנג-ערוואַרטעטע פּרעמיערע! בעשאַנקען געוואָרען אין ווענעדיג, 1-טער רעוואָלאַציאָנס-מוזיקאַלישער פילם [סאָוויעטישער פּראָד. „Souzfilm". איז מאָסקווע
פּעטערבורגער נעכט
אויפ׳ן גרונד פון שעהנע רגסישע לירלעך פול מיט אינטערעסאַנטען אינהאַלט דין שעהנע מוזיק. — געשפּילט און געזונגען אויף רוסיש. — אין די הויפּט-ראָלען: WIERA TARASOWA, L. ORLOWA, W. DOBRONRANOW, M. DORONIN
אויסער׳ן פּראָגראַם: די נײַעסטע סאָוויעטישע אויפנאַהמען „דאָס אַלטע און נייע מאָסקווע" ווי אויך וואָכען-זשורנאַל „Fox" און לאַנד-אַקטואַליטעטען.
נייעס! פאַר די ליבהאָבער פון רעוואָלוציאָנער מוזיק נייעס! טעגליך בײַ די פּויזעס 8,6 און 10 אָוו., שבת און זונטאָג אַלס צוגאָבע 12 בײַטאָג, 2 און 4 נ"מ ווערט געגעבען ווערן
קאָנצערטען פון גרויסען אָרקעסטער פון די מיטגלידער פון פּראָפ. מוזיקער-פאַראיין, אונטער דער לייטונג פון פּ. ביינגעלמאַן.
פאָספאַרטע׳ס און פּריוויקאַרטען אונגילטיג. אָנהויב 4, 6, 8 און 10 אָוו. שבת און זונטאָג—פרימאָרגן-אָרשטעל. 12 און 2 בײַטאָג. גאַרטעלע פּרייזען! ביז 6.30 פּערקלענערטע פּרייזען.

מאַגנעז און דאַרם-שטערונגען
ווערען דורכ׳ן טעגליכען נעבראַוך פון נאַטירליכען ביטער-וואַסער
Franciszka Józefa
שנעל געלינדערט, פּרעגט דאָקטוירים, צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען און סקלאַד-אַפּטעקטשנעס.

פייערליכע אקאדעמיע
פון לאָדזשער „אגרא-יוד"

פאַרגאַנגענעם שבת אינדערפרי איז אין פילהאַרמאָניע פאָרגעקומען אַ פייערליכע אקאַדעמיע פון לאָדזשער „אגראַ-יוד".

צו דער אקאַדעמיע זענען אויך דעלעגירט געוואָרען פאַרשטייער פון דעם וואַרש. „אגראַ-ייד" פּראַפּ. עהרענבריה און א פּאַווין.

דער פאָרזיצער פון לאָדזשער „אגראַ-ייד" ד״ר איכנער עפענט די פייערליכע אקאַדעמיע מיט אַן איבערבליק איבער דער אַנטשטייאונג און ענטוויקלונג פון דער לאָדזשער געזעלשאַפט. דער רעדנער שטרייכט אונטער ספּעציעל דעם פאַקט וואָס אגראַ-ייד איז אין משך פון גאַר א קורצער צייט געוואָרען א מאַסען-געזעלשאַפט און געוואונען די סימפּאַטיעס פון די ברייטסטע מאַסען. פון דער יודישער אָרעמקייט.

דערנאָך בעקומט דאָס וואָרט פּראָפ. עהרענבריך, וועלכער האַלט (אין פּויליש) אַן איינהאַלטסרייכען רעפעראַט וועגען די צילען און אויפגאַבען פון „אגראַ-ייד". דער רעדנער בעריהרט ברייט די פּראָדוקטיוויזאַציע - פּראָבלעמען פון די יודישע מאַסען אויפן פאָן פון היינטיגען ווירטשאַפטליכען קריזיס, וועלכער רופט זיך אזוי שרעקליך אָפּ אויף די לעבענס-בעדינגונגען פון דער יודישער האַנדעלס-גרעפּער אָרעמקייט. נאָך א ברייטען אַנאַליז איבער די קאַטאַסטראָפאַלע דערגרייכונגען פון פּראָדוקטיוויזירונג די יודישע מאַסען אין ר. פּ. אויף אַלע געביטען פון עקאָנאָמיש-ווירטשאַפטליכען לעבען, גייט דער רעדנער איבער צו דער פּראַגע ביראָ-בידזשאַן. ער גיט אַן איבערבליק איבער דער ענטוויקלונג וואָס דאָס לאַנד האָט דורכגעמאַכט אין די לעצטע עטליכע יאָהר, ווי אזוי דער יודישער אַרבייטס-מענש שליידט זיך אַריין אין דער ווילדער טייגע און ווערט דער בויער פון דער יודישער אויטאָנאָמיע אויף סאָציאַליסטישע יסודות. דער רעדנער מאַכט דעם אויספיהר, אַז דאָס פּראָקלאַמירען ביראָ-בידזשאַן אלס יודישע אויטאָנאָמע איינס, האָט א געוואַלטיגע בעדייטונג אויך פאַר דער יודישער אָרעמקייט אויסער דעם ר. פּ. היל דאָס אין די בעסטער מוסטער ביי וואָס פאַר א בעווייזונגען עס קענען געזען ווערען די בויטען פון די יודישע מאַסען.

ה׳ א. פּאַווין רעפערירט וועגען טעריטאָריאַליזם און פּאַלעסטיניזם. דער רעדנער האַלט אז די פּרובען צו לעזען די יודען-פראַגע דורך טעריטאָריאַליזם איז אַדורכגעפאַלען, דאָס זעלבע האַלט ער אויך וועגען פּאַלעסטינע. דער רעדנער קומט צום אויספיהר, אַז פּאַלעסטינע קען באַין אופן נישט געבען קיין ענטפער אויף די נויטען פון דער יודישער אָרעמקייט, וועלכע וויל ענדערען איהר גאַנצען לעבענס-שטייגער און נישט איבערטראָגען די לופט-געשעפטען ערגיץ אַנדערש. דער רעדנער שטעלט אַנטקעגען דעם ציוניזם די דערגרייכונג פון פּראָדוקטיוויזירען די יודישע מאַסען אין ר.פּ. דאָס איבערפיהרען גרויסע מאַסען יודישע אַרבייטענדיגע אין דער גרויס-אינדוסטריע און דאָס בעזעצען רייזיגע מאַסען דעקלאַסירטע עלעמענטען אויף ערד. בעווייזט בולט און קלאָר, אַז ס׳איז דאָרט אינגאַנצען איבערגעבויט געוואָרען די עקאָנאָמישע סטרוקטור פון די יוד. מאַסען.

ה׳ בערשליבק רעדט וועגען דער עקאָנאָמיש. ווירטש. לאַגע פון דער לאָדזשער יודישער אָרימקייט אויף וועלכער עס שטיצט זיך אויף דער ערשטער ריי די „אגראַ-ייד" געזעלשאַפט. די „אגראַ-ייד" ענטשפּרעכט פולשטענדיג די אינטערעסען פון די אָרימע כאַלופּניקעס, האַנדעפּאַשניקעס און אַרביי - טענדיגע אינטעליגענץ. וועלכע שטרעבען איבערצו בויען דיער לעבען. ווירטשאַפט. סטרוקטור. דער „אגראַ-ייד" וועקט ביי דער יוד. אָרימקייט דעם גלוי בען אין די אייגענע כוחות און ווייזט אַן די וועגען פון שאַפען די בעדינגונגען פאַר פּראָדוקטיוויזירען די יודישע מאַסען. דער רעדנער רעדט אויך וועגען דער בעדייטונג פון דער ביכער-אַקציע, וואָס עס האָט פּראָקלאַמירט דער „אגראַ-ייד" מיט דעם ווירט. און עקאָנאָמ. וואוקס פון ב.ב. וואַקסען אויך ביי די בויער פון ב.ב. די קולטור-בעדירפעניסען. עס וואַקסען די צאָהל שולען, טעכניקומס, א.אַ.וו. און דעריבער איז טאַקע איינע פון די שענסטע מתנות א ביבליאָטעק פאַר די בויער פון ב.ב.

ד״ר איכנער שליסט די פייערליכע אקאַדעמיע מיט דעם רוף אונטערצושטיצען די אַלע אַקציעס, וואָס דער „אגראַ-ייד" וועט פּראָקלאַמירען.

א וואונש-דעפעשע
צום ד״ר צמח שאבאר אין ווילנע

האָט געשיקט אַרויסגעשיקט דער ראָט פון דער יודישער דעמאָקראַטישער פאָלקס-פּאַרטיי אין לאָדז. ווי בעוואוסט איז ד״ר צמח שאַבאַר דער פיהרער פון דער יודישער דעמאָקראַטישער פּאַרטיי אין ווילנע, לעצטענס זעהר געפעהרליך קראַנק געוואָרען. אין צוזאַמענהאַנג דערמיט האָבען די לאָדזשער חברים און סימפּאַטיקער בעשלאָסען אַרויסגעשיקט קיין ווילנע א דעפּעשע, ווינשענדיג איהם ער זאָל וואָס שנעלער געזונט ווערען.

פון „מזרחי"

אין צוזאַמענהאַנג מיטן אַנהויב פון קאַמפּייגן פאַרן „מפעל למען בנין א״י דתות" ווילט יעצט אין לאָדז דער מיטגליד פון צ״ק פון מזרחי אין פּוילען, ה׳ העניך איזענשטאַט, פּרעזעס פון דער לאָמזשער קהלה וועלכער וועט אָנפיהרען מיט דער אַקציע אין אונזער שטאָט.

דעם הײַנטיגען שבת פּ׳ וישלח וועט דער חשוב׳ער גאַסט דאַוונען אין דער שוהל „שערי מזרח" זאַכאַדניא 63, וואו ער וועט רעדען אַ.ד.ט. דער אַנטייל פון רעליגיעזען יודענטום אינ׳ם אויפבוי פון ארץ־ישראל.

א פעראייניגונג פון די הורט-סוחרים פון דער קאָלאָניאַל-לעבענסמיטל-בראַנזשע אין לאָדז

דינסטאָג אָוונד איז אונטער׳ן פאָרזיץ פון פּרעזעס ה׳ איוואַנקאָוויצער פאָרגעקומען אין לאָדזער יוד. סוחרים-פאַראיין פון לעבענס-מיטעל-בראַנזשע פּל. קאָשטשעלנא 4, א קאָנפערענץ פון אַלע יוד. הורט-סוחרים אין דער בראַנזשע, אויף וועלכער ס׳איז דיסקוטירט געוואָרען דער טרויעריגער מצב, וועלכע הערשט די לעצטע צייט צווישען די סוחרים. ה׳ איוואַנקאָוויצער האָט אין א לענגערען רעפעראַט געשילדערט דעם מצב און ערקלערט, אז בכדי אויסצובעסערען די אַלגעמיינע לאַגע און צו בעקעמפען די הערשענדע קאָנקורענץ איז ווינשענסווערט צו גרינדען אַן אַלגעמיינע איינקויפס-ביוראָ. דער פאָרשלאַג איז דורך די אַנוועזענדע איינשטימיג אָנגענומען געוואָרען און ס׳ווערט גלייך אויסגעוועהלט א קאָמיטע, אין וועלכער ס׳געהען אַריין די ה״ה: ח. א. איוואַנקאָוויצער, יחיאל פּיטלאָוויטש י. ווייס, י. מ. ווײַנטרויב, ה. שטיין און יוחנן שטיינבערג מיט׳ן צוועק אויסצואַרבייטען א רעגולאַמין ווי אזוי צו שאַפען די ביוראָ.

קינאָ „EUROPA"
היינט
ציגיינער-מעלאָדיעס
Clara BOW
W FILMIE
HOPLA!
najnowsza produkcja FOXA
reżyserował FRANK LLOYD
קירצליך

זאַל פילהאַרמאָניע
Antoś Waserman
דער 7-יעהריגער פענאָמענאַלער פּיאַניסט
וועט אַרויסטרעטען ד. 29 נאָוועמבער ד.י. מיט איין איינציגן קאָנצערט
אין פּראָגראַם: Bach, Beethoven, Mozart, Chopin ווי אויך אייגענע שאַפונגען.

דער פאטער א ציוניסטישער מטיף און דער זוהן א שוישפּילער
צו קורט קאַטש׳ס גאַסטשפּילן אין טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי"

געווען איז עס מיט 10 יאָהר צוריק, ווינטער. חנוכה-צייט, איז צו מיר געקומען אַן׳אומבעקאַנטער עלטערער יוד. אויף זיין וויזיט-קאַרטע, וואָס ער האָט מיר דערלאַנגט, איז געווען קורץ אויפגעגעבען: „הרב חיים כ״ץ, מטיף ציוני, בפּראג". און אַרויסגעשטעלט האָט זיך, אַז דער זעלבער פּראַגער ציוניסטישער רעדנער איז מיינער א בן-עיר, געבוירען אויך אין מיין געבורטס-שטאָט „ביעלסק" (אָדער ווי מען פלעגט זי פּערצייטענס רופען „בילסק") גראָדנער גובערניע.

במשך פון מיין שמועס, מיט׳ן מטיף, האָט ער מיר מגלה-סוד געווען, אַז זיינס א יונגערער זוהן געפינט זיך צופעליג אויך אין לאָדז, אין טרעט אויף אַלס דייטשער שוישפּילער, אין א דייטשער טרופּע אין „סקאַלאַ"-טעאַטער אונטער׳ן נאָמען קורט קאַטש, און לכן האָט ער מיר איינגעלאַדען, איך זאָל קומען הערען זיין דרשה אין „אהל יעקב" און פון דאָרט וועט ער צוזאַמען מיט מיר געהן אויף דער טעאַטער-פאָרשטעלונג וואו ער וועט מיך בעקענען מיט זיין זוהן, וועלכער, לויט דער מיינונג פון דער טעאַטער-קריטיק, שניידט זיך אויף א גרויסען אַקטיאָר און האָט אין דייטשלאַנד א קאָלאָסאַלען ערפאָלג.

די שוהל „אהל יעקב" איז געווען פול געפּאַקט, די דרשה איז געווען א געלונגענע, אָבער א סך א שטאַרקערען איינדרוק האָט געמאַכט אויף מיר דער צווייטער בעזוך, און איך וועל עס קיינמאָל נישט פאַרגעסען, ווי דער פאָטער פון דעם קינסטלער, האָט מיטגענומען מיט זיך דעם טלית, אין וועלכען ער האָט געהאַלטען זיין דרשה, אום איהם איבערצוגעבען זיין זוהן, וועלכער איז אין איהם אויפגעטרעטען אין זיין מייסטער-ראָל „שיילאָק" פון שעקספּיר. צוזאַמען מיט׳ן פאָטער בין איך אויך אַריין הינטער די קוליסען, וואו ער האָט מיר פאָרגעשטעלט פאַר זיין זוהן.

די צוויי דעביוטען, הן פון פאָטער הן פון זוהן זענען דעמועלבען אָוונד געלונגען און אונטער איין און דעמועלבען טלית... קורט קאַטש איז געווען אין זיין „שיילאָק" ראָל וואונדערבאַר. איך בין אפשר א קנאַפּער מבין אויף טעאַטער קונסט, און נאָך ווייניגער ראוי צו זאָגען א מיינונג איבער אזא אויסגעשפּראָכענע קונסט-ראָל, ווי „שיילאָק". אָבער דאָך האָב איך געפיהלט ביי קורט קאַטשען, אַז כל עצמותיו תאמרנה.

מיט א צייט שפּעטער. האָב איך זיך בעגעגנט מיט קורט קאַטש׳ען אין בערלין, און געהאַט די מעגליכקייט זיך צו איבערצייגען אין זיין שטייגענדער קאַריערע, בעריהמט אין דער קינסטלער-וועלט, און בעליבט אין דער גאַנצער אַרטיסטען-משפחה, וואו די גאַנצע טעאַטער-קריטיק און קונסט-רעצענזיעס האָבען געזאָגט אויף איהם פריהער הלל און נאָכדעם אפילו גאַנץ הלל מיט׳ן פולען מויל בפה מלא.

נישט לאַנג, האָב איך איהם ווידער בעגעגנט, אין וואַרשאַ, אויך הינטער די קוליסען אין „סקאַלאַ"-טעאַטער, און אויך געזעהען איהם אין זיין קרוין-ראָל „סערזשאַנט-גרישאַ", וואָס מען זאָל נישט האָבען געשריבען וועגען איהם מוז מען קומען צום אויספיהר, אז איננה דומה שמיעה לראיה... „סערזשאַנט גרישאַ" מוז מען זעהען, מיטלעבען און מיטפיהלען. אין „סערזשאַנט גרישאַ" זעהט מען נישט נאָר די גרעסטע טראַגעדיע פון פּרט, פון יחיד, נאָר אויך, אין א געוויסער מאָס די טראַגעדיע פון א כלל, ווי למשל מיט׳ן יודישען פאָלק, וואָס אַרום איהם קומט פאָר דער קאַמף צווישען דער גערעכטיגקייט און אונגערעכטיגקייט, מען זוכט איהם צו מאַכען פאַר דעם חטאת הקהל אָדער דעם שעיר לעזאזל...

קורט קאַטש איז א קרבן פון דער זעלבער לעצטער היטלער-טראַגעדיע.

פריהער איז זיין קונסט געווען מעהר אַלגעמיין אייראָפּעאיש, איצט קען מען זאָגען: יודיש, אזוי גוט ווי ער האָט זיך צוריקגעקעהרט צו דער יודישער שפּראַך, אין וועלכער עס קומט איהם פּשוט צו מיט יעדען טאָג ווערטער און אויסדרוקען פון וועלכער ער אַליין קוועלט פּשוט פון נחת, אזוי האָט ער זיך אויך צוריקגעקעהרט צו דער יודישער קונסט, צום נאַציאָנאַלען געדאַנק, וואָס איז א פּועל-יוצא פון דער גרויסער יודישער וועלט-טראַגעדיע. זיין פאָטער׳ס ציוניסטישער טלית מיט זיין קינסטלערישען יודישען טלית, האָבען זיך ווידער פאַראייניגט.

אגב וואָלט כדאי געווען, אַז דאָס יודישע לאָדז זאָל פאַרטראַכטען, און זוכען מיטלען, ווי אזוי מען זאָל קענען ביי אונז אין שטאָט, אויפהאַלטען א שטענדיגען יודישען קונסט-טעאַטער מיט קורט קאַטש׳ן בראש.

א. י. בזשעזשינסקי.

קאָנצערט פון א 7-יעהריגען פענאָמענאַלען פּיאַניסט-קאָמפּאָזיטאָר אין „פילהאַרמאָניע"

אַנטאָש וואַסערמאַן, דער 7-יעהריגער קאָמפּאָזיטאָר-פּיאַניסט, וועלכער האָט שוין זיך ערוואָרבען ענטוזיאַסטישע רעצענזיעס אין אויסלאַנד, טרעט אויף מיט אַן איין איינציגען קאָנצערט דעם 29-טען ד. ח. אין „פילהאַרמאָניע".

קורט קאַטש אין „סערזשאַנט גרישאַ"

אין טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי" ווערט געגעבען הײַנט פרייטאָג און מאָרגען שבת 9,30 אוו. אַרנאָלד צווייג׳ס בעריהמט טעאַטער-שטיק „סערזשאַנט גרישאַ" מיט דעם יודיש-דייטשען שוישפּילער קורט קאַטש אין זיין בעסטער ראָלע אַלס „סערזשאַנט גרישאַ".

נאָך דער פאָרשטעלונג וועט קורט קאַטש געבען פראַגמענטען פון זיינע דייטשע קרוין-ראָלען אין דער דייטשער שפּראַך: האַמלעט, קעניג ריכאַרד דער דריטער און די רינג-ערצעהלונג פון לעסינג׳ס „נתן דער חכם".

מאָרגען שבת, 4,30 נאָכמיטאָג ווערט געשפּילט „פריילין דאָקטאָר" און 7,30 (האַלב 8) אָוונד וועט געשפּילט ווערען די בעליבטע פּיעסע „א דאנק פון קינדער".

לעצטע 3 טעג
פון דער „יודישער באַנדע"

די „יודישע באַנדע" פאַרענדיגט שוין איהרע גאַסטשפּילען אין לאָדז. ספּעציעל די לעצטע 3 טעג, ווערט דורך די „באַנדע"-אַרטיסטען געגעבען אין טעאַטער „פילהאַרמאָניע", הײַנט פרייטאָג אָוונט. מאָרגען שבת נאָכמיטאָג און אָוונט, זונטאָג נאָכמ. א גרויסער מעלאַנדזש-פּראָגראַם א. נ. „לאָמיר זיך געזעגענען". וואָס פאַרמאָגט 20 געזאַנג און טאַנץ-שלאַגערס, וועלכע ווערען אויסגעפיהרט דורך די בעליבטע „באַנדע"-אַרטיסטען. זונטאָג אין אָוונט קומט פאָר די לעצטע געזעגענונגס-פאָרשטעלונג פון דער „יודישער באַנדע", עס ווערט געגעבען א ספּעציעל רייך געזעגענונגס-פּראָגראַם.

באַטעס קאַלאָשעס און
פון דער וועלט-בעריהמטער מאַרקע „Tretorn"
און שווייקערט זענען אָנגעקומען.
ה. באַי און שותפים
פּיעטריקאָווער 154, טעל. 22=180.
די נייעסטע מאָדעלען! צוגענגליכע פּרייזען!

ראַדיאָ-פּראָגראַם
פרייטאג, ד. 23 נאָוועמבער 1934

6,45 פריהמאָרגען=אוידיציע, 6,48 פּליטען, 6.52 גימנאַסטיק, 7,07 פּליטען, 7,15 ידיעות, 7,25 פּליטען, 7,50 רעקלאַמע-קאָנצערט, 11,57 צייט-סיגנאַל, 12,03 ידיעות, 12,05 פּרעסע, 12,10 קאָנצערט, 12,45 שמועס פאַר פרויען, 1 מיטאָג=ידיעות, 1,05 קאָנצערט, 3,30 עקספּאָרט, 3,35 בערזע, 3,45 בעליבטע אָפּערעטען-מעלאָדיעס, 4,45 הערשפּיל פאַר קראַנקע, 5,35 געזאַנג, 5,50 איבערזיכט, 6 פּליטען, 6,10 רעפּערטואַר פון די טעאַטערן, 6,15 לייכטע מוזיק, 6,45 רעפעראַט, 7 קאָנצערט, 7,20 אַקטועלער שמועס, 7,30 פּליטען, 7,50 ספּאָרט, 8,05 מוזיק, 8,15 שמועס. סימפ. קאָנצערט, 10,30 רעציטאַציע און פּראָזע, 10,40 רעקלאַמע-קאָנצערט, 11 ידיעות, קאָמוניקאַטען, 11,05 טאַנץ-מוזיק.

שבת, ד. 24 טען נאָוועמבער

6,45 פריהמאָרגען-אוידיציע, 6,48 פּליטען, 6,52 גימנאַסטיק, 7,07 פּליטען, 7,15 ידיעות, 7,25 פּליטען, 7,50 רעקלאַמע-קאָנצערט, 11,57 צייט-סיגנאַל, 12,03 ידיעות, 12,05 פּרעסע, 12.10 קאָנצערט, 1 ידיעות, 1,05 פּליטען, 3,30 עקספּאָרט, 3,35 בערזע, 3,45 די נייעסטע פּליטען 5 קאָנצערט. 5,50 רעפעראַט, 6 פּליטען, 6,15 פּאַרטעפּיאַן-קאָנצערט, 6,45 רעפּאָרטאַזש, 7 מוזיק 7,20 רעפעראַט, 7,30 לידער. 7,50 ספּאָרט, 8 קאַלמאַן-אָוונד, 8,45 אָוונד=ידיעות, 9 סימפ. קאָנצערט, 10 רעקלאַמע-קאָנצערט, 10,15 קאָנצערט, 11 ידיעות, קאָמוניקאַטען, 11,35 קאָנצערט.

פון דער פוילישער „באַנדע"

הײַנט פרייטאָג, מאָרגען שבת און זונטאָג ווערט געגעבען די לעצטע 3 טעג די שלאַגער-רעוויו א. נ. „פרויען, ווייבלעך און מעדלעך". עס נעמען אַנטייל לעאָ פוקס מיט׳ן גאַנצען אַנסאַמבל.

מעלדונגען

קאָמוניקאַט פון דער יודישער געזעלשאַפט פאַר לאַנדקענטשאַפט אין פוילען, אָפּט. אין לאָדז, וואָלטשאַנסקאַ 35. טעל. 53‑121.

די נאָהענטסטע אויספלוגען: — שבת ד, 24־טען ה.ח. קומט פאַר אַן אויספלוג אין דער מאַשיניסטען שולע (פסיכאָטעכנישען קאַבינעט ביי דער 2־טער טראַמוואַי־רעמיזע. זאַמעלפונקט 10.15 פריה, אויף דאַמבראָווסקע 14. איינשרייבונגען אין סעקרעטאַריאַט.

זונטאָג דעם 25 ה.ח. קומט פאַר אַן אויספלוג אויף דער אינטערנאַציאָנאַלער פלאַסטישער אויסשטעלונג אין א.פּ.ס. זאַמעלפונקט 11 אַ זייגער פריי אין לאָקאַל פון זש.ט.ק.

אימפּרעזעס. פרייטאָג ד, 23 ד.ח. 9 אָוונט קומט פאַר אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפט אַ פאַרלעזונג פון פר. מ. גאַרפינקעל א.ד.ט. „איינדרוקען פון אַן אויספלוג אין די הויכע בערג (טאַטרען און פּיענינען) איינגאַנג פריי.

שבת דעם 24 נאָוועמבער 7 אַ זייגער אָוונט און זונטאָג דעם 25־טען פינף אַ זייגער פאַרנאַכט, קומען פאַר אין אייגענעם לאָקאַל „חברישע טיי־אָוונטען", איינגאַנג פאַר מיטגלידער און איינגעלאַדענע געסט. איינלאַדונגען גיט אַרויס דער סעקרעטאַריאַט.

שפּראַך־קורסען. — עס ווערען נאָך אָנגענומען אין אַ בעגרענעצטע צאָהל איינשרייבונגען אויף פאָלגענדיגע שפּראַך־קורסען: יודיש, שפּראַך און ליטעראַטור, העברעאיש, פראַנצויזיש, ענגליש פאַר אָנפענגער און אַוואַנסירטע, עספּעראַנטאָ. איינשרייבונגען און אינפאָרמאַציעס אין סעקרעטאַריאַט.

הנחה־בילעטען אין טעאַטער און קינאָס. — דער סעקרעטאַריאַט פון דער געזעלשאַפט גיט אַרויס טעגליך פון 10—1 און 5—10 הנחה־בילעטען אין טעאַטער „ראָזמאַטאָשטשי" אויף קורט קאַטש'ס אַרויסטריטען, וו יאויך אין אַל עקינאָ־טעאַטערס, די הנחה־בילעטען זענען גילטיג אָהן בעוואָרעניש.

די ביבליאָטעק וועלכע ווערט פון טאָג צו טאָג בעווייטענדיג פערגרעסערט, אין טעטיג 2 מאָל וועכענטליך, מאָנטאָג און מיטוואָך, פון 8.30 — 9.30 אָוונט. דער לייע־זאַל פאַר פרעסע און צייטשריפטען — יעדען טאָג.

גענ. „קולטור־ליגע"

אָפּן־פאָרום — היינט פרייטאָג האַלב 9 אָוונט קומט פאַר אין אייגענעם לאָקאַל אַ אָפּן־פאָרום געפיהרט דורכ'ן ח' סעגאַל. געזאַנג מיט דער אודיטאָריע — ה. זשעזשינסקי.

שבת דעם 24 ד.ח. 8 אָוונט וועט ח' ב. וויראָווסקי האַבען אַ פאַרלעזונג א.ד.ט. „דער ביידער חלום פון לייוויקס אַלטען גולם".

אויספלוגען. — שבת דעם 24 ד.ח. 11 פריה קומט פאַר אַ אויספלוג אינ'ם אינסטיטוט פאַר בלינדע. 4 נאָכמיטאָג צו דער פלאַסטיק אויסשטעלונג אין „איפּס".

צוויי הנחה־פרימאָרגענס. — דעם היינטיגען שבת און זונטאָג פון 12 אַ זייגער קומען פאַר 2 הנחה־פאָרשטעלונגען אין „לונאַ" אויף דעם סאָוויעטישען פילם „פעטערבורגער נעכט". הנחה־ביל לעטען נאָר אין סעקרעטאַריאַט פון „קולטור־ליגע".

הנחה־בילעטען אין קינאָס, אין טעאַטער „ראָזמאַטאָשטשי", און אויף קאָנצערטען אין פילהאַרמאָניע צו בעקומען אין סעקרעטאַריאַט.

זאַמעל־פונקט פון אויספלוגען, הנחה־בילעטען און אינפאָרמאַציעס אין סעקרעטאַריאַט זאַכאָדניאַ 68, טעל. 15־191 פון 10—2 און 4—10 אָוונט.

DR.

L. Czarnożył

וואוינט יעצט אויף

פּיעטריקאָווער 62 טעל. 224·94

אונ נעהמט אָן פון 9,30 ביז 10.30 פאַרמיטאָג. און פון 4—6 נאָכמ.

ספּעצ. האַרץ־קראַנקהייטען

א שלעכטע שטאָף־ווע‍קסלונג קען מען אויסבעסערן

טרינקענדיג אָנשטאָט די שעדליכע קאַווע און טעה, די בעקאַנטע און רעגולירענדע די שטאָף־ווע‍קסלונג קרייטעכצער געמישעכץ פון

Oskar Wojnowski HERBACIANKA

פערלאַנגט אין די אַפּטייקען און סקלאַד־אַפּטעקשנעס.

Skład główny: Warszawa, Al. Jerozolimska 75, tel. 857-25 פרייז פון אַ שאַכטעל 2.50 זל.

אויף דער פּראָווינץ ווערט אַרויסגעשיקט פער פּאָסט דורך נאָכנאָהמע פאָרויסגעשיקטע 2 פּעקלעך.

קאָמוניקאַט פון דער „לאָדזער אַגראָ־ייד" געזעלשאַפט.

אַזוי ווי עס דערגייען צו אונז ידיעות אַז אין שטאָט גייען אַרום פערשויבען וואָס פערשרייבען צו פאָהרען נאָך בירא־בידזשאַן, בעהויפּטענדיג דע־פאַר אַ געלד־אָפּצאָהל, מאַכען מיר אויפמערקזאַם אַז דאָס זענען אַפערי'סטען וואָס ווילען אויסנוצען די שטימונג צווישען די אָרעמקייט, ווי אויך דאָס אַנט־שטיין פון דער „לאָדזער אַגראָ־ייד" געזעלשאַפט פאַר זייערע אַפערי'סטישע צוועקען.

— די דאָזיגע פערשויבען האָבען מיט אונז קיין שום שייכות נישט.

אינפאָרמאַציעס וועגען די ענינים פון „אַגראָ־ייד" און וועגען בירא־בידזשאַן, ערטיילט אויס־שליסליך דער סעקרעטאַריאַט פון לאָדזער „אַגראָ־ייד" יעדען טאָג פון 6 ביז 10 אָוונט.

אגוד ציונים־מדינתיים (יודענשטאַאַט־פּאַרטיי) סניף מרכזי עירוני בלודז טרויגוטאַ 8.

פרייטאָג דעם 23 נאָוו. פּינקטליך 8.30 אָוונט קומט פאַר אַ רעפעראַט וועגען אַקטועלע פּראָבלעמען רעפערי'ט ח' יוסף זאַנדער, איינגאַנג פריי!...

מיטוואָך דעם 28 נאָוו. קומט פאָר אַ פּאַרטיי־פערזאַמלונג.

הסתדרות „מזרחי" זאַכאָדניאַ 63.

מאַכט בעקאַנט, דאָס יעדען פרייטאָג־צו־נאַכטס — אָנהויבענדיג פון פ' „וישלח" — וועט הרב יעקב גוטקאָווסקי געבען אַ שעור פון מדרש פון דער וואָך, און תנ"ך אין ביהכ"נ „שערי מזרח" זאַכאָדניאַ 63, אָנהויבענדיג פּינקט. 8 אַ זייגער.

חברים און מתפללים ווערען געבעטען צו קומען צו די שעורים.

הסתדרות „מנורה" אין לאָדז, 6 שערפּניאַ 2 דערמיט ווערט בעקאַנט געמאַכט אַז אין דער אָרגאַניזאַציע „מנורה" זענען געעפענט געוואָרען העברעאישע אָוונט־קורסען פאַר אָנפענגער און אַוואַנסירטע אונטער דער לייטונג פון דעם פּראָפ. פון יודישען גימנאַזיום יחיאל ראָזענצווייג.

יעדען פרייטאָג אין אָוונט קומט פאַר אין אייגענעם לאָקאַל (6 שערפּניאַ 2) אַ קעסטעל־אָוונט אונטער דער לייטונג פון ח' מגר. בערקאַל און ד"ר זשולקיעוויטש.

Dr. REICHER

פּאָלודניאָווא 28, טעל. 93-201

ספּעציאַליסט

פאַר מענער־שוואַכע־בעהאַנדלונג, סעקסועלע בעראַטונגען און פּסיכאָ־אַנאַליזען

נעהמט אָן פון 8—11 און פון 5—8 אָווענד

כשר **„Bar Rogożyka" Legjonów 11.** כשר

מיטאָגען פון 4 שפּייזען 60 גר., פון 5 שפּייזען 80 גר., מיט געפילטע 1 גילדען, 50 גר.

צוליב דער ביליגקייט פון די פּראָדוקטען, האָבען מיר בעשלאָסען צו פערקלענערן די פּרייזן פון 21 ליסטאָפּאַד 1934 פון אונזערע בעקאַנטע געשמאַקע מיטאָגען.

פּאַרציעס די פּרייזען פון בופעט זענען פערקלענערט מיט 20 פּראָצ. די קוך ווערט גע־פירט פון ערשטקל. פאַך־קרעפטען. מיט אַכטונג אינהאָבער פון Bar Rogożyka

קלאַנג־קינאָ **CAPITOL** זאַוואַדזקאַ 16

היינט פּרעזענטירען מיר: סופּערפילם פון דער יובילעאום־פּראָדוקציע פון Metro-Goldwyn Meyer א. ג.

ליבעס־טאַנץ

רעזשי: Clarence Brown פּרעכטיגסטע קרעאַציע פון דער שעהנער JOAN CRAWFORD ווי אויך Gene Raymond, Fr. Tone.

אָנהויב פון די סעאַנסען: 4.30, 6.30, 8.30, 10.30. שבת און זונטאָג 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30

דער זאַל ווערט שטאַרק געהייצט און ווענטילירט. אויסער'ן פּראָגראַם: קלאַנג־צוגאַבע פון PAT

אלע ווייסען שוין איצט אַז דאָס רעוויו־טעאַטער **„BANDA"** קילינסקיעגאָ 124

האָט דעם גרעסטען ערפאָלג מיט דער שלאָגער־רעוויו

„פרויען, ווייבערך, מיידלעך"!..

מיט'ן אנטייל פון בעליבטען הומאָריסט **LEO FUCHS**

נור נאָך די לעצטע 3 טעג! פרייטאָג, שבת און זונטאָג

אָנהויב פון די פאָרשטעלונגען 7.45 און 9.45 אָווענד. שבת און זונטאָג 5.45, 7.45 און 9.45. צופאָהר מיט די טראַמווייען 0, 4, 6, 10 און 17. פּרייזען פון די פּלעצער פון 75 גראָשען.

קלאַנג־קינאָ־טעאַטער **RAKIETA** שיענקיעוויטשאַ 40.

הנחה־בילעטען און פּרייקאַרטען אונגילטיג.

היינט און פאָלגענדע טעג! די וואונדערשעהנע **Franciszka GAAL** אין נייעם שלאָגער פון עסטרייכישער פּראָדוקציע

„פריהלינגס־פּאַראַדע"

דער פילם ווערט גערעדט און געזונגען אויף דייטש. אָנהויב פון די סעאַנסען אין געוו. 4 נאָכמ. שבת 2 בייטאָג. זונטאָג און יום־טוב 12 בייטאָג

CORSO

היינט און פאָלגענדע טעג דער גרעסטער שלאָגער פון סעזאָן

טאַרזשאַנס ליבע

נייע סענסאַציעס! נייע פּאַסירונגען!

אין די הויפּטראָלען: JOHNY WEISSMULLER i MAUREEN O'SULLIVAN

נעכסטער פּראָגראַם: „אורטייל פון לעבען" אין דער הויפּטראָלע: Jadzia Andrzejewska

PALACE

היינט רעוואָלוציאָנס־פּרעמיערע! די דריטע פון דער רייהע נאָך „אימפּעראַטאָראָווא" און „קלעאָפּאַטראַ"

דער מעכטיגער מי־ליאָנען־וואונדער מייסטערווערק א. נ.:

פון אוונט ביז האַלבנאַכט

פון אונגעוועהנליכען פּערנעהם. אין דער הויפּטראָלע: CARL BRISSON אין דער פרויען־ראָלע: KITTY CARLISLE

אין די איבריגע ראָלען: VICTOR MC LAGLEN און דער פּרעכטיגער קאָמיקער JACKIE OAKIE. אויסערן פּראָגראַם:

וואָכען־זשורנאַל פון FOX און פון P.A.T. אָנהייב 4 נאָכמ. פּאַספּאַרטוס און פּרייקאַרטען (אַ חוץ טעטליכע) אונגילטיג

קלאַנג־קינאָ־טעאַטער **PRZEDWIOŚNIE** זשעראָמסקיעגאָ 74/76 (ווינ קאָפּערניקאַ)

היינט און פאָלגענדע טעג

דער בעדייטענדסטער מאָדערנער פילם פון דער אייראָפּעאישער פּראָדוקציע

„פרויען אין זיין לעבען"

דער דאָזיגער פילם איז בעשאָנקען געוואָרען מיט דעם העכסטען פּריז אויף דער פילם־אויסשטעלונג אין ווענעדיג.

אין דער הויפּט־ראָלע Liljana HARVEY. נעכסטער פּראָגראַם: „פרעהליכע שושנה"

דעם 24/XI.34, 12 בייטאָג, 11 בייטאָג און זונטאָג, ווערט דעמאָנסטרירט אַ פּרימאַרגען־פאָרשטעלונג א.נ. „SOBOWTÓR"

קינאָ־רעוויו **AMOR** פּאָמאָרסקאַ 89 טעל. 248-05

דער ביליגסטער טעאַטער אין לאָדז!

פון היינט פרייטאָג דעם 22־טען ביז זונטאָג דעם 25־טען נאָוועמבער ד. י. פּרעזענטירט דאָס פּראָגראַם № 22 א. נ.

אויף דער ביהנע! דער פערבאַנד פון אַרטיסטען פון די פּוילישע ביהנעס אונטער דער לייטונג פון Jerzy Junosza

„אויפ'ן גאַנצען זיכער"

פּיקאַנטע רעוויו אין 14 בילדער. עס נעמען אַנטייל: R. Markiewiczówna, Zofja Wilczyńska, Jerzy Junosza, Duet Lassota

אויפ'ן עקראַן: „DONOVAN" מיט Jackie Cooper, Borys Karloff הערליכער פילם א.נ.

פאַרטאָגען, פרייטאָג, שבת און זונטאָג. קרייזים־פּרייזען פון 54 גר. ביז 1,09 דער זאַל אויסגעזייגערט אונטערשטאַרק הייצט און ווענטילירט. אָנהויב פון די סעאַנסען 6 אַ זייגער נאָכמ. זונטאָג און יום־טוב 3 נאָכם.

Od poniedziałku 26 b. m.

DOROCZNA WYPRZEDAŻ

WSZELKICH TOWARÓW I KONFEKCJI DAMSKIEJ

Po nienotowanych dotąd w Łodzi NISKICH CENACH

WIELKA ILOŚĆ RESZTEK!

L. TRAJSTMAN,

Piotrkowska —81—

Radzimy przekonać się!

Zwracamy uwagę Sz. Klijenteli, że normalna sprzedaż odbywa się na parterze.

METRO

פּושעיאַוז 1

אָנהויב 4 אַ זייגער נאָכמ.

אין דעם הערליכסטען פֿילם א. נ.

JOSE MOJICA

הײַנט און פֿאָלגענדע טעג!

צום ערשטען מאָל אין לאָדז!

„דעם טײַוועלס רייץ"

אויסערן פּראָגראַם: וואָכען-זשורנאַל פֿון פּאַראַמאָונט און P.A.T. פּאַפּאַרטוס און פּרייקאַרטען אַ חוץ אַמטליכע אונגילטיג.

ADRIA

גלובנאַ 1

אָנהויב 3 אַ זייגער נאָכמיטאָג.

עפּעם מעכטיגערס, עפּעם פּרעכטיגערס!

קאַפּיטאַלע קאָמעדיע, וואָס איז נאָך ביז-יעצט נישט געווען!

„הייראַטס-פּערגעניגענס"

אין די הויפּט-ראָלען: Sydney Howard i Elza Randorf

אָנהויב פֿון די סעאַנסען 4 אַ זייגער נ. מ.

הײַנט פּרעמיערע פֿון רעוואָלוציאָנס-דאָפּעלטען-פּראָגראַם!

„רויטער וואַגעז"

אין די הויפּט-ראָלען Charles Bickford

אין די איבעריגע ראָלען Greta Nissen i Raquel Torres

קלאַנג-קינא-טעאַטער

„CZARY"

2 צעגעלניאַנאַ 2

רעקאָרד-דאָפּעלטער פּראָגראַם!

2) דער לאַנג נישט-געזעהענער George O'brien אין קלאַנג-פֿילם

„די שרעק פֿון אריזאָנאַ"

די לעצטע 3 טעג!

1) דאָס מאָנומענטאַלסטע ווערק פֿון אַלע צײַטען א. נ.

„KABIRIA"

אין דער הויפּט-ראָל דער שטאַרקסטער מענש אין דער וועלט MACISTE

LIRA

לימאַנאָווסקיעגאָ 37.

הײַנט און פֿאָלגענדע טעג! די געשיכטען פֿון רוים ווערען פֿאָרגעשטעלט צום ערשטען מאָל אויף „פּרעהליך" אין פֿילם

אין דער הויפּט-ראָלע דער פּאָפּולערסטער קאָמיקער פֿון דער וועלט EDDIE CANTOR

„רוימישע סקאַנדאַלען"

מיט דער באַטייליגונג פֿון 106 שענסטע בלאָנדינקעס ווי אויך די וואונדערבאַרע Glorja Stuart, Da wid Manners — הומאָר, טאַנץ, געזאַנג, מוזיק.

נעכסטער פּראָגראַם: „VIVA VILLA" מיט Walace Berry — אָנהויב אין גאַנצ. טעג 4 נאָכמ. שבת און זונטאַג 12 בייטאָג. — דער זאַל איז גוט בעהייצט.

קינאָ-טעאַטער

„SZTUKA"

לאָדז, קאָפּערניקאַ 16.

פּרייז פֿון אַנאָנסען ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

קליינע אַנאָנסען

פּרייז פֿון אַנאָנסען ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

לאָקאַלען

אַ שיין גרויס צימער מיט בעלייכטונג פֿאַר צוויי אָנשטענדיגע יונגעלײַט צו פֿערמיטען פּיעטריקאָווער 31 לינקס פּאַרטער וו. 38 5054

אַנ'אָרט צו שלאָפֿען פֿאַר אַנ'אינטעליגענטען יונגערמאַן ביי א יונגערמאַן פֿון זאַפֿאַרט גלובנאַ 65 וו. 13 צו טרעפֿען פֿון 6 אָוענד. 5056

פֿאַר א בעסערער פּערזאָן איז אָפּצוגעבען אַנ'אָרט צו שלאָפֿען אין אַ בעזונדער פֿראָנט-צימער 1. שטאָק, בעקוועם רוהיג. גדאַנסקאַ 5 וו. 28

אַנ'אָרט צו שלאָפֿען פֿאַר א יונגערמאַן ביי אַנ'אַנשטענדיגער פֿאַמיליע זאַוואַדזקאַ 4 וו. 10 4047

Poszukuję 2-ch panów lub 2 panienki na mieszkanie. Mielczarskiego 16, m. 18.

צו פֿערמיטען 2 שטובען מיט קיך, אַנצעלנע שטוב און פֿראָנטאָווע קעלער אַלטער-מאַרק 6 ביים ווירט. 5050

אַ צימער מיט צוויי פֿענסטער איבערצוגעבען פּאָמאָרסקאַ 25 וו. 91

איך וויל דינגען 3 שטובען און קיך. מעקלערס געווינשען. צו ערפֿאַהרען פּולנאָצנאַ 20 אין דער פּראַלניע אָדער יעראָזאָלימסקאַ 4

3 צימער און קיך מיט בעקוועמליכקייטען ביליג צו פֿערמיטען. פֿאַבריקס-לאָקאַלען, סוטערינעס מיט קאָנצעסיעס אויך אַ שטרימף-פֿאַבריק צו פֿערמיטען. שרודמיעיסקאַ 56 ביים ווירט. 5057

איבערצוגעבען אַ קויהלען-בודקע אין צענטרום שטאָדט. צו ערפֿאַהרען ציגעלגאַס 30 אין קויהלען-סקלאַד.

איבערצוגעבען א פֿראָנט-קעלער מיט איינריכטונג. ביליג דירה-געלד. געגענד נאָוואָמיעסקאַ. צו ערפֿאַהרען וויינטרויב. יעראָזאָלימסקאַ 9

צו פֿערמיטען איין שטוב און קיך מיט בעקוועמליכקייטען און 2 צימער און קיך מיט בעקוועמליכקייטען. צו ערפֿאַרען פּילסודסקיעגאָ 18 ביים ווירט.

אָפּצוגעבען אַנ'אָרט צו שלאָפֿען פֿאַר 1 אָדער 2 יונגעלײַט ביי אַנ'אַנשטענדיגער פֿאַמיליע. 11 ליסטאָפּאַד 16 וו. 22

וואוינונגען בעטיילט איבערגעאַרבייט, פֿון גרויסע אויף קלענערע, ווי 1, 2, 3, 4, 5 שטיבען און קוכען מיט אַלע בעקוועמליכקייטען צענטרום שטאָט אָהן אָבטרעט-געלד, ווי אויך מעבלירטע צימערן מיט בעזונדערען אײַנגאַנג אויף מאָנאַטליכען דירה-געלד, געוועלבער, געשעפֿטען און פֿאַבריקס-לאָקאַלען, דינגט און פֿערדינגט הײַזער, ווילעס, פּלעצער, קויפֿט און פֿערקויפֿט יעדער נאָר דורך דער איינציגער פֿערמיטלונגס-ביוראָ „פּאַ-לאָנרוך" וואָס ערלעדיגט פּינקטליך און סאָליד.

Biuro „Polonruch" Piotrk. 81 w podw. tel. 132-01.

טעגליך פֿון 9 פֿריה ביז 8 אָוענד

Przyjmę 2-ch panów na mieszkanie przy inteligentnej rodzinie. Wiadomość Pomorska 14 front II piętro m. 4/5.

צו פֿערמיטען אַ געוועלב און אַ צימער מיט אַ קיך אויך אַ געוועלב. צו ערפֿאַהרען ביי דעם וועכטער קילינסקיעגאָ 50.

אַ שטוב מיט אַ קיך צו פֿערדינגען דירעקט פֿון ווירט אַ זוניג וואוינונג מיט בעקוועמליכקייטען צופֿאַר טראַמוויי 6, 14, 1 Franciszkańska 30, Festenberg

אַ גאָלדענער האַנדעלס-פּונקט! פֿון באַלד איבערצוגעבען אַ געוועלב (האַלבער קעלער) פֿראָנטאָווע אויף סאַרדינקעס, קויהלען און אַנד. פּראָדוקטען. צו ערפֿאַהרען קאָשטשעלנאַ 3, ביים זייגערמאַכער

צו פֿערדינגען אַ געוועלב, ביליג דירה-געלד, ווי אויך אַ שעהנע שטוב און אַ שטוב מיט אַ קיך דירעקט ביים ווירט. מעקלערס געווינשען. נאָכפֿרעגען ביי וואַרשאַווסקי, בזשעזשינער 57A.

אַ גאָלדענער האַנדעלס-פּונקט פֿון זאַפֿאָרט אָפּצוגעבען אַ פֿראָנט-געוועלב, האַלבער קעלער אָהן אָפּטרעט-געלד און נישט טייער אויף פּלאַץ קאָשטשעלני 7. צו ערפֿאַהרען אויפֿ'ן אָרט אין געוועלב טעגליך פֿון 12 ביז 1 אָדער ביים ווירט Stachlewski, ul. Lutomierska 41

פֿרייע פּאָסטענס

אַ יונגעל פֿון דער פּראָווינץ פֿון אינטעליגענטע עלטערן, וועלכער קען אַביסעל נייהען ווערט געזוכט זאָפֿאָרט אין קאָנפֿעקציע-געשעפֿט „Świat Mody" Główna 1.

ביי דעם וואַלבאָזשער רבי פֿון זדונסקאָ-וואָלאַ פּאָסאָזש שולץ 35 ווערט געברויכט אַ משמש. 5053

פֿערשידענעס

כ'זוך אַ שותּף בעקאַנט אין דער גאַסטראָנאָמיע. בראַנזשע, מיט אַ 500 זל. צו אַ נײַ געעפֿענט געשעפֿט. אָפֿערטען אין אַדמיניסטראַציע סוב „אַ נײַ געשעפֿט".

אַ נײַ שלאָפֿצימער איז געלעגענהייטליך צוליב אַברייזע צו פֿערקויפֿען. צו ערפֿאַהרען האַניגשמאַק, לעגיאָנוב 12 (זשעלאַזנאַ) וו. 46. 5004

ס'ווערט אָנגענומען צו נייהען סוויטערס ערשטער סאָרט מיט צושניידען, פּרעסען און רעפּעזירען אָפֿערטען אונטער „סוויטער נייהער" אין אַדמ. 5074

אַ שדכן וואָס פֿערקעהרט אין בעסערע הײַזער קען זיך מעלדען טעלעפֿאָניש פֿון 7 ביז 9 טעל. 211-12.

איך קען מיטנעמען אַ פֿריילין קיין פּאַלעסטינע ביז 18 יאָהר און פֿון 20 יאָהר אָפֿערטען אונטער „H" אין אַדמ.

נאָך פּאַלעסטינע ווער עס פֿאָהרט מוז זיך אויסלערנען אַ פֿאַך. דאָס ענד-שפּרעכענדסטע פֿאַך איז דענטיסטיש-טעכנישע. איך לערן אויס מיט אַ ספּעציעלען סיסטעם אין משך פֿון אַ קורצער צײַט זעהר שנעל און גרונדליך. אָפֿערטען סוב. „אונגעוועהנליכע געלעגענהייט".

Primeros

צו פֿערקויפֿען אַ 8-טער הענטשקע-מאַשינדעל אויך צוגעשיבטע מיט ספּעציאַל פֿאַנג זאַוואַדזקאַ 19 וו. 26. 5048

ביליג צו פֿערקויפֿען אַ זומער-וואוינונג נעבען טאָמאַשוב בעשטעהענד פֿון 2 שעהנע שטובען מיט אַ גאַרטענדעל מיט אַ פּלאַץ, עווענטועל טוישען אויף באַדען אין פּאַלעסטינאַ. אָפֿערטען אין אַדמינ. אונטער „זומער-וואוינונג"

אַכטונג! געלעגענהייטליך צו פֿערקויפֿען אַ שפּולמאַשין 20 שפּינדעל בעסטען צושטאַנד מעסיגער פּרייז. ביי רובין פּאַלנאָצנע 12 פֿראָנט ערשטען שטאָק.

Dla Palestyny korzystny zawód zapewniający przyszłość, majstra budowlanego, elektrotechnika. Kurs pięciomiesięczny. Udziela wykwalifikowany inżynier Telefon 201-36. 4857

צו פֿערקויפֿען קעטעל-מאַשינען 14-ער, 16-ער און 22-ער, אויך אַ אַבערלאַק. פּאָמאָרסקאַ 12, אין פּאַפּיר-געשעפֿט. 5029

Lekcje hebrajskiego i angielskiego. Postępy gwarantowane. Ceny przystępne. Narutowicza 11 m. 4, front. Zgłoszenia 5–6 popoł.

קליינע שלאָסערײַ-נאַפּראַוועקעס און שווייסונגען ביליג ביי רעדער, קאָנסטאַנטינער 11/13, רוג זאַכאָדניאַ.

צו פֿערקויפֿען אַ נייער מאָטאָר פֿירמע „סקאָדאַ" 2 פֿערד-קראַפֿט און אַ באַשניצע, פּיעטריקאָווסקי, פּילסודסקיעגאָ 12.

Radjo-aparat 4-ro lampowy do sieci elektr. w nowym stanie okazyjnie do sprzedania. Wiadomość Pomorska 11 m. 12 poprz. oficyna I p.

צום עהרליכען פֿינדער, מיטוואָך דעם 21 נאָוועמב. פֿאַרמיטאָג איז צווישען פּאָמאָרסקאַ ביז פּיעטרקאָווער 5, אָדער אין דער דעפּאָזיטען-באַנק פֿערלוירען געוואָרען געלד, דער עהרליכער פֿינדער ווערט געבעטען צוזוסטען צו טון פּאָמאָרסקאַ 19 ביי גרינשפּאַן.

צו פֿערפּאַכטען

א וועבערײַ, וואָס בעשטעהט פֿון 124 שמאָלע און 44 ברייטע ענגלישע שטיהל, אויך שליכט און פֿאַרברייטונגס-מאַשינען. איינצעלהייטען וואָלטשאַנסקאַ 51.

אַנאָנסען-פּרייז פֿאַר אַ מילימעטער-שורה

מאָר'ן טעקסט—18 גר. פֿרייטאָג און ערב-יו"ט—24 גר. אין דער זייט שפּאַלטען

אין טעקסט—40 " " " " —60 " " " " 4

נאָכ'ן טעקסט—12 " " " " —18 " " " "

בילעטער דער שטאָדט 50 פּראָצ. טייערער, אויסלאַנד 100 פּראָצ. טייערער. מעלדונגען — 10 גר. אַ וואָרט

נעקראָלאָגען—20 גר. אַ מ/מ (אין דער זייט) שפּאַלטען) קליינע אַנאָנסען ביז 15 ווערטער 1 זל. יעדעס איבעריגע וואָרט — 10 גר.

אַבאָנאַמענטס-פּרייז:

אין לאָדז — 4 זלאָטעס אַ חודש מיט אָפּטראָגען א היים. אויף דער פּראָווינץ — 5 זל. א חודש; אין אויסלאַנד 7 זל. אַמעריקאַ—1 דאָל.

פֿעהלערן, וועלכע ענדערן נישט פּרינציפּיעל דעם אינהאַלט פֿון דער אַנאָנס בערעכטיגען נישט צום איבערדריקען די אַנאָנס אָדער צוריקצובאַצאָהלען פֿאַר דעם אַנאָנס

פֿאַר'ן אינהאַלט און טעקסט פֿון די אַנאָנסען איז דער פֿערלאַג נישט פֿעראַנטוואָרטליך. די אַדמיניסטראַציע איז אָפֿען בייטאָג און פֿײַנאַכט.

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg
Czcionkami i druk. rotac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman